

Univerzita Karlova
Přírodovědecká fakulta
katedra sociální geografie a regionálního rozvoje

Studijní program: Geografie
Studijní obor: Regionální a politická geografie

Ekaterina Ignatyeva

**RUŠTÍ IMIGRANTI V PRAZE:
KONCENTRACE, INTEGRACE, SOUŽITÍ**

**RUSSIAN IMMIGRANTS IN PRAGUE:
CONCENTRATION, INTEGRATION, COHABITATION**

Diplomová práce

Praha 2017

Vedoucí diplomové práce: prof. RNDr. Luděk Sýkora, PhD.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci zpracovala samostatně a že jsem uvedla všechny použité informační zdroje a literaturu. Tato práce ani její podstatná část nebyla předložena k získání jiného nebo stejného akademického titulu.

V Praze, dne 21. dubna 2017

.....
Ekaterina Ignatyeva

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala svému školiteli prof. RNDr. Lud'ku Sýkorovi, Ph.D. za pečlivé vedení mé diplomové práce, věnovaný čas, vloženou důvěru, cenné rady, korekturu směru mých myšlenek, neustálou inspiraci, permanentní motivaci, veškerou pomoc a podporu, a to nejen v průběhu psaní této diplomové práce, ale i po celou dobu mého studia.

Poděkovat bych chtěla Mgr. Kláře Fiedlerové, se kterou jsem diskutovala některé části tohoto tématu.

Děkuji RNDr. Tomášovi Brabcovi, Ph.D. za poskytnutá data.

Děkuji Mgr. Vítězslavovi Adamcovi za překreslení některých obrázků.

Zvláštní poděkování patří Mgr. Lukáši Nekolnému za jazykovou korekturu textu.

Děkuji své rodině za podporu na velké vzdálenosti po celou dobu mého studia.

OBSAH

Seznam obrázků, grafů, tabulek a příloh	6
Seznam použitých zkratk	7
ABSTRAKT	8
ABSTRACT.....	9
1. ÚVOD.....	10
2. TEORETICKÉ ZARÁMOVÁNÍ: SEGREGACE, INTEGRACE, INTERAKCE	12
2.1. Koncept segregace	12
2.2. Koncept integrace.....	16
2.3. Koncept interakce.....	19
2.4. Cirkulace segregace, integrace a interakce	22
3. MIGRACE RUSŮ DO ČESKA A DO PRAHY	24
3.1. Historický vývoj a současnost ruské migrace do Česka	24
3.2. Příčiny a motivy současné ruské emigrace a faktory přitahující Rusy do Česka.....	30
3.3. Počet, struktura a rozmístění migrantů z Ruska.....	32
4. MIGRAČNÍ A INTEGRAČNÍ POLITIKA ČESKÉ REPUBLIKY A INTEGRACE RUSKÝCH IMIGRANTŮ DO ČESKÉ SPOLEČNOSTI	42
4. 1. Migrační politika České republiky s ohledem na její vliv na ruské imigranty	42
4. 2. Integrační politika České republiky vůči ruským imigrantům.....	48
4. 3. Současný stav integrace ruských imigrantů do české společnosti	51
5. ANALÝZA REPREZENTACE RUSKÝCH IMIGRANTŮ V ČESKÝCH MÉDIÍCH. 54	
6. METODICKÝ RÁMEC ANALÝZY SEGREGACE, INTEGRACE A SOUŽITÍ V LOKALITÁCH KONCENTRACE RUSŮ V PRAZE.....	59
6. 1. Cíle analýzy a výzkumné otázky	59
6. 2. Použité metody, zdroje informace a postup práce	60
7. ROZMÍSTĚNÍ A LOKALITY BYDLENÍ RUSKÝCH IMIGRANTŮ V PRAZE	65
7. 1. Identifikace a hodnocení lokalit rezidenční koncentrace ruských imigrantů v Praze.....	65
7. 2. Výběr lokalit koncentrace ruských imigrantů pro výzkum.....	69
8. SOUŽITÍ RUSKÝCH IMIGRANTŮ A MÍSTNÍHO OBYVATELSTVA	72
8. 1. Struktura a charakteristiky respondentů.....	72
8.1.1. Demografické charakteristiky	73
8.1.2. Délka, typ a účel pobytu	74

8.1.3. Ekonomická aktivita	76
8. 2. Vztah k lokalitě a charakter místní interakce a soužití: analýza a interpretace rozhovorů	78
8.2.1. Výběr lokality bydlení	78
8.2.2. Plány do budoucna	80
8.2.3. Vztah k jiným Rusům	82
8.2.4. Interakce s majoritou a reflexe mediálního diskurzu	85
9. VYHODNOCENÍ ANALÝZY SEGREGACE, INTEGRACE A SOUŽITÍ V LOKALITÁCH KONCENTRACE RUSŮ V PRAZE.....	89
10. SHRNUTÍ, ZÁVĚRY A DISKUSE	92
10.1. Shrnutí a závěry.....	92
10.2. Diskuse.....	95
LITERATURA	99
ZDROJE DAT A INFORMACE.....	105

Seznam obrázků, grafů, tabulek a příloh

Obrázek 1: Diverzita integračních strategií imigračních komunit a majoritní společnosti .	17
Obrázek 2: Cirkulace procesů segregace, integrace a interakce	23
Obrázek 3: Počet občanů Ruska v přepočtu na 1000 obyvatel dle okresů	34
Obrázek 4: Počet občanů Ruska dle ZSJ	66
Obrázek 5: Podíl občanů Ruska na celkovém počtu obyvatel ZSJ (v %).....	67
Obrázek 6: Lokalizační kvocient občanů Ruska dle ZSJ	68
Obrázek 7: Lokality koncentrace občanů Ruska dle ZSJ	69
Obrázek 8: Vybrané lokality koncentrace občanů Ruska pro provedení výzkumu.....	71
Graf 1: Vývoj počtu cizinců v Česku podle typu pobytu v letech 1993–2013.....	33
Graf 2: Nejčastější státní občanství cizinců v Česku.....	33
Graf 3: Počet občanů Ruska s trvalým a dlouhodobým pobytem v Česku a Praze v letech 2004–2014	35
Graf 4: Počet občanů Ruska podle typu pobytu v letech 1994–2014.....	36
Graf 5: Věkové složení občanů Ruska podle pohlaví.....	38
Graf 6: Účel pobytu občanů Ruska v období 2009–2014.....	39
Graf 7: Vybrané odvětví ekonomické činností občanů Ruska k 26. 3. 2011 (v %)	41
Graf 8: Genderové složení respondentů celkem a dle ZSJ (v %)	73
Graf 9: Věkové složení respondentů celkem a dle ZSJ (v %)	74
Graf 10: Délka pobytu respondentů celkem a dle ZSJ (v %)	75
Graf 11: Typ pobytu respondentů celkem a dle ZSJ (v %)	75
Tabulka 1: Obyvatelé vybraných národností podle věkových skupin	37
Tabulka 2: Obyvatelé vybraných národností podle nejvyššího dokončeného vzdělání	38
Tabulka 3: Zjištěná ekonomická aktivita a postavení v zaměstnání vybraných skupin cizinců k 26. 3. 2011 (v %)	40
Tabulka 4: Úrovně koncentrace ruských imigrantů.....	61
Příloha 1: Územní dělení Prahy od 1922 do 1949	107
Příloha 2: Tematické oblasti a otázky pro provedení rozhovorů	108
Příloha 3: Lokality s extrémní, vysokou a střední koncentrací ruských imigrantů	110

Seznam použitých zkratk

CVVM – Centrum pro výzkum veřejného mínění Sociologického ústavu Akademie Věd České republiky

EU – Evropská unie

EHP – Evropský hospodářský prostor

ČSÚ – Český statistický úřad

LQ – Lokalizační kvocient

MHD – Městská hromadní doprava

MK ČR – Ministerstvo kultury České republiky

MMR ČR – Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky

MPO ČR – Ministerstvo průmyslu a obchodu České republiky

MPSV ČR – Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky

MŠMT ČR – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky

MV ČR – Ministerstvo vnitra České republiky

MZD ČR – Ministerstvo zdravotnictví České republiky

NNO – Nevládní nezisková organizace

OAMP – Odbor azylové a migrační politiky

SERR – Společný evropský referenční rámec

SLDB – Sčítání lidu, domů a bytů

VŠ – Vysoká škola

VÚPSV – Výzkumný ústav práce a sociálních věcí

ZSJ – Základní sídelní jednotka

ABSTRAKT

Diplomová práce zkoumá vztah mezi procesy segregace a integrace pomocí studia každodenního soužití a sociální interakce, která probíhá v lokalitách koncentrace ruských imigrantů v Praze. Vzhledem k tomu, že některé pražské lokality mají dlouhodobé zkušenosti s imigrací Rusů, v práci je reflektován historický vývoj ruské imigrace z doby první republiky, který určitým způsobem pomáhá porozumět a vysvětlit procesy odehrávající v současnosti. Na nerovné sociální a právní postavení Rusů, jako imigrantů ze třetích zemí, nahlížím skrze migrační a integrační politiky České republiky. Analýza mediálního diskurzu ukazuje na vliv negativních reprezentací Rusů v českých médiích na sociální interakci s majoritou, což následně omezuje integraci a prohlubuje sociální nerovnosti. Na začátku jsou prostřednictvím kvantitativního výzkumu identifikovány a vymezeny lokality s významnou koncentrací ruských imigrantů. Dále pomocí kvalitativního výzkumu jsou zkoumány každodenní soužití a sociální interakce ruských imigrantů s členy majority ve vybraných lokalitách. V závěrech diskutuji jakým způsobem výzkum každodenního soužití a sociální interakce přispěl k poznání procesů segregace a integrace ruských imigrantů v lokalitách jejich koncentrace.

Klíčová slova: imigranti, Rusové, soužití, integrace, interakce, segregace

ABSTRACT

The diploma thesis explores the relation between the processes of segregation and integration through the study of everyday cohabitation and social interaction that takes place in areas of concentrated Russian immigrants in Prague. Given that some locations of Prague have a long experience with the immigration of Russians, this thesis is reflective of the historical development of the Russian immigration to the First Republic, which in some way helps to understand and explain the processes taking place presently on the unequal social and legal status of Russians, as immigrants from third countries, perceived through migration and integration policies of the Czech Republic. Analysis of the media's discourse shows the negative impact on Russian immigrants in social interactions with the majority, subsequently reducing integration and deepening social inequality. At the beginning, locations with a significant concentration of Russian immigrants are identified and defined by the quantitative research. Next, the daily interaction among Russian immigrants and the Czech majority is examined in selected locations by the qualitative research. The conclusions discuss how research of everyday cohabitation and social interaction contributed to the understanding of the processes of segregation and the integration in locations with a concentration of Russians immigrants.

Keywords: immigrants, Russians, cohabitation, integration, interaction, segregation

1. ÚVOD

Předmětem diplomové práce jsou ruští imigranti, respektive konkrétně občané Ruska, kteří bydlí v hlavním městě Česka Praze a mají zde dlouhodobý či trvalý pobyt¹. Tomuto tématu je vhodné se věnovat hned z několika důvodů. Jednak kvůli nárůstu počtu ruských imigrantů a jejich specifické odlišnosti od ostatních skupin imigrantů, stejně jako z důvodu soustavné aktuálnosti témat sociálních vztahů a každodenního soužití mezi majoritní a minoritní společností a existence poměrně malých znalostí o ruských imigrantech.

Tato práce je primárně zaměřena na zkoumání sociální interakce majoritní společnosti a ruských imigrantů v lokalitách jejich koncentrace, a to z pohledu samotných cizinců. Omezená či dokonce konfliktní sociální interakce může způsobit problémy v každodenním soužití majority i cizinců. V horším případě se mohou objevovat lokality rezidenční segregace minority. Život v podobných segregovaných lokalitách brzdí proces integrace imigrantů, a tím ještě víc prohlubuje rozdíly, zesiluje segregaci a může vést k separaci. Jedním z návrhů opatření současné integrační politiky České republiky je „podpora výzkumů zaměřených např. na analýzu života jednotlivých komunit, vztahů mezi cizinci a majoritou, vzájemné vztahy mezi komunitami cizinců, sídelní segregaci, postavení žen-migrantek ve společnosti, bariéry integrace či indikátory integrace“ (Postup při realizaci Koncepce integrace cizinců v roce 2016:31). Proto lze toto téma považovat za důležité a aktuální.

Práce si klade za cíl identifikovat lokality koncentrace imigrantů ruské státní příslušnosti a zjistit, zda (ne)dochází k segregaci ve vybraných lokalitách, respektive zda zde působí vztahy napomáhající či přímo směřující k segregaci. Abychom mohli odpovědět na tuto otázku, musíme nejdříve analyzovat prostorové rozmístění ruských imigrantů v Praze a vymezit lokality jejich koncentrace. Prostřednictvím intenzivního výzkumu ve vybraných lokalitách koncentrace budu studovat interakci cizinců ruské státní příslušnosti a místní majority, která následně pomůže rozklíčovat podstatu, podmíněnosti a omezení integračních procesů.

Diplomová práce odpovídá na kladené otázky a naplňuje své cíle ve dvou krocích. V první části se věnuje teoretické konceptualizaci otázek segregace, integrace a interakce, a zejména pak obecným východiskům ve smyslu analýzy kontextu, v rámci něhož dochází k segregaci, integraci a interakci na lokální úrovni. Nejdříve je diskutována historie migrace, současné motivy a struktura migrantů a z toho vyplývající důsledky pro integraci a segregaci. Zajímá mě vliv historické zkušenosti migrace Rusů do Česka. Kladu si přitom následující otázky: Jací Rusové a za jakým účelem přicházeli do Česka? Z jakých důvodů odcházeli z Ruska? Jak se to měnilo v průběhu času? Jak dalece zkušenosti z minulosti ovlivňují současný stav ruské migrace, a to s ohledem na procesy segregace, integrace a interakce? Dále je pozornost věnována institucionálnímu nastavení migrační a integrační politiky,

---

¹ Musím upozornit na to, že v této práci se nezabývám azylanty, imigranty s dvojitým občanstvím a nelegálně pobývajícím migrantom v Česku.

jejich vlivu na migranty z Ruska a stavu integrace v jednotlivých oblastech/rovinách integračního procesu. V neposlední řadě je pak analyzován mediální diskurz, který významně odráží vztah majority k Rusům a tím dále ovlivňuje kulturní prostředí, v němž integrace probíhá. Mediální diskurz může ovlivňovat jak chování majority vůči minoritě, tak i chování migrantů samotných, a může tak napomáhat při procesu segregace a vzniku a přetrvávání lokalit koncentrace. V analýze mediálního diskurzu se zabývám obecným kulturním povědomím majority vůči Rusům, které ovlivňuje každodenní soužití a sociální interakci ruských imigrantů. Je snahou odpovědět na takové otázky jako: Jaký obraz vytvářejí česká média kolem ruských imigrantů? Jaký dopad má český mediální diskurz o Rusech na jejich sociální interakci a každodenní soužití s majoritou? A jak dalece to vše ovlivňuje integrační procesy?

V druhé části pak diplomová práce analyzuje a hodnotí segregaci, integraci a soužití v lokalitách koncentrace ruských migrantů v Praze. Při tom reflektuje teoretické rámce a obecné poznatky, jež vytváří kontextuální rámec interakce a integrace na lokální úrovni. Nejdříve jsou formulovány cíle analýzy a výzkumné otázky. Dále jsou podrobně popsány použité metody, povaha zdrojů dat a postup práce. Následují výsledky kvantitativního výzkumu, které prezentují prostorové rozmístění ruských imigrantů v Praze a vymezují lokality jejich koncentrace pro následné provedení intenzivního výzkumu. Kvantitativním výzkumem se snažím odpovědět především na tyto otázky: Do jakých pražských lokalit se koncentrují imigranti ruské státní příslušnosti? A co mají tyto lokality společného, respektive čím se liší? Co je příčinou oné koncentrace? Dále zkoumám povahu koncentrace, která bude vyhodnocena z hlediska segregace. Jedná se tedy o to, zda se Rusové segregují, separují se v určitých lokalitách či jsou v prostoru města rozptýleni. Následující výsledky kvalitativního výzkumu pojednávají o každodenním soužití a interakci ruských migrantů a majoritní společnosti (analýza a interpretace rozhovorů s Rusy). Zajímá mě především vzájemné vztahy ruských imigrantů s místním obyvatelstvem a také s krajany. Snažím se odpovědět na otázku jak dalece prostorové rozmístění Rusů v lokalitách a jejich soužití s majoritou ovlivňují integrační procesy. Dále je hodnocena analýza segregace, integrace a soužití v lokalitách koncentrace ruských imigrantů v Praze, na základě čehož je odpovídáno na výzkumné otázky. Na závěr shrnuji a hodnotím výsledky výzkumu, které diskutuji ve vztahu ke konceptům segregace, integrace a interakce. V závěru diplomové práce je věnována pozornost přínosnosti výzkumu interakce v lokalitách koncentrace Rusů, zejména hlavních přínosů k pochopení a porozumění procesům segregace a integrace. Zde také nastiňuji výhled do budoucna a možný další směr výzkumu.

2. TEORETICKÉ ZARÁMOVÁNÍ: SEGREGACE, INTEGRACE, INTERAKCE

Diplomová práce se zaměřuje na segregaci ruských imigrantů v Praze. Nejdříve se zabývá sociálně-prostorovým rozmístěním ruských imigrantů, které umožňuje identifikovat lokality jejich zvýšené koncentrace. V těchto lokalitách se pak výzkum zaměřuje na segregaci, a to především prostřednictvím šetření charakteru vzájemného každodenního soužití majoritní společnosti s imigranty. Rezidenční segregace imigrantů je těsně spojená s každodenní interakcí, a to jak mezi majoritou a menšinami imigrantů, tak i uvnitř imigrantských menšin. Interakce je velmi důležitým aspektem procesu integrace imigrantů. V souvislosti s tím, teoretické ukotvení diplomové práce diskutuje a propojuje všechny tři koncepty, tedy koncept segregace, integrace a interakce. Přitom na koncepty segregace a integrace nahlížím prostřednictvím konceptu interakce, který je velmi zásadním a důležitým pro pochopení a porozumění segregaci a integraci.

2.1. Koncept segregace

Otázkami segregace se již ve 20. letech 20. století zabývali představitelé tzv. chicagské školy sociální ekologie. Významní představitelé této školy, Park a Burgess (1925), chápali město jako živý organizmus, v němž probíhají procesy sociálního uspořádání a rozložení, přičemž sociálně-prostorovou diferenciaci města považovali za jeho funkční mechanismus (Park, Burgess 1925; Sýkora 1993; Temelová, Sýkora 2005). Vytváření lokalit koncentrace a segregace různých skupin obyvatelstva bylo pro autory tohoto směru přirozeným jevem. Probíhalo to na základě sukcese a invaze, v důsledku fungování evolučních procesů a zákonů (Sýkora 1993) či jinými slovy v průběhu neustálého boje o přežití si první vybírá a to nejlepší dostává ten nejschopnější a nejsilnější. V rámci tohoto směru postupně vznikaly modely prostorové struktury města, které vyjadřovaly rozmístění v prostoru města skupin obyvatel s různými socio-ekonomickými, etnickými a demografickými charakteristikami. Prvním je Burgessův koncentrický model, který byl typickým pro americká industriální města první poloviny 20. století; již v tomto období zažívala neustálý příliv migrantů jak z venkova, tak i z jiných států. Migranti přicházeli do center měst ve snaze zlepšit svůj společenský status, úspěšnější se přesouvali dále od centra do zón kvalitnějšího bydlení, jejich místo pak nahrazovali nově přicházející migranti. Později byl Burgessův koncentrický model doplněn o další hlediska, a tím pádem vznikly Hoytův sektorový model a Harrisův-Ullmanův model více jader (Sýkora 1993; Dear, Flusty 1998).

Od 70. let 20. století dochází v postindustriálních městech západní Evropy a USA k vzniku postindustriální společnosti. S myšlenkami odlišnými od chicagské školy přicházejí představitelé losangeleské školy, zejména se začíná mluvit o nahodilosti a chaosu prostorové struktury měst (Dear, Flusty 1998). Roste sociální polarizace a rozvrstvení společnosti, což je spojeno s neustále probíhající transformací v důsledku globalizace,

ekonomické restrukturalizace, vzniku nové mezinárodní dělby práce, technologického pokroku, přechodu od politiky sociálního státu k politice neoliberalismu a mnoha dalších (Sýkora 2000). To všechno vedlo k mnohonásobným změnám ve společnosti. Sociální třídy ztrácejí svůj význam, naopak individualizace a s ní spojená izolovanost, uzavřenost vůči ostatním vítězí nad kolektivním chováním a jednáním. Dochází ke vzniku různých hierarchických složek ve společnosti, kam jedni patří a druzí už nemůžou či dokonce ani nesmí dosáhnout. Tyto diference ovlivňují prostorové rozmístění obyvatel, respektive může docházet ke vzniku lokalit koncentrace a segregace.

Slovo segregace ve své podstatě znamená oddělení, odloučení, vyčlenění. Segregace je do určité míry negativním jevem (Sýkora 2010). Segregace je vyjádřením sociálních nerovností či polarizace ve společnosti, chápeme ji tedy jako oddělení odlišné sociální skupiny od většinové společnosti (Temelová, Sýkora 2005; Burjanek 2007; Sýkora 2010). Sociální diference společnosti může být v současné době považována za přirozenou a nevyhnutelnou. Místa, kde sociální diference dosahuje míry, kdy začíná vytvářet další sociální nerovnosti, mohou mít příznivé podmínky pro vznik a rozvoj segregace. Segregaci lze chápat jako stav i proces (Sýkora 2010). Termín segregace se často používá s přívlastkem, jenž vyjadřuje určitý typ sociální nerovnosti oddělující diferencovanou sociální skupinu od zbytku společnosti. Podstatným pro tuto práci bude zejména termín rezidenční segregace, jenž lze definovat jako prostorové oddělení sociálních skupin obyvatelstva od většinové společnosti do rozličných lokalit bydlení v důsledku socioekonomických, etnických a kulturních odlišností (Temelová, Sýkora 2005; Burjanek 2007; Sýkora 2010). Podle Sýkory (2010:11) „různé skupiny obyvatel nacházejí pro svá bydliště odlišné lokality tak, aby odpovídaly jejich ekonomickým možnostem, způsobu života, sociálním vazbám, rodinnému stavu, věku či národnosti“. V české literatuře se v souvislosti se segregací zejména hovoří o Romech, ale v posledních letech se staly aktuálními taky otázky koncentrace a segregace imigrantských skupin (např. ruský mluvící v Karlových Varech, Vietnamci v Praze-Libuši). Nově přichozí migranti jsou proti majoritní společnosti sociálně, ekonomicky a kulturně odlišní. Například zatím ještě neumí jazyk cílové země, mají jiné zvyky, tradice, mentalitu, jsou odlišní ve svém chování a jednání vůči majoritě a někdy i uvnitř své migrantské menšiny, protože zde mají omezený počet známých, či je nemají vůbec. To navazuje na další potíže, čímž je omezené postavení na pracovním trhu, kvůli čemuž nemají v cílové zemi pravidelný zdroj příjmů, nýbrž jen určitou částku pro začátek našetřenou ještě doma apod. Kvůli tomu mohou být nově přichozí migranti na začátku oproti majoritě či oproti dlouhodobě žijícím a relativně integrovaným migrantům ve znevýhodněném stavu. Tady je nutné zmínit Masseyho teorii prostorové asimilace/segregace (Massey 1985). Tato teorie rozvíjí principy založené chicagskou školou a vysvětluje podstatu migrační rezidenční mobility, jež spočívá v dynamickém procesu posloupnosti pohybu migrantů do enkláv a z nich. Teorie se opírá o tři dimenze, jimiž jsou socioekonomický status, rodinná struktura a etnický původ. Migrant vstupuje do enklávy, kde na začátku obdrží veškerou pomoc díky navzájem provázaným migrantským nápomocným sítím a institucím. V případě úspěšné adaptace, zejména zvýšením socioekonomického statusu (například získáním dobrého zaměstnání) a kulturním přizpůsobením (zvládnutí jazyka), migrant opouští enklávu a stěhuje se do míst s lepší

kvalitou bydlení, jimiž jsou pochopitelně bohatší čtvrti nebo také často lokality typické pro majoritní společnost. Tomu se říká prostorová asimilace, jež následně vede k široké sociální integraci do majoritní společnosti (Massey 1985).

Prostorová koncentrace etnických menšin je podmíněna mnoha faktory, které Valenta (2006, 2012) rozděluje do pěti skupin. Jedná se o faktor kulturní vzdálenosti, institucionální faktor, faktor času, ekonomický faktor a sociologicko-psychologický faktor. Podstata faktoru kulturní vzdálenosti spočívá v tom, že kulturně odlišné skupiny imigrantů mají tendence k vyšší míře koncentrace v cílové zemi než imigranti s kulturou víceméně podobnou kultuře majoritní společnosti (Valenta 2012). Institucionální faktor na jednu stranu zdůrazňuje existence imigrantských sítí, které jsou prostorově koncentrovány, ale na druhou stranu zmiňuje, že důležitým aspektem je imigrační politika cílové země. Ta je často nastavena tak, že pracovní trh a trh s bydlením jsou limitovány pro migranty, což také vede k následné prostorové koncentraci (Valenta 2012). Musterd a Van Kempen (2009) také upozorňují na nerovné postavení imigrantů vůči majoritní společnosti na trhu s bydlením, což spolu s individuálními preferencemi označují za příčiny prostorové koncentrace a segregace. Autoři poukazují na to, že za prostorovou koncentraci imigrantů hovoří podmínky bydlení, tedy forma vlastnictví, velikost a kvalita bydlení, což ve své řadě přímo souvisí se socioekonomickým statusem domácnosti a její velikostí (Musterd, Van Kempen 2009). Na časový faktor Valenta (2012) jedná pohlíží jako na historický vývoj rozmístění určité menšiny, avšak též jako na jednu z dimenzí procesu asimilace, který bude podrobně probrán v následující podkapitole 2.2. Ekonomický faktor je pochopitelně spojen s rozdíly ve finančních zdrojích imigrantů a z toho znovu vyplývajícími, stejně jako v případě institucionálních faktorů, omezeními na trhu s bydlením (Valenta 2012). Sociologicko-psychologický faktor v sobě také skrývá dvě dimenze, jimiž jsou negativní vnímání a postoj majority vůči etnické menšině a příslušnost imigranta k určité sociální vrstvě společnosti, podle které se také řídí výběr místa pro bydlení (Valenta 2012). Autor mimo jiné dodává, že rozdělení lze provést i jinak, například, na vnitřní a vnější faktory. Vnitřní faktory jsou závislé na imigrantovi samotném či na určité migrantské menšině, sem patří zdroje příjmů, původní kulturní rysy, délka pobytu v cílové zemi a síla etnických sítí či ekonomik. Naopak vnější faktory jsou odrazem chování majority cílové země vůči imigrantovi a také nejrůznějšího nastavení imigrační politiky, pracovního trhu a trhu s bydlením (Valenta 2006, 2012).

Avšak v případě imigrantů ruské státní příslušnosti se většinou jedná o ekonomicky zajištěné, vnitřní rozvrstvené a specifické uzavřené migranty (Drbohlav a kol. 1999; Volkova 2006). Podle Volkové (2006:133) k příčinám rozrůzněnosti uvnitř ruské menšiny patří „délka pobytu, důvody emigrace z Ruska, cíle působení v Česku, názorová orientace a životní hodnoty“. Právě proto se po příchodu na území nového státu koncentrují v etnicky podobných místech, jelikož život ve stejnorodém a méně odlišném prostředí, kde k tomu ještě najdou i sociální podporu od svých spoluobčanů, je pro ně snazší a bezpečnější. Tyto především sociální rozdíly mezi majoritou a minoritou jsou jednou z mnoha příčin sociálních nerovností, jež pak vedou k prostorové koncentraci a v extrémních případech můžou přivést k rezidenční etnické segregaci. Důležité je upozornit na to, že některé koncentrace můžeme

považovat za segregaci, jiné nikoliv. Je to otázkou míry koncentrace imigrantů a jejich interakce s majoritou. Koncentrací rozumíme soustředění sociální skupiny do určité lokality, ale v podílu na celkové populaci je v menšině, naopak segregovaná sociální skupina v lokalitách segregace bude tvořit většinu (Sýkora 2010).

V evropských městech je úroveň segregace relativně nižší než v amerických (Musterd, Ostendorf 2005). Podle Savage a Wardeho (1993) se etnické menšiny koncentrují v menších lokalitách měst, jsou méně početné a mají slabší vliv na vzorec rozložení populace. Podle Masseyho a Dentona (1988) je rezidenční segregace stupeň, v němž dvě nebo více skupin žijí odděleně od ostatních v rozličných částech městského prostředí. Autoři upozorňují na to, že oddělení skupin obyvatel v prostoru může probíhat různými způsoby podle rozličných charakteristik a následně uvádí pět dimenzí rezidenční segregace: rovnoměrnost (evenness), kontakt s majoritou (exposure), koncentrace (concentration), centralizace (centralization) a shlukování (clustering). Na základě těchto dimenzí rezidenčně segregovanou skupinou Massey a Denton (1988) nazývají tu, jež je vysoce centralizovaná, prostorově koncentrovaná, v městském prostoru na rozdíl od ostatních skupin obyvatelstva nerovnoměrně rozmístěná, pevně shlukovaná a minimálně se kontaktuje se zbytkem společnosti.

Segregace je rozmanitým jevem a má různé formy. Schwab (1992) rozlišuje dobrovolné (chtěné) a nedobrovolné (vynucené) prostorové oddělení sociálních skupin obyvatelstva, respektive mluví o separaci a segregaci. Když se určitá skupina sama odděluje v prostoru od zbytku společnosti, mluvíme o separaci, naopak k segregaci dochází v důsledku diskriminace minority majoritou (Temelová, Sýkora 2005; Sýkora 2010). V případě separace si mohou lidé vybrat, kde a s kým budou bydlet, nastěhují se do vybrané žádoucí lokality a zároveň ji mohou kdykoliv opustit a usadit se jinde. Naopak segregovaná sociální skupina nemá na vybranou, či má omezený výběr, a musí tak vynuceně bydlet v určité lokalitě.

V souvislosti s nedobrovolnou segregací jsou často diskutovány pojmy ghetto a slum. Ghetto je extrémní formou rezidenční segregace. Jde o lokalitu s vysokou koncentrací určité sociálně vyloučené skupiny, jež početně dominuje nad celkovou populací (Sýkora 2010). Charakteristickými rysy ghetta jsou vysoká míra nezaměstnanosti, chudoba, nekvalitní bydlení a špatná infrastruktura (Gottdiener, Budd in Sýkora 2010). Marcuse (1997) dělí ghetta na klasická a ghetta vyděděnců. Klasické ghetto je charakterizováno prostorovým oddělením, podřadností a nedobrovolným vymezením vlastní identity. Ghetto vyděděnců kromě výše zmíněných prvků obsahuje ještě jeden navíc, čímž je specifický vztah vyloučené skupiny vůči majoritě, kde procesy ekonomického a prostorového vyloučení probíhají paralelně (Marcuse 1997). Burjanek (1997) uvádí další typ ghetta, jímž je ghetto na službách závislých obyvatel, kde se koncentrují staré osoby s nízkými příjmy, mentálně postižení a invalidé, chronicky nezaměstnaní a závislí na sociálních dávkách a službách. V literatuře také bývá používán anglický termín slum, jenž ve své podstatě vedle vlastních znaků ghetta obsahuje ještě zchátralost bytového fondu a vysokou míru patologického jednání mezi jeho obyvateli (Burjanek 1997).

V poslední době se hovoří o ghettech bohatých, kde už jde o dobrovolnou segregaci. Marcuse (1997) je nazývá termínem citadely a definuje je jako oblasti, v nichž určité skupiny obyvatel, jejichž nadřazenost se projevuje v moci, bohatství a statusu vůči svým sousedům, se prostorově koncentrují za účelem zachování bezpečnosti či zvýšení svého postavení. Jedná se především o prostorové vyčlenění sociálně silných skupin společnosti či elit, jež často mají formu uzavřených komunit (angl. gated communities). Podobné komunity představují separované skupiny mocných a bohatých obyvatel bydlících v lokalitách uzavřených za ploty s omezeným vstupem střeženým kamerou či bezpečnostními službami (Sýkora 2010). Podrobným zkoumáním uzavřených rezidenčních areálů se ve svých pracích také zabýval například Brabec (2007, 2009, 2014). Ruští imigranti nechybí ani mezi obyvateli podobných uzavřených komunit v Praze, relativně výrazné zastoupení mají například v Karlíně v luxusním uzavřeném rezidenčním areálu River Diamond, nacházejícím se na nábřeží Vltavy nebo také v Kejřovém Mlýně v Hloubětíně (Brabec 2014).

Nezřídka dochází k prolínání vlivů působících na dobrovolnost a nedobrovolnost segregace, což lze pozorovat na příkladu etnických enkláv, jež jsou v Česku jen výjimečným jevem. Jednak jsou imigranti segregováni z důvodu omezené volby na trhu s bydlením, ale zároveň jsou separováni a preferují bydlení v enklávách s cílem získat podporu a pomoc (Van Kempen 2005; Sýkora 2010). Enklávy jsou dobrovolné prostorové koncentrace, v nichž se soustřeďují příslušníci určité skupiny obyvatelstva za účelem zvýšení svého ekonomického, sociálního, politického a/nebo kulturního rozvoje (Marcuse 1997). Schwab (1992) upozorňuje na závislost společenských faktorů a faktorů městského prostředí ve vývoji etnické segregace. Podle něj se členové etnických skupin, kteří jsou více asimilovaní, v prostoru města rychle rozptýlí, naopak v důsledku větších rozdílů mezi minoritou a majoritou může dojít k prostorové segregaci formou vzniku ghetta či enklávy. To však záleží na míře dobrovolnosti a nedobrovolnosti segregace (Schwab 1992).

Formy prostorového rozmístění imigrantů jsou závislé na míře integrace imigrantů do majoritní společnosti. Dle Sýkory a kol. (2015b) mohou být narušením a překážkou pro proces úspěšné integrace bariéry vyplývající z prostorového rozmístění, kde pak za extrémní případ považují segregaci. Základním kamenem procesu integrace je interakce mezi majoritou a imigranty, tedy vytváření a upevnění vzájemných postojů a názorů, ale také ochota ze strany majority přijmout ty sociálně, kulturně, názorově a etnicky odlišné (Uherek a kol. 2002). Nezbytným je však zájem imigrantů integrovat se do většinové společnosti. Proto se následující podkapitoly 2.2 a 2.3 zabývají koncepty integrace a její neoddělenou složkou – každodenním soužitím či interakcí.

2.2. Koncept integrace

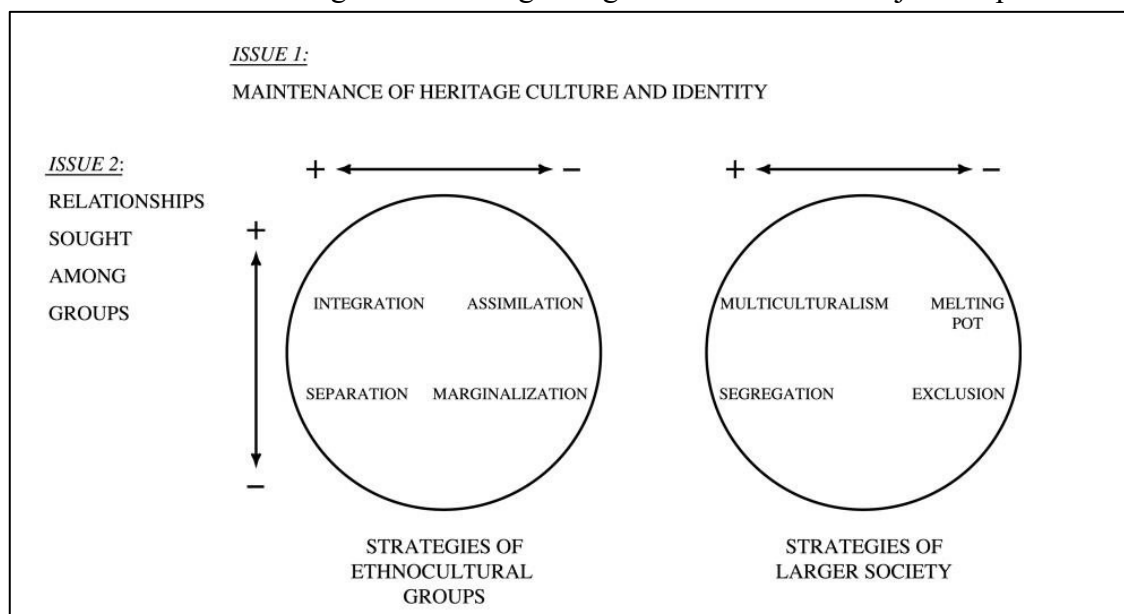
Proces integrace je ve své podstatě obousměrným a mnohodimenzionálním procesem, který v sobě zahrnuje různé aspekty každodenního života jak migrantských skupin, tak i majoritní společnosti (Berry 2001; Bosswick, Heckmann 2006; Leontiyeva 2011). Existuje těsná

souvislost v integračních strategiích států a imigrantů. Na jednu stranu si každý stát volí určitý typ integrační politiky, se kterým by měly migrantské komunity počítat a přizpůsobit se mu. Na druhou stranu integrační politika jakéhokoli státu ovlivňuje chování imigranta a jeho následující výběr integrační strategie. Například Berry (2001) nabízí schéma, kde dochází k prolínání integračních strategií států a imigrantů, čímž jen potvrzuje oboustrannost procesu integrace, který vyžaduje změny jak v imigrantské komunitě, tak i v majoritní společnosti (viz obrázek 1).

V závislosti na míře zachování imigranty svých původních hodnot a také na míře interakce s majoritou, ukazuje Berry (2001) na symetrické členění strategií obou skupin obyvatel. Integrace imigrantů se tedy ideálně shoduje s multikulturalismem v majoritní společnosti, asimilace koresponduje s tzv. strategií „tavícího kotlíku“, separace imigrantů odpovídá segregaci ze strany majority a nakonec za marginalizaci imigrantů je zodpovědná strategie exkluze (Berry 2001).

Obrázek 1: Diverzita integračních strategií imigračních komunit a majoritní společnosti

Zdroj: převzato z Berry 2001

V odborné literatuře je termín integrace konceptualizován z různých hledisek, v této práci se budu zabývat konkrétně pojetím sociální integrace. Bosswick a Heckmann (2006) sociální integraci rozdělují do čtyř základní dimenzí: strukturální, kulturní, interakční a identifikační².

Strukturální dimenze integrace odpovídá na otázky hierarchického umístění imigranta do určité pozice ve vzdělání, v ekonomických a sociálních systémech, v politice, na pracovním trhu a trhu s bydlením. Portes a Zhou (1993) ve svém modelu segmentované asimilace tvrdí, že proces adaptace imigranta může probíhat třemi různými směry. V jednom

² Stejně rozdělení ještě dříve uváděl Esser (2000), ale také existují jiná stanoviska, například Rákoszová a Trbola (2009) zmiňují Martikainen (2003), který sociální integraci člení na kulturní, strukturální a politickou.

případě dochází k rostoucí akulturaci a paralelnímu zapojení imigranta do střední třídy. Ve druhém případě všechno může jít opačným směrem, což povede imigranta k trvalé chudobě a asimilaci v nejhudších třídách. Třetí varianta jde skrze rychlý ekonomický rozvoj spojený s úmyslným zachováním hodnot uvnitř komunity přistěhovalců a těsnou solidaritou (Portes, Zhou 1993).

Pod pojetím kulturní integrace se skrývá proces akulturace imigranta, tedy individuální změny imigranta na kognitivní a behaviorální úrovni, ale také změny v jeho postojích (Bosswick, Heckmann 2006). Například Park (1950) ve své teorii „race relation cycle“ ukazuje na to, že sociální a prostorová asimilace imigrantů se vyvíjí skrze postupně následující fáze: soutěžení, konflikt, akomodace a asimilace (Park 1950). Prostorovou etnickou koncentraci Park (1950) řadí do fáze akomodace, zatímco opouštění etnické enklávy považuje za začátek poslední fáze – fáze asimilace. Tato fáze je pro imigranta nejnáročnější, protože se nachází v přechodném období, kde zatím nevzdal svou vlastní etnickou identitu a nepřijal novou, ani nebyl přijat majoritou. Pro imigranta nacházejícího v této fázi Park (1928) používá název „marginal man“. Stejně tak Gordon (1964) za klíčový a nezbytný krok přizpůsobování se imigranta k nové zemi považuje právě kulturní asimilaci či akulturaci. Nicméně Gordon (1964) tvrdí, že akulturace automaticky nevede k dalším formám asimilace a může pokračovat donekonečna. Kvůli prostorové izolaci a nedostatku kontaktů mohou etnické skupiny zůstat odlišné a jejich úspěšnost v procesu asimilace bude záviset na vnímání a přijetí původním obyvatelstvem. Naopak, strukturální asimilace nevyhnutelně povede k jiným fázím asimilace. Avšak Gordon očekává, že většina imigrantů projde všechny fáze asimilace, ztratí své původní vlastnosti a nakonec přestane existovat jako etnická skupina, například v důsledku sňatku s představitelem majority (Gordon in Zhou 1997).

Interakční integrace se dotýká problémů každodenního soužití a interakce imigranta s majoritou, respektive se jedná o primární vztahy (přátelství, partnerství, manželství) a začlenění do sociálních sítí majoritní společnosti (Bosswick, Heckmann 2006). Například Warner a Srole (1945) při určování úrovně asimilace kladou důraz na takové institucionální složky jako sociální třída a rasové/etnické subsystemy, a to nejen v případě rezidenční mobility, ale i pracovní. Autoři tvrdí, že rozdíly v sociálně-ekonomickém postavení imigrantů, založeném na kultuře a jazyce, v průběhu času zmizí, ale sociální mobilita imigrantů bude pravděpodobně omezená v rámci rasových/etnických skupin. Za klíčové faktory omezující interakci mezi migrantskou menšinou a majoritou autoři považují především barvu pleti, rodný jazyk a náboženství. Syntéza těchto faktorů a úrovně sociálně-ekonomického postavení určuje rychlost procesu asimilace imigrantů (Warner, Srole in Zhou 1997).

Nakonec k identifikační integraci patří otázky v oblasti subjektivních pocitů imigranta. Na jedné straně je to vztah imigranta k zemi původu a na straně druhé je to vztah k novému státu, kde se usadí a tím je podmíněn pocit sounáležitosti imigranta s majoritní společností, tedy zda se imigrant cítí jako její součástí, či nikoliv (Bosswick, Heckmann 2006).

Z výše popsaných konceptů vyplývá, že procesy segregace a integrace jsou jedněmi z nejpodstatnějších pro zkoumání imigrantů a jsou vzájemně provázané. Segregace oslabuje soudržnost společnosti, omezuje a brzdí integraci, naopak úspěšná integrace přispívá k posilování soudržnosti společnosti a měla by být podporovaná (Sýkora a kol. 2015b). Ve vztazích majority a imigrantů existují pevné vzájemně závislé vazby mezi integrací a interakcí, kde dochází k prolínání těchto dvou procesů. To následně ovlivňuje rezidenční chování obyvatelstva v prostoru našich měst, kde může docházet k sociálně-prostorové diferenciaci. Domnívám se, že vysvětlení podstaty sociálně-prostorového rozmístění ruských imigrantů na českém území je nutné hledat v první řadě skrze otázky obousměrné integrace a každodenního soužití, a to jak s členy majoritní společnosti, tak i uvnitř imigrantských komunit, a to především v lokalitách jejich koncentrace.

2.3. Koncept interakce

Společným rysem zapadajícím do kontextu segregace a integrace je proces interakce. Koncentrace imigrantů v určitých lokalitách sama o sobě neukazuje na to, že tam probíhá segregace. Avšak omezená interakce mezi imigranty a majoritou v důsledku vysoké míry koncentrace může napomáhat procesům separace a segregace. Omezená interakce také brzdí začleňování imigranta do majoritní společnosti, tedy proces integrace. Klíčem k porozumění a pochopení procesů rozmístění a integrace imigrantů je každodenní soužití a sociální interakce na lokální úrovni (Robinson, Walshaw 2012, Sýkora a kol. 2016). Podobně Valentine (2008) odkazuje na Allporta (1954 in Valentine 2008), který nejlepší cestu pro podporu integrace imigrantů vidí právě v sociální interakci.

V důsledku absence teoretického ukotvení konceptu interakce v české literatuře jsem věnovala pozornost zahraničním poznatkům a zkušenostem. Naši zahraniční kolegové se totiž tímto tématem zabývají relativně dlouhou dobu. Ovšem dle Sýkory a kol. (2016) musíme při aplikaci zahraničních konceptů na Česko být velmi opatrní a brát v úvahu především měřítko, se kterým pracujeme a s nímž posuzujeme míru koncentrace. Sýkora a kol. (2016) to zdůvodňují tím, že vysoká míra koncentrace v českých městech nebude vůbec považována za koncentraci v zahraničních městech. Proto je v případě Česka nutné zkoumat interakci a každodenní soužití imigrantů a majority na lokální úrovni, kde je míra koncentrace vyšší a kde k interakci dochází nejčastěji.

V souvislosti s interakcí a soužitím majority s těmi „jinými, ostatními, odlišnými“ se v zahraniční literatuře v poslední době mluví o kosmopolitním obratu (angl. „cosmopolitan turn“). Valentine (2008) podstatu kosmopolitního obratu vidí v proměně současných měst z etnicky segregovaných do kulturně hybridních, smíšených měst s multikulturální společností. Města, kde sdílíme společný prostor a žijeme vedle sebe s těmi odlišnými. Města, kde jsme všichni spolu, ale vzájemně se od sebe lišíme, každý je jiný.

Výsledkem kosmopolitního obratu je vznik tzv. kosmopolitního urbanismu (angl. „cosmopolitan urbanism“), který Sandercock (2006) definuje jako sociální vnímání společného, ale rozmanitého života. Kosmopolitní urbanismus „se zaměřuje na každodenní soužití a interakci v multikulturních lokalitách s důrazem na kulturní rozmanitost a rozdíly“ (Binnie a kol. 2006:4). V návaznosti na kosmopolitní urbanismus Valentine (2008) píše o geografii setkávání (angl. „geographies of encounters“), podstatou které je „zdůraznění mikro-měřítko každodenního setkávání a interakce“ (Valentine 2008:324). Jedná se tedy o sociální interakci v kontextu městské čtvrti (Robinson, Walshaw 2012). Stejně tak dle Amina (2002:959) „k většině rozdílů v jednání dochází na velmi místní úrovni, a to prostřednictvím každodenních zkušeností a setkání“. Avšak geografie setkávání byla kritizována hlavně kvůli tomu, že skoro nezohledňuje otázky sociálních nerovností a tím i znevýhodněného postavení cizinců (Valentine 2008).

Je ovšem otázkou, mezi kým a k jakému typu interakce dochází? Pro vysvětlení geografie setkávání Valentine (2008) operuje celým komplexem navzájem propojených termínů, nejpodstatnějším je pro ni kontakt a vzájemný respekt. Nejsme ve vakuu a nikdo není zvlášť, tedy všichni sdílíme prostor, ve kterém potkáváme ostatní. Toto setkávání však neznamená, že si všímáme těch ostatních a pro nás to může, ale zároveň i nemusí být podstatným. Jinými slovy, potkat někoho ve sdíleném prostoru ještě neznamená být s někým v kontaktu (Valentine 2008). Dále pak Valentine (2008) pracuje s termíny tolerance a respekt. Tolerance těch jiných, odlišných ve sdíleném prostoru dle Valentine (2008) neříká nic o existenci vzájemného respektu. Jedná se o to, že v současné době v důsledku sociální diferenciací „je setkávání regulováno jakýmiś kódy, které nám určují, kdo a koho potkává, koho můžu a koho potkávat nesmím“ (Valentine 2008:329). Takové nastavení nám reguluje každodenní soužití a omezuje sociální interakci, což vede k vytváření paralelních životů (Amin 2002) nebo paralelních světů (Valentine 2008). Uzavíráme se do menších prostorů, které sdílíme pouze se svými příbuznými a nejbližší přáteli. Jedná se o vytváření uvnitř obecně sdíleného prostoru svého vlastního mikro-prostoru, kde se můžeme cítit v bezpečí a pohodlně, kde je pocit jistoty, kde bude docházet ke vzájemnému porozumění a nikdo nikoho nebude kritizovat.

V souvislosti s výše popsaným bych chtěla odkázat na Davida Riesmana (1950), který ve své významné knize „Osamělý dav“ (angl. „The Lonely Crowd“) rozlišuje tři typy osobností a to napříč historií. Jedná se o to, jak se naše uvažování a postoje proměňovaly s časem a jak nás ovlivňoval historický vývoj. Do kontextu této práce zapadá třetí typ osobnosti člověka, který je charakteristický pro moderní společnost (Riesman 1950). Autor definuje tento typ jako osamělý a uzavřený, navíc je velmi ovlivněný svým okolím a hlavně obecným diskurzem (Riesman 1950).

Přestože o tom napsal Riesman takřka před 70 lety, domnívám se, že to platí stále, byť za jiných podmínek a okolností, které ještě více ovlivňují současné jedince. Kvůli tomu jsou jedinci více uzavření a osamělé. Dle mého názoru, můžeme příčinu najít v procesech globalizace a její důsledcích. Globalizace nám přinesla rychle propojení celého světa (například díky internetu), což umožňuje vyjednávat rychle a bez nutnosti setkání. V současné době dáváme přednost rychlé virtuální konverzaci, která nám ušetří čas, a proto

toho stíháme mnohem více než v minulosti. Podle mě také v moderní společnosti došlo ke ztrátě časové dimenze v každodenní honbě za ziskem, proto nemáme čas s někým se potkat a pobavit se nebo poznat nové lidi. Dnes bohužel dochází i k tak velké anonymitě, že občas ani nevíme, kdo je kolem nás, kdo jsou naši sousedé, navíc nás to přestalo zajímat. Jinými slovy globalizace nám omezila fyzické setkávání a s tím i sociální interakci. Osobně si myslím, že v důsledku globalizace do určité míry nepatříme sami sobě, jsme zajatci globalizace. Toto přináší další důsledky, zejména vliv obecného diskurzu a především reklamy, což zdůrazňuje Riesman (1950). Diskurz nám poskytuje množství informací, které nelze vždy považovat za důvěryhodné a které nás také nějakým způsobem ovlivňují. Dle mého názoru má diskurz vliv především na skupinové interakce, tedy jak „my“ vnímáme ty „ostatní, odlišné, jiné“. Toto pak ovlivňuje i rozhodování jedince v jeho každodenním životě. V současné době je pro nás rychlejší a snadnější přijmout sdílený diskurz z televize, novin nebo z internetu místo toho, abychom vyrazili do reality a ověřili situaci prostřednictvím každodenního života a sociální interakce. V souvislosti s diskurzem je nutné poznamenat i to, že negativní zkušenosti v tomto diskurzu mají větší vliv, jsou silnější a vztahují se na celou skupinu. Naopak pozitivní zkušenosti mají často individuální charakter a při vyprávění patří spíše k jedincům než celé skupině, jsou tedy skryté (Valentine 2008, Sýkora a kol. 2016). Proto diskurz je (byť vedlejším), ale také zdrojem poznatků o soužití a interakci, který je nutné analyzovat.

Řešení tohoto problému a prevenci proti vytváření podobných paralelních světů vidí Amin (2002:969) „v mikro-společenstvích, kde jednání je povinné a nevyhnutelné“, což pomáhá lidem držet pohromadě. Sociální interakce, která probíhá v těchto mikro-společenstvích „je doprovázena konkrétním společným zájmem a aktivitami, díky čemuž dochází k setření etnických rozdílů a odlišností“ (Amin 2002:970), kde už cizinec není považován za nepřítele, nýbrž je vnímán jako součást společnosti. Jako příklad Amin (2002:969) uvádí „pracoviště, školy, vysoké školy, centra mládeže, sportovní kluby a další sdružení“.

K sociální interakci může docházet na různých měřítkových úrovních a mezi různými aktéry, tedy mezi jedinci a skupinami či uvnitř skupin, kde jsou mimo jiné imigranti. Ovšem důraz zahraničních autorů na mikro-měřítko není náhodný. To je totiž důraz na ta místa, kde je vyšší frekvence a intenzita sociální interakce, tedy místa, kde bydlíme, pracujeme a kde máme co největší šance potkat ostatní, včetně imigrantů (Sýkora a kol. 2016). Robinson a Walshaw (2012:5) upozorňují na to, že „rozmanitá místa, která již mají zkušenosti s migranty, jsou výhodná pro nové příchozí, protože jsou více inkluzivní a napomáhají integraci“. Autoři zkoumali sociální interakci mezi nově příchozími a původním obyvatelstvem ve Spojeném království (Robinson, Walshaw 2012). V českém kontextu je tento vztah mezi nově příchozími a původním obyvatelstvem často považován za vztah mezi imigranty a majoritou (Sýkora a kol. 2016).

Dnes ani celé Česko, ani samotná Praha nemají velké zkušenosti s migrací, a proto „česká společnost je stále kulturně velmi homogenní a není nakloněná přijímání migrantů“ (Sýkora a kol. 2016:497). Jinými slovy, česká majorita zatím není zvyklá na odlišnosti a rozdíly, tedy stále se učí tomu, jak vycházet s těmi „jinými“. Avšak osobně si myslím, že

vzhledem k ruským imigrantům a to z pohledu mikro-měřítko – konkrétně některé lokality Prahy přeci mají velmi značnou historii migrace. Proto je nutné nejdříve se podívat do pramenů ruské migrace do Česka a Prahy, což nám umožní lépe pochopit a interpretovat to, co se odehrává dnes. Vše podléhá vývoji, a tak v současné době vznikají nové lokality a z Ruska přicházejí nové vlny migrantů. Nově příchozí migranti si volí jako místo svého bydlení různé lokality a usazují se jak v lokalitách s historickými zkušenostmi, tak i na úplně nových místech. Proto je velmi důležité studovat sociální interakci mezi ruskými imigranty a majoritou, a to na úrovni mikro-měřítko. Pohled skrze sociální interakci a každodenní soužití umožní lépe pochopit a vysvětlit podstatu procesů probíhajících v prostoru, tedy procesy koncentrace, segregace, integrace atd.

2.4. Cirkulace segregace, integrace a interakce

Tato podkapitola si klade za cíl propojit koncepty segregace, integrace a interakce. Na základě výše uvedené diskuse těchto konceptů nejdříve nadefinuji tyto koncepty tak, jak s nimi budu nadále pracovat. Následující odstavce tak pojednávají o tom, co rozumím segregací, integrací a interakcí, a z těchto definic pak vycházím při snaze o jejich vzájemné provázání.

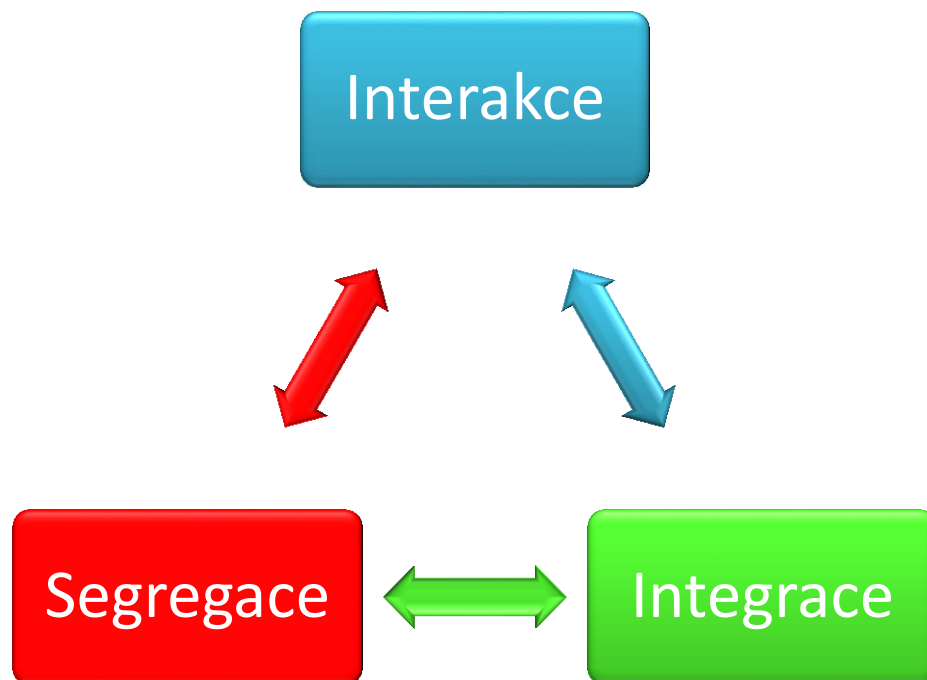
V této diplomové práci pracuji s rezidenční segregací, sociální integrací a sociální interakcí. Rezidenční segregací rozumím prostorovou koncentrací sociálních skupin do různých lokalit bydlení, která je podmíněna rozdíly v socio-ekonomickém, právním, kulturním a etnickém postavení (Sýkora 2010) a v níž dochází k významnému omezení interakce, a to především ve smyslu vztahu majority a imigrantů. Sociální integraci chápu jako proces začleňování imigranta do majoritní společnosti, který se dle Bosswicka a Heckmanna (2006) skládá ze strukturální, kulturní, interakční a identifikační dimenze a na kterém se podílejí jak imigranti, tak i členové majoritní společnosti. Sociální interakcí rozumím proces každodenního soužití, jenž je podmíněn vzájemnou tolerancí a respektováním odlišnosti (Valentine 2008) a který probíhá ve sdíleném prostoru, a to zejména při kontaktu majority s imigranty.

Výše prodiskutované koncepty segregace, integrace a interakce jsou navzájem propojené a představují jakýsi řetězec pro zkoumání a vysvětlení podstaty a podmíněnosti prostorového rozmístění imigrantů, kde je každý z těchto konceptů významným článkem a změny v jednom způsobí změny v ostatních člancích. Na vzájemné propojení segregace, integrace a interakce upozornují Sýkora a kol. (2015b). Autoři tvrdí, že v důsledku významné prostorové koncentrace sociální skupiny může docházet k omezení sociální interakce, což následně vytváří určité bariéry v integračních procesech a oslabuje soudržnost společnosti celkem (Sýkora a kol. 2015b).

Ovšem dle mého názoru se jedná o cirkulační proces (viz obrázek 2), který lze interpretovat ze všech tří bodů, tedy z hlediska segregace, integrace nebo interakce. Z pohledu segregace je to tak, že imigranti žijící v segregované lokalitě pravděpodobně

skoro nekomunikují s členy majority. V důsledku toho, že jsou imigranti vůči majoritě ve většině, interakce neprobíhá, nebo je omezená, což následně brzdí proces začlenění imigrantů do majoritní společnosti. Pokud se podíváme z pohledu interakce, tak zjistíme, že omezená interakce mezi imigranty a majoritou způsobí problémy v integračních procesech. Špatně integrovaní imigranti se koncentrují v lokalitě, obydlené převážně svými krajany z důvodů zvýšení pocitu bezpečnosti nebo sounáležitosti a soudržnosti. Vysoká míra koncentrace imigrantů v takové lokalitě spolu s omezenou interakcí následně vede ke vzniku segregace. Nakonec z pohledu integrace cirkulační proces probíhá od nedostatečné integrace k životu v segregované lokalitě, což způsobuje omezení interakci. Tento koloběh může pokračovat opakovaně donekonečna.

Obrázek 2: Cirkulace procesů segregace, integrace a interakce

Zdroj: vlastní zpracování

3. MIGRACE RUSŮ DO ČESKA A DO PRAHY

Tato kapitola pojednává o migraci Rusů (občanů Ruska) do Česka. Soustřeďuje se především na současnou migrační vlnu, která začala po roce 1989. Ta ale nebyla vlnou první, a proto je v této kapitole věnována pozornost také historickému vývoji migrace Rusů do Česka a Prahy, a to od doby první republiky až po současnost. To, co odehrává dnes, nemusí, ale může být ovlivněno minulostí. I když je potřeba více reflektovat současný stav a snažit se předpovědět budoucnost, anebo ještě lépe na základě této reflexe stav zlepšit. Minulost by totiž neměla být opomíjená. Proto je důležité podívat se nejen na historický vývoj, ale též diskutovat příčiny a motivy ruské emigrace, faktory přitahující Rusy do Česka a jejich vzájemnou provázanost. Na základě statistických ukazatelů jsou pak popsány vybrané sociálně-demografické charakteristiky současných ruských imigrantů v Česku, tak aby bylo možné lépe si představit specifika zkoumané skupiny cizinců.

3.1. Historický vývoj a současnost ruské migrace do Česka

Ruští imigranti přicházeli na území Československa a Česka ve třech vlnách: v prvorepublikovém a meziválečném období mezi lety 1918–1948, v období socialismu mezi lety 1948–1989 a v období po roce 1989, jež trvá dodnes. Jednotlivé historické etapy ruské migrace lze charakterizovat rozmanitostí motivů migrovat a střídáním dobrovolnosti a nedobrovolnosti migračních vln, ale také v neposlední řadě i objemem migrantů. Nejvýznamnějšími a nejzajímavějšími se staly první a zatím poslední vlna ruské migrace.

První Československá republika, jako nově vzniklý, relativně malý stát, přijala na své území na začátku 20. let 20. století velký počet imigrantů, většinou reprezentantů inteligence z carského Ruska, kteří utekli po bolševickém puči. Dalšími migranty tohoto období byli ruští vojáci bojující v první světové válce, již se nechtěli vrátit a zůstali z důvodu změny režimu. Sládek (2010) považuje první vlnu za nedobrovolnou. Jde podle něj o nucenou emigraci z politických důvodů.

V roce 1921 vznikla tzv. Ruská pomocná akce. Stalo se tak díky iniciativě tehdejšího prezidenta Československé republiky Tomáše G. Masaryka a také premiéra Karla Kramáře, a to ačkoliv měli různá stanoviska ohledně dalšího vývoje v Rusku. Tato velkorysá akce byla organizována státem a financována z rozpočtu Ministerstva zahraničních věcí Československé republiky, osobně přispíval i přímo prezident Masaryk. Původním cílem akce byla především podpora středoškolských a vysokoškolských studentů, ale později se zaměření rozšířilo o další sociální skupiny, kam patřili vědci, umělci, žurnalisté, technici a zemědělci (Kopřivová 2001, 2003). Koncentrace ruských profesorů a studentů byla v Praze tak obrovská, že české hlavní město dostalo ve 20. letech minulého století přezdívku „ruský Oxford“ (Michlova, M., Michlova S. 2008; Sládek 2010; Mach 2012). Zpočátku se předpokládalo, že bude mít akce krátkodobý charakter v rozmezí pět až osm let. Drtivá většina ruských imigrantů proto pevně věřila, že se dříve, nebo později vrátí do své vlasti

(Kopřivová 2001; Mach 2012). Mnozí počítali jen s dočasným pobytem na novém území, jejich život v té době představoval tzv. „sezení na kufrech“ (Sládek 1999). Situace v tehdejšímu Rusku se však vyvíjela jinak a cesta zpátky byla pro většinu ruských imigrantů definitivně uzavřena, s čímž se ve výsledku musela vyrovnávat také československá společnost (Kopřivová 2001). Nejednalo se však o jednoduchý úkol a představovalo to jakousi zkoušku občanské vyspělosti, tolerance a altruismu pro všechny občany tehdejšího Československa, jež se zahájením Ruské pomocné akce podílelo na celosvětové pomoci utečencům z bývalého carského Ruska (Kopřivová 2001).

Nejvýznamnějším střediskem ruského emigrantského života byla pochopitelně Praha, protože právě zde byla nejvyšší koncentrace vyšších a středních odborných škol, kam ve velkých počtech přicházeli ruští studenti a profesori. Na začátku 20. let 20. století byli pražští Rusové rozmístěni v hromadných ubytovnách. Jednalo se zejména o chudobinec sv. Bartoloměje ve Vyšehradské ulici v Praze II³ (dnes v této budově sídlí Ministerstvo spravedlnosti České republiky) a Svobodárna v Praze VIII – Libni (dnes je to budova č. 12 v ulici U svobodárny). Podle Kopřivové (2001, 2003) měl život v těchto dvou budovách z hlediska pohodlí a dopravní dostupnosti do centra mnoho odlišných rysů. Jak autorka dál uvádí, chudobinec s velkými místnostmi s vysokými stropy nabízel téměř nejlepší bydlení pro imigranty v té době, navíc měl vcelku výhodnou polohu a nacházel se v bezprostřední blízkosti vysokých škol, u Karlova náměstí (centrum studentů technických oborů) i na Albertově (centrum studentů medicíny a přírodovědných oborů). Libeňská svobodárna měla oproti chudobinci maličké, původně jednolůžkové, později pro zvýšení kapacity dvoulůžkové pokoje; v důsledku nedostatku peněz chodili studenti i profesori na přednášky pěšky (Kopřivová 2001; 2003). Tyto budovy pro ruské imigranty sloužily nejen za účelem ubytování, ale také jako centra emigrantského vysokoškolského a společenského života, kde se bylo možné najít, obdržet lékařskou pomoc, poradit se s právníkem. Nacházelo se zde také sídlo studentských organizací, redakce studentských časopisů apod. Dalším střediskem vysokoškolského společenského života byl v letech 1921–1924 na výše zmíněném Albertově tzv. Studentský domov. Soustava jednopatrových budov se zděným přízemím a dřevěným obloženým prvním patrem, kde se v té době nacházely jídelny, knihovny, studovny, klubovna a další společenské místnosti (Kopřivová 2001), si bohužel do dnešních dnů nezachovala někdejší podobu. Avšak jedna budova zatím ještě slouží vysokoškolským studentům i v současnosti. V rámci projektu Kampus Albertov tu ale již brzy vyroste moderní Biocentrum.

Avšak mapa pražských lokalit s vysokou koncentrací imigrantů z Ruska byla mnohem pestřejší. Kopřivová (2001) jmenuje jako mezi ruskými imigranty nejoblíbenější tyto městské čtvrti: Královské Vinohrady, Dejvice, Nové Město, Bubeneč, Strašnice, pak Praha XIV-Krč, Michle, Nusle a Pankrác. Autorka poukazuje na zajímavé soustředění ruských imigrantů v určitých lokalitách podle jejich profesního zaměření. Například na Královských Vinohradech bydleli především inženýři, úředníci, právníci, lékaři, obchodníci, umělci a studenti v podnájmech. V Dejvicích a Bubenči převažovali profesori,

---

³ Od 1. 1. 1922 do roku 1949 se Praha dělila na 19 městských čtvrtí, značených římskými číslicemi I-XIX (viz Příloha č. 1)

studenti a vojáci, již žili převážně v družstevním Profesorském domě, v budovách v Úřednické kolonii, na studentských kolejích (tzv. kolonka), v ruském domě na třídě krále Alexandra (dnes ulice Jugoslávských partyzánů), v domě „U tří podvodníků“ a v družstevním dvojdomě „Patriotka“ v Koulově ulici, což byla mimo jiné poslední družstevní stavba vybudovaná ruskými imigranty. Mezi strašnickými Rusy převládali učitelé, úředníci a inženýři. Ve Strašnicích se také nacházelo ruské internátní gymnázium, později se tam přestěhovala první škola pro ruské děti, jež původně sídlila na Novém Městě. Naopak existovaly i městské čtvrti, kde potkat ruského imigranta bylo spíše výjimkou (některým se Rusové dokonce vyhýbali). K takovým lokalitám patřily Malá Strana, Hradčany, Josefov, Vyšehrad a částečně Hloubětín, Prosek, Vysočany a Karlín (Kopřivová 2001).

V neposlední řadě je vhodné se zmínit o četném počtu ruských migrantských spolků a organizací v Československu. Pořádání nejrůznějších akcí zajišťovalo imigrantům z Ruska celoroční společenský život, což podle Sládka (1999) brzdilo proces jejich adaptace z důvodu hermetické uzavřenosti vůči novému prostředí. Většina organizací měla pochopitelně svá sídla v Praze. Jednou z nejvýznamnějších byl pražský Zemgor, který pak dal život i ostatním organizacím různého zaměření a charakteru. Zemgor představoval sjednocení ruských činitelů městských a venkovských samospráv. Hlavním cílem této organizace bylo poskytování veškeré pomoci všem ruským občanům, již se nacházeli v Československé republice. Za sedm let existence (1921–1928) usnadnil Zemgor život tisícům ruských migrantů v Československu, především ve formě materiální pomoci, později pomoci nezaměstnaným v hledání práci, stejně jako právní a medicínské pomoci (Postnikov 1928). Dalšími institucemi byly například Ruská lidová univerzita, Ruský zahraničně historický archiv, Ruská právnická fakulta, Institut pro studium Ruska a mnoho dalších. Pozůstatkem aktivit ruské inteligence v Praze, fungujícím i dnes, je například Slovanská knihovna (Mach 2012).

Již v první polovině 20. let minulého století byl původní rozsah Ruské pomocné akce překročen několikrát, ruských imigrantů na území Československa přicházelo stále více a více⁴ a v ubytovnách již nebyla místa pro nově příchozí. Tento problém bylo rozhodnuto vyřešit tím, že studentům začalo být vypláceno stipendium v hotovosti, díky čemuž si pak sami mohli vybrat kde a s kým budou bydlet (Kopřivová 2001). To nebylo řešením jen finanční otázky, autorka na tom vidí dobré příležitosti i pro rychlou úspěšnou asimilaci. Podle Kopřivové (2003) tím začalo přirozené splnutí ruských studentů s českým prostředím a českou společností, což vedlo ke každodenní praxi češtiny a tím pádem i k jejímu lepšímu zvládnutí. Hodně studentů zjistilo, že dá se za Prahou najít mnohem levnější bydlení, a proto započalo rozptýlení ruských imigrantů mimo hlavní město. Kopřivová (2003) zmiňuje místa s vysokou koncentrací ruských imigrantů v nejbližším okolí Prahy, kam patřily například Malá a Velká Chuchle, Radotín, Zbraslav, Počernice, Chvaly, Běchovice, Újezd nad Lesy, Klánovice, Měcholupy, Uhříněves (dnes části Prahy) a Všenory, Mokropsy, Černošice,

---

⁴ Podle statistiky Společenství národů byl vrcholem rok 1925, kdy mělo Československo na svém území přibližně 25 tisíc migrantů z Ruska (Kopřivová 2001). Do tohoto čísla však nebyly zahrnuty ruské manželky československých legionářů, které sňatkem již získaly občanství a nespádaly do kategorie „emigrant“, proto lze hovořit patrně o vyšších počtech, než je uvedeno ve statistikách (Barvíková 2005).

Dobřichovice, Řevnice, Suchdol, Roztoky, Úvaly, Říčany. Také imigranty z Ruska se dalo najít i v dalších městech Československé republiky, jimiž byly Brno, Bratislava, Příbram, kde ruští imigranti, spolu s ukrajinskými a běloruskými, studovali na Vysoké škole báňské, závody Škoda v Plzni zaměstnávaly ruské inženýry a odborníky, v Moravské Třebové se v letech 1922–1935 nacházelo ruské internátní gymnázium (Kopřivová 2003).

Ačkoli se většinou jednalo o docela příznivý přístup československé vlády a obyvatelstva vůči ruským imigrantům (Barvíková 2005), jejichž soužití s majoritou nebylo úplně ideální a bezproblémové. Kopřivová (2003:14) rozlišuje tři období vzájemného soužití v této době: „poměrně krátké období vzájemné vstřícnosti a okouzlení, rychle následující období vystřízlivění, zklamání a ochlazení vztahů, dlouhé období přivykání, sblížování a asimilace Rusů v českém prostředí, navazování užších kontaktů a trvalých přátelství“. Hlavní překážkou na cestě k vzájemnému pochopení a důvěře byla jazyková bariéra (Kopřivová 2003). Dodnes přetrvávající názor, že čeština je snadná a velmi podobná ruštině je zdánlivý a mylný; v mnoha případech stejně znící slova mají opačný či zcela jiný význam (například slovo *pozor* v ruštině znamená *ostuda*), což může být zdrojem legračních i velice nepříjemných situací.

Těsně před koncem druhé světové války, v období existence Protektorátu Čechy a Morava, se ruští imigranti ocitli na křižovatce a museli se rozhodnout, zda zůstat, nebo emigrovat někam dál. Málokdo utekl na Západ, většina imigrantů se omylem domnívala, že s nimi Rudá armáda nic neudělá. Realita se však od této představy značně lišila. Následovala totiž násilná repatriace, mnozí skončili v socialistických lágrech. Toto imigrační období mělo i dobrovolný charakter, ale jen v případě tzv. „inovační“ migrace. Jednalo se především o ruské imigranty-intelektuály, kteří pak emigrovali dál kvůli prakticky vyloučenému kariéernímu růstu v Československu (Sládek 2010).

Jelikož se v době socialismu o svobodné migraci ani nemluvilo a nešlo o významně velké počty ruských imigrantů, je vhodné o této etapě hovořit pouze jako o specifickém migračním období a nikoliv, jak používá Sládek (2010) o migrační vlně. Pracovní migrace byla možnou jen v rámci zemí socialistického bloku a měla jen ideologický podtext. Hlavním důvodem k imigraci do tehdejšího Československa však bylo uzavření sňatku s československým občanem/občankou. Bohužel své místo měly i fingované sňatky (Sládek 2010).

Ke třetí vlně ruské migrace došlo po roce 1989, když Rusové dostali možnost svobodně migrovat. Jak jsem již zmiňovala, tato migrační vlna zatím neskončila a trvá dodnes. Velmi zajímavá rozmanitost charakterů migračních proudů tohoto období, v němž se setkáváme jak s nucenou, tak i s dobrovolnou migrací. Sládek (2010) ve svém výzkumu do nucené migrace zahrnuje migrace z politického důvodu, migrace z důvodu etnické diskriminace a migrace z důvodu bezpečnosti, jež se vzájemně prolínají. Na začátku této

vlny šlo o převahu „push“⁵ faktorů, jež vznikly kvůli ekonomické a politické nestabilitě v Rusku na začátku 90. let (Drbohlav a kol. 1999). Dobrovolně Rusové migrují především z ekonomických důvodů, za vzděláním (tzv. „neimigrační“ migrace) nebo z důvodu sloučení s příbuzným, jenž se usadil v Česku již dříve (tzv. řetězová migrace). Sládek (2010) ke třem výše zmíněným motivům dobrovolné migrace připočítává ještě tři další. Specifické motivy jsou spojeny s „teorií náhradního letiště“, což znamená vytváření jakéhosi alternativního života a tím pojištění v případě, že v Rusku nebude všechno v pořádku. Psychologické motivy Sládek (2010) považuje za útek migranta od sebe sama v touze nalézt „nové já“. Poslední je migraci „bez vlastní volby“, jež spočívá v migraci dětí, jež neměly na vybranou a jenom migrovaly spolu se svými rodiči (Sládek 2010).

Pokud výše diskutované migrační vlny vztáhneme k teoretickým konceptům, které jsou stěžejnými pro diplomovou práci, tak ve všech třech vlnách najdeme jakési náznaky segregace, integrace a interakce. Mezi prvorepublikovou a dnešní vlnou migrace Rusů do Česka lze najít společné rysy. Jak uvádí řada autorů (např. Kopřivová 2001, 2003; Sládek 2010) za tzv. první republiky do Česka většinou přicházeli studenti a profesori, inteligence a majetnější Rusové, kteří se stěhovali celými rodinami. Pokud se podíváme na strukturu ruských migrantů v současné době, pak zjistíme, že je velmi podobná té prvorepublikové. Dnešní ruské imigranty v Česku tvoří studenti, vysoce vzdělané podnikatelé a investoři, kteří sem stejně jako v minulosti migrují celými rodinami. Navíc se většinou jedná o skupinu dobře zajištěných cizinců (Drbohlav a kol. 1999). Na konci této kapitoly toto uvažování potvrzují analýzy statistických dat.

I když v období tzv. první republiky nešlo o jakousi segregaci nebo integraci cizinců, neznamená to, že neexistovala. To, že na začátku první vlny byli Rusové rozmístěni v hromadných ubytovnách v konkrétních lokalitách, poukazuje na jakousi nucenou segregaci, která omezovala interakci s majoritou a brzdila proces integrace. Později došlo k rozptýlení Rusů po Praze a okolí, každý si tedy mohl vybrat místo svého bydlení. I přesto docházelo k prostorové koncentraci ruských imigrantů dle jejich profesního zaměření (Kopřivová 2001). Dnes nelze přesně říct, jestli v té době docházelo k opravdové segregaci či nikoliv, ale můžeme tvrdit, že se Rusové koncentrovali do určitých lokalit stejně tak, jak je tomu i dnes.

Prvorepublikovým Rusům byla poskytnuta všestranná a velmi velkorysá pomoc ze strany českého státu. Vznik a fungování Ruské pomocné akce, která ze státního rozpočtu pomáhala nejdříve studentům a potom i dalším sociálním skupinám, přímo poukazuje na integraci podporovanou státem. Centrum studentů technických oborů na Karlově náměstí nebo centrum studentů medicíny a přírodovědných oborů a také Studentský domov na Albertově jsou protějšky dnešních integračních center, ve kterých dnes, stejně jako za tzv. první republiky, imigranti mohou řešit spoustu problémů, poradit se, dostat informace nebo se dokonce potkat se svými krajany. Dalším příkladem jsou imigrantské spolky, které

---

⁵ Push-pull model – jeho podstata spočívá v existenci „push“ faktorů, jež migranta vypuzují, nutí jej vystěhovat se ze zdrojové země, a „pull“ faktorů, jež naopak migranta přitahují do cílové země (Drbohlav, Uherek 2007; Lee 1966).

byly vytvořeny Rusy a některé fungují dodnes (například Slovanská knihovna). Za tzv. první republiky byla ruská inteligence ve smyslu podpory imigrantského života a propojení krajanů velmi aktivní. Proto byly založeny různé spolky a instituce, například Zemgor, Ruská lidová univerzita, Ruský zahraničně historický archiv, Ruská právnická fakulta, Institut pro studium Ruska a mnoho dalších. Dnes nejen v Praze, ale na území celého Česka funguje množství spolků a organizací, které byly založeny Rusy. Jedná se například o spolek rusky mluvící mládeže Artek, ženský klub Cennější než perla, Centrum ruské diaspory v České republice, Ostravský ruský dům, organizace Pražská inspirace, občanské sdružení Ruská tradice, Ruské kulturně osvětové sdružení na Moravě, Svaz ruskojazyčných spisovatelů v České republice atd.⁶ Tyto spolky a organizace jsou založeny za různým účelem, a jak se dá poznat již z jejich názvů, vykonávají činnost v nejrůznějších sférách. Důležité je ovšem to, jak dalece jsou spolky a organizace součástí české společnosti. Výše zmíněné příklady ruských aktivit v Česku působí většinou pro ruskou komunitu, ale v rámci českého státu. Jejich společným cílem je rozšiřování, prohlubování a upevnění česko-ruských vztahů. Jedná se o snahu vzájemného poznání, porozumění a propojení, což je cesta ke zvýšení interakce a následnému usnadnění procesu integrace.

Z výše popsaného lze tvrdit, že migrace Rusů do Česka za tzv. první republiky zakořenila určitou stopu a v něčem se přenáší i do dnešní doby. Bohužel zkušenosti z prvorepublikového období, které se prolínají do současné migrace, byly poničeny událostmi v období komunismu. Jedná se o období rozporuplných vztahů vůči Rusům. Osvobození tehdejšího Československa od Němců Sovětskou armádou na konci druhé světové války nesporně většina obyvatel oceňovala. Silný vliv Sovětského svazu pak pomohl Komunistické straně Československa získat politickou moc a zavést totalitní režim. Invaze armád Varšavské smlouvy v čele se SSSR do Československa v roce 1968 mentálně postavila většinu českého národa proti Rusům, protože v té době bylo vše sovětské spojováno především s ruským a Rusy. Tyto negativní zkušenosti z minulosti do určité míry ovlivňují postoj majority k ruským migrantům i dnes, což dle mého názoru představuje překážku v procesu interakce, a tím i brzdí integrační procesy.

Současnou migraci Rusů do Česka také ovlivňují poslední události odehrávající na mezinárodní geopolitické scéně. Například relativně nedávná anexe ukrajinského Krymu Ruskem a následní zavedení řady sankcí ze strany evropských států způsobily negativní vliv na postoje a vnímání ruských imigrantů v Česku. Navíc starší generace české majoritní společnosti má ještě v čerstvé paměti zkušenosti z minulosti⁷ a mnozí mají velice kontroverzní postavení vůči všemu, co má ruský původ. Avšak to v žádném případě neznamená, že dojde ke zpřísnění české migrační politiky zrovna vůči ruským imigrantům, kteří mají i bez toho v poslední době v důsledku zavedení omezení problémy s vykonáváním své činnosti. Ekonomické sankce zavedené EU proti Rusku jsou již překážkou pro některé ruské podnikatele, respektive pro ty, kteří jsou určitým způsobem závislí na zemi původu nebo se orientují na své krajany. Podle zpravodajského serveru Aktualně.cz v roce 2015

---

⁶ Více ruským spolkům a organizacím věnuje například Doleželová (2014).

⁷ Okupace Československa v roce 1968.

Česko navštívilo o 260 tisíc méně Rusů oproti roku 2014 a o 43 % méně než v roce 2013⁸. Dalším negativním dopadem tohoto konfliktu může být ochlazení vztahů mezi ruskou a ukrajinskou komunitou, které byly ještě relativně nedávno přátelskými. Osobně si myslím, že v současné době mezi oběma komunitami existuje pozoruhodná vzájemná snaha vyhýbat tomuto tématu. Podle mě došlo po anexi k přesnému rozdělení na Rusy a Ukrajince, což si každý z nich uvědomuje a dobře ví, kam patří.

3.2. Příčiny a motivy současné ruské emigrace a faktory přitahující Rusy do Česka

Proč stále hodně Rusů odchází z Ruska a volí za cílovou zemi zrovna Česko? Za „push“ faktory – motivy k opouštění země Drbohlav a kol. (1999) považují prohlubování sociálních nerovností, růst šedé ekonomiky, kriminality a korupce v Rusku. Z mého hlediska dnes také hodně Rusů uvažuje o emigraci v souvislosti s autoritářským stylem vládnutí ruského prezidenta Putina, jenž je spojen s omezováním politických svobod, potlačováním jakýchkoliv opozičních aktivit a degradací demokracie. Jako následek tohoto lze mluvit o totální absenci zájmů ruských občanů sjednotit se a změnit život na území své vlasti ze sobeckého a fádniho na altruistický a atraktivní, kdy by se nikomu nechtělo utíkat. Další výzkumy ruských imigrantů v Česku (např. Rákoczyová, Trbola 2009; Vavrečková, Dobiášová 2015) mezi „push“ faktory zařazují také špatné finanční hodnocení, nesnáze sehnání práce či uplatnění v oboru, špatně fungující veřejné služby, nízkou kvalitu zdravotnictví či dokonce i nedostupnost některých operací a špatnou ekologickou situaci v Rusku.

Pozoruhodný posun k „pull“ faktorům v posledních letech lze dle Drbohlava a kol. (1999) objasnit rozdílem v sociálně-ekonomickém rozvoji Ruska a Česka. Nejfrekventovanějším lákadlem se v průběhu posledních let zůstává celková kvalita života v Česku, která je vyšší než v Rusku (Drbohlav a kol. 1999; Rákoczyová, Trbola 2009; Janičko 2010; Bittnerová, Moravcová 2012). Potenciální ruský imigrant o tom nejčastěji dozví po předchozí návštěvě Česka, například za turistickým účelem, nebo od svých krajanů, kteří tady již bydlí a mají určité zkušenosti. Přestože je drtivá většina ruských imigrantů movitá až velmi movitá a ekonomicky zajištěná (Drbohlav a kol. 1999), dalšími častými přitahujícími faktory jsou právě ty ekonomické: například lepší nabídky zaměstnání a investiční možnosti, větší možnost uplatnění v oboru a kariérního růstu (Vavrečková, Dobiášová 2015).

Mezi další podstatné „pull“ faktory patří také geografická poloha Česka. Zejména to, že leží v srdci Evropy, ale zároveň nedaleko od Ruska, dále pak podobné kulturní prostředí a jazyková blízkost (Rákoczyová, Trbola 2009; Vavrečková, Dobiášová 2015). Díky

---

⁸ Aktualně.cz. Z Česka zmizela třetina ruských turistů. Přijelo víc Němců, Slováků a Číňanů. Aktualizováno 9. 2. 2016. Dostupné z: <http://zpravy.aktualne.cz/ekonomika/kvuli-krizi-zmizela-z-ceska-tretina-ruskych-turistu-misto-ni/r~29a40a6ccf0a11e593630025900fea04/>

relativní podobnosti češtiny a ruštiny a k tomu ještě i velmi rozmanité nabídce jazykových kurzů se lze naučit poměrně dobře mluvit česky za nepřilíš dlouhou dobu. Například Ústav jazykové a odborné přípravy Univerzity Karlovy nabízí spolu s výukou češtiny i kvalitní odbornou přípravu na různé univerzity Česka. Domnívám se, že se právě kvůli tomu v posledních letech zvyšuje⁹ počet ruských studentů na českých univerzitách. Ne všichni se dostávají na státní univerzity, kde je hlavní atraktivitou nejen to, že studium v českém jazyce je zdarma, ale taky možnost získat evropské vzdělání, s nímž lze předpokládat snazší uplatnění na evropském trhu práce, a to především v Česku. Rusové raději investují do svého studia či studia svých dětí v zahraničí než doma. Rozdíl spočívá v tom, že doma v Rusku má velké množství uchazečů jen malou pravděpodobnost dostat se na celou řadu atraktivních prestižních univerzit. Studium je na jedné straně podmíněno obrovskými poplatky, na straně druhé existencí dlouhodobě fungujícího systému využití rodinných a přátelských vazeb. V neposlední řadě je nutné zmínit, že nejen k přitahujícím faktorům, ale k celkově rozhodujícím z hlediska dalšího setrvání v Česku, patří ve skutečnosti dobře fungující demokracie, včetně dodržování politických práv a lidských svobod¹⁰.

Prodiskutovala jsem řadu příčin a motivů, které je velmi těžké seřadit podle významnosti, protože pro každého migranta bude podstatnou příčinou opuštění Ruska a motivem migrace do Česka něco jiného. Chtěla bych tedy naznačit, že podmíněnosti migrace Rusů jsou velmi různorodé, některé navzájem navazují nebo závisí jedna na druhé. Empiricky by bylo možné prozkoumat tyto podmíněnosti a najít v nich nějaký řád, ale v empirické části této diplomové práce si kladu jiné otázky.

I když jde o různorodé příčiny a motivy, jedná se často o velmi individualizované případy. Pokusím se nicméně o jakési shrnutí předpokladů možných typů jejich kombinací. Například se podíváme na složení podmíněností emigrace a imigrace z hlediska účelu pobytu ruských imigrantů. Lze předpokládat, že motivem migrace mladých Rusů do Česka za účelem studia je především možnost získat bezplatné prestižní evropské vzdělání a relativní jazyková blízkost. Naopak příčinou opuštění Ruska je pravděpodobně zkorumpovaný vzdělávací systém a také nízká kvalita vzdělání v Rusku. Anebo důvodem proč rodiče posílají své děti studovat do zahraničí, může být rozdíl v nákladech na studium ve smyslu, že v Rusku by bylo nutné platit jak za samo studium, tak i za ubytování, stravování atd. To znamená, že studium na české státní univerzitě v češtině vyjde levněji. Motivem migrace Rusů do Česka za účelem zaměstnání je existence lepší nabídky zaměstnání, větší možnost uplatnění v oboru a kariéerní růst, na což přímo navazuje lepší finanční hodnocení. V tomto případě jsou příčinami emigrace z Ruska právě opaky motivů imigrace do Česka. Podle mě jsou pro většinu vysoce vzdělaných Rusů výše zmíněné ekonomické faktory natolik podstatnými, že se na jejich základě rozhodují migrovat. Předpokládám, že ruské podnikatele do Česka lákají především investiční možnosti a také členství Česka v Evropské unii, díky čemuž je snazší se dostat na evropský ekonomický trh.

---

⁹ Za období 2003–2013 počet ruských studentů na českých vysokých školách víc než zdesetinásobil. V roce 2003 tvořil 416 osob, v roce 2010 2456 osob, v roce 2011 2851 osob, v roce 2012 3387 osob a konečně 4312 osob v roce 2013 (Cizinci v České republice 2014).

¹⁰ Například, dle NNO Freedom House v roce 2016 Česko (95) má vyšší stupeň demokratické svobody, než Rusko (22). Dostupné z: <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/freedom-world-2016>

V neposlední řadě může hrát významnou roli i výhodná geografická poloha Česka. Z Ruska podnikatelé utíkají především kvůli stále kvetoucí korupci. Další příčinou je také možná konkurence, protože pokud ruský podnikatel přijde na český trh a začne podnikat ve specifickém ruském odvětví, pravděpodobně tady bude mít menší konkurenci než doma v Rusku. Nakonec Rusové, kteří migrují z humanitárních důvodů, utíkají především v důsledku špatné ekologické situace v Rusku, nízké kvality zdravotního systému a absence některých zdravotních služeb. Ovšem dle mého názoru společnou příčinou pro všechny skupiny ruských imigrantů jsou za prvé politické důvody, tedy degradace demokracie, potlačování opozice a neustále zhoršování celkové politické situace v Rusku. Za druhé je to prohlubování sociálních rozdílů, zhoršování kvality života a růst kriminality.

Na závěr bych chtěla zdůraznit to, že i když ruští migranti mají v Česku společnou zdrojovou a cílovou zemi, liší se dle nejrůznějších aspektů. Jedná se například o rozdíly v socio-ekonomickém a právním postavení, v možnostech a schopnostech, v účelu pobytu, za kterým přijeli do Česka, v příčinách, kvůli kterým odjeli z Ruska, ve zkušenostech z minulosti a mnoha dalších. Každý migrantský příběh je svým způsobem unikátní, a proto existuje velké množství kombinací „push“ (příčiny emigrace) a „pull“ (motivy imigrace) faktorů, přičemž je určen významnosti individuální záležitostí.

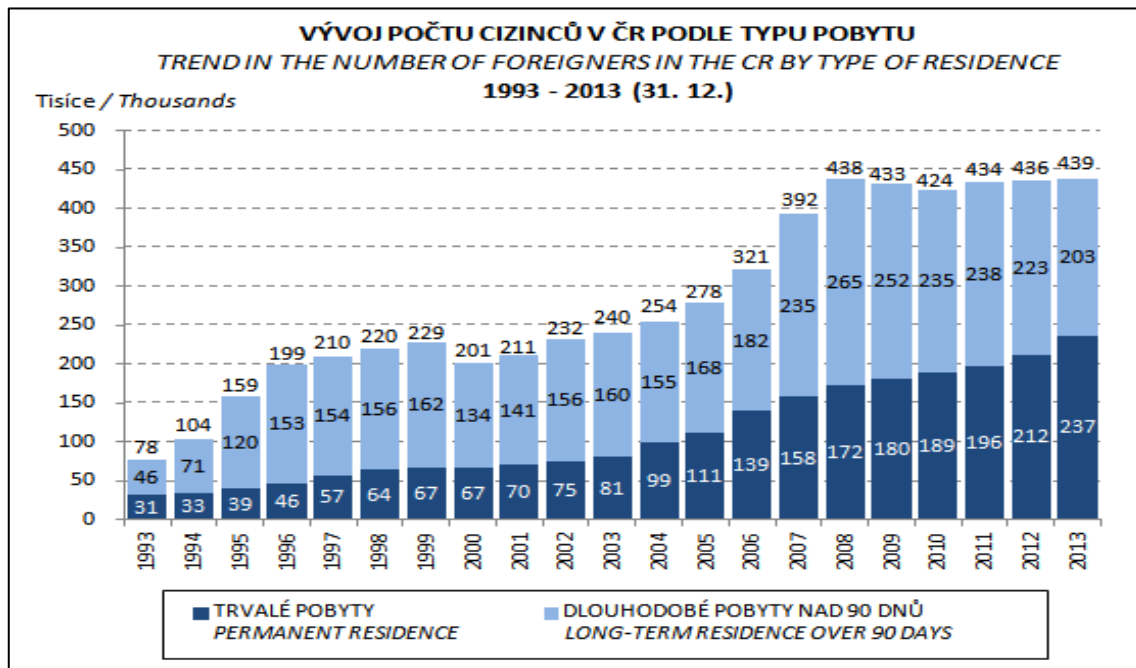
3.3. Počet, struktura a rozmístění migrantů z Ruska

V této části se věnuji krátké analýze vybraných statistických ukazatelů, pomocí kterých můžeme lépe představit, kdo a čím jsou ruští imigranti v Česku. Na začátku jsou z celkového počtu cizinců v Česku vymezeni imigranti z Ruska, kteří jsou dále zkoumáni podle vybraných charakteristik. Zejména se jedná o jejich počet a jeho vývoj v čase, geografické rozmístění, typ a účel pobytu, věk a gender, úroveň vzdělání, ekonomickou aktivitu a odvětví vykonání ekonomické činnosti.

Od počátku 90. let minulého století počet cizinců v Česku stále narůstá a za posledních dvacet let více než zpětinásobil. V roce 1993 v Česku žilo pouze 78 tisíc cizinců, v roce 2003 jejich počet stoupl na 240 tisíc a v roce 2013 bylo evidováno již 439 tisíc cizinců, z toho 237 tisíc s trvalým pobytem (graf 1). Výjimkou ve vývoji byl rok 2000, kdy došlo ke zpřísnění vstupu a pobytovému režimu cizinců podle zákona č. 326/2000 Sb. o pobytu cizinců na území České republiky. K poklesu počtu migrantů také došlo v období mezi lety 2008–2010 v důsledku globální ekonomické krize, již v té době zažívalo nejen Česko, ale i další státy.

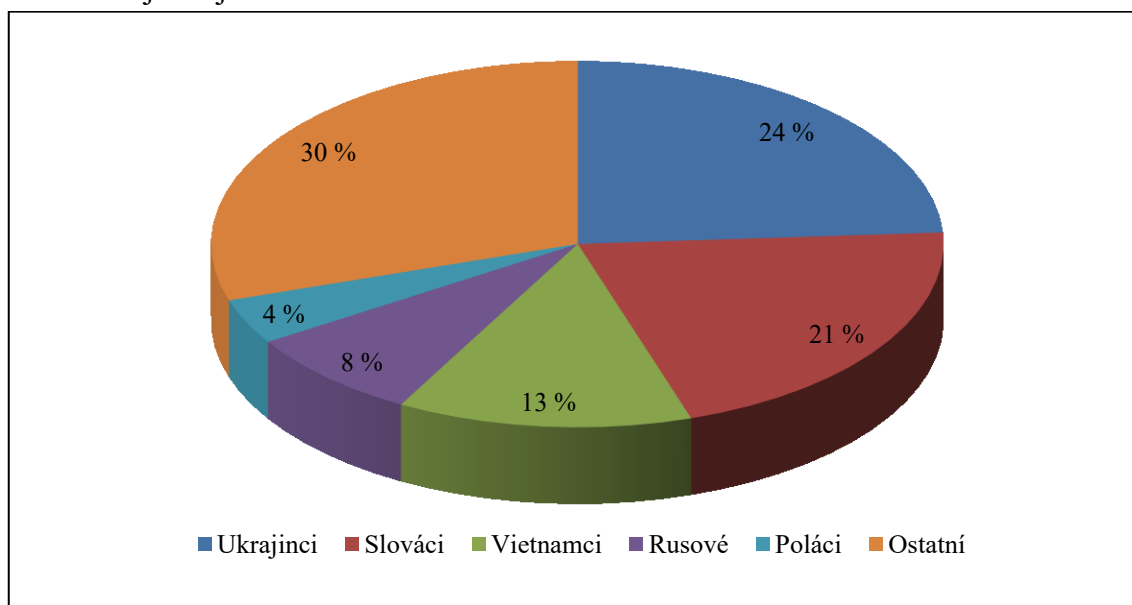
Graf 1: Vývoj počtu cizinců v Česku podle typu pobytu v letech 1993–2013

Zdroj: ČSÚ 2013, převzato z www.czso.cz

Podle Ředitelství služby cizinecké policie Ministerstva vnitra České republiky (dále jen MV ČR) se k 30. 9. 2015 nacházelo na území Česka 461 880 cizinců, z toho víc než polovina (258 813 osob) měla trvalý pobyt (ČSÚ 2015). V současné době tvoří v Česku trojici nejčetnějších cizinců podle státního občanství občané Ukrajiny (24 %), Slovenska (21 %) a Vietnamu (13 %). Rusové jsou na čtvrtém místě a jejich podíl tvoří 8 %, Poláků je o polovinu méně než Rusů, tj. jen 4 % (graf 2).

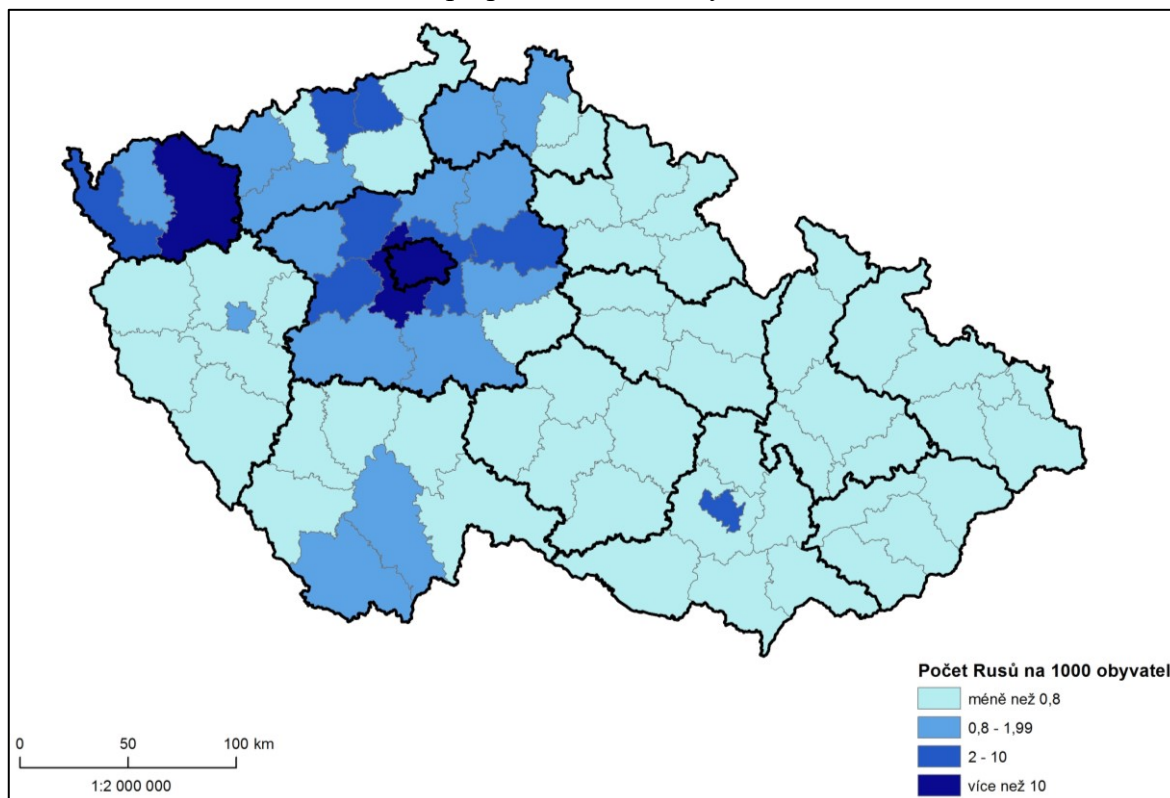
Graf 2: Nejčastější státní občanství cizinců v Česku

Zdroj: ČSÚ 2013, vlastní zpracování

V každém kraji a okrese Česka lze najít ruské imigranty. Obrázek 3 zachycuje počet Rusů na tisíc obyvatel podle okresů Česka. Nejpočetnější zastoupení Rusové mají v hlavním městě Praze, kde jejich počet dosahuje více než 21 tisíc osob (tedy více než 16 Rusů na 1000 obyvatel Prahy), a dále ve Středočeském kraji, zejména v okresech Praha-východ (více než 1 500 osob), Praha-západ (téměř 1 000 osob) a v okrese Kladno (více než 600 osob). Dalším krajem s velkou koncentrací občanů Ruské federace je Karlovarský kraj. Všeobecně známým centrem koncentrace Rusů je město Karlovy Vary, kde ruská menšina tvoří více než 2 % obyvatelstva a její počet na tisíc obyvatel tohoto města je téměř stejný jako v Praze. Relativně vysoký počet Rusů lze pozorovat taky na jižní Moravě v Brně (téměř 1 500 osob) a v Ústeckém kraji v Teplicích (více než 800 osob). Nejmenší pravděpodobnost potkat ruského imigranta je v kraji Vysočina, kde žije jen 146 osob ruské státní příslušnosti (ČSÚ, stav k 31. 12. 2014).

Obrázek 3: Počet občanů Ruska v přepočtu na 1000 obyvatel dle okresů

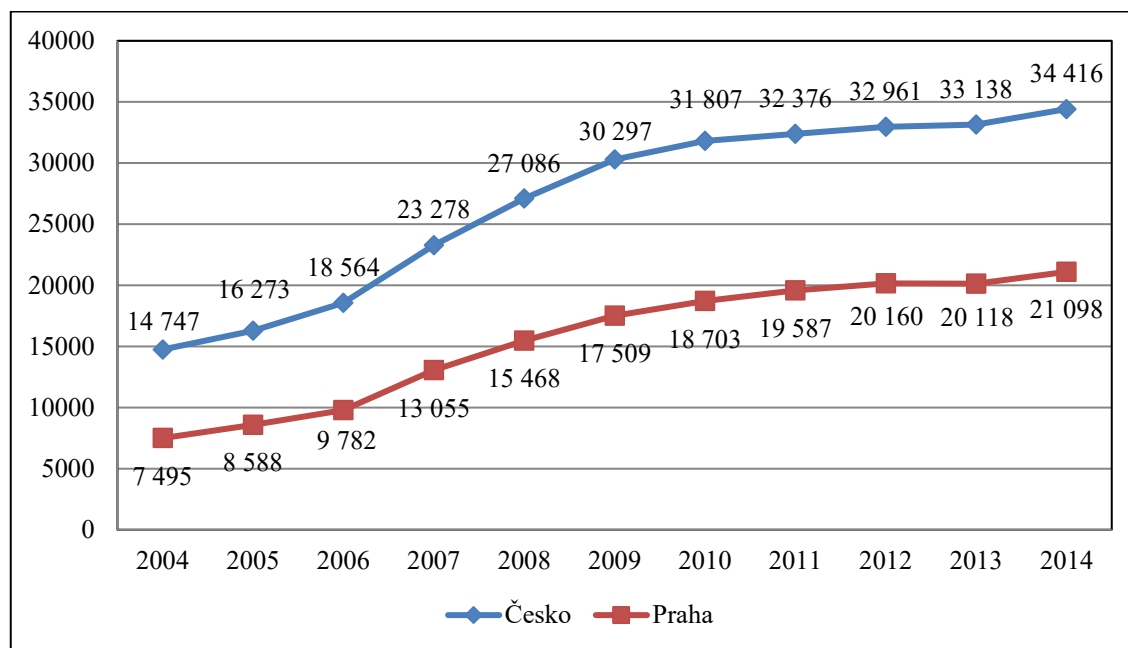

Zdroj: ČSÚ 2014, vlastní zpracování

Počet ruských imigrantů s dlouhodobým a trvalým pobytem v Česku a Praze stále narůstá (graf 3). Za posledních deset let se počet Rusů v Česku zvýšil víc než dvakrát, tedy z 14 747 osob v roce 2004 na 34 416 osob v roce 2014, v Praze dokonce téměř třikrát ze 7 495 osob v roce 2004 na 21 098 osob v roce 2014. Nejvýznamnějším byl rok 2007, během něhož se do Česka přistěhovalo téměř pět tisíc ruských imigrantů. Podobný nárůst proběhl i v následujících dvou letech, kdy do Česka dohromady přibylo víc než sedm tisíc osob ruské státní příslušnosti. Od roku 2010 se tempo imigrace Rusů do Česka zpomalilo, ale i přesto lze pozorovat trvalý mírný růst jejich počtu.

Zajímavé je i to, že z absolutních čísel v tomto grafu lze vyčíst trend nárůstu podílu občanů Ruska s dlouhodobým a trvalým pobytem v Praze na Česku jako celku. V roce 2004 tvořil podíl ruských imigrantů v Praze 50,8 %. Každoročně tento podíl pražských Rusů postupně stoupal. Celkem se za deset let podíl pražských Rusů na celku republiky zvýšil o 10 %, tedy z 50,8 % v roce 2004 na 61,3 % v roce 2014. Tento trend poukazuje na to, že Rusové stále nejčastěji volí jako místo svého pobytu Prahu, kde je především vysoká koncentrace vysokých škol, pracovních příležitostí atd.

Graf 3: Počet občanů Ruska s trvalým a dlouhodobým pobytem v Česku a Praze v letech 2004–2014

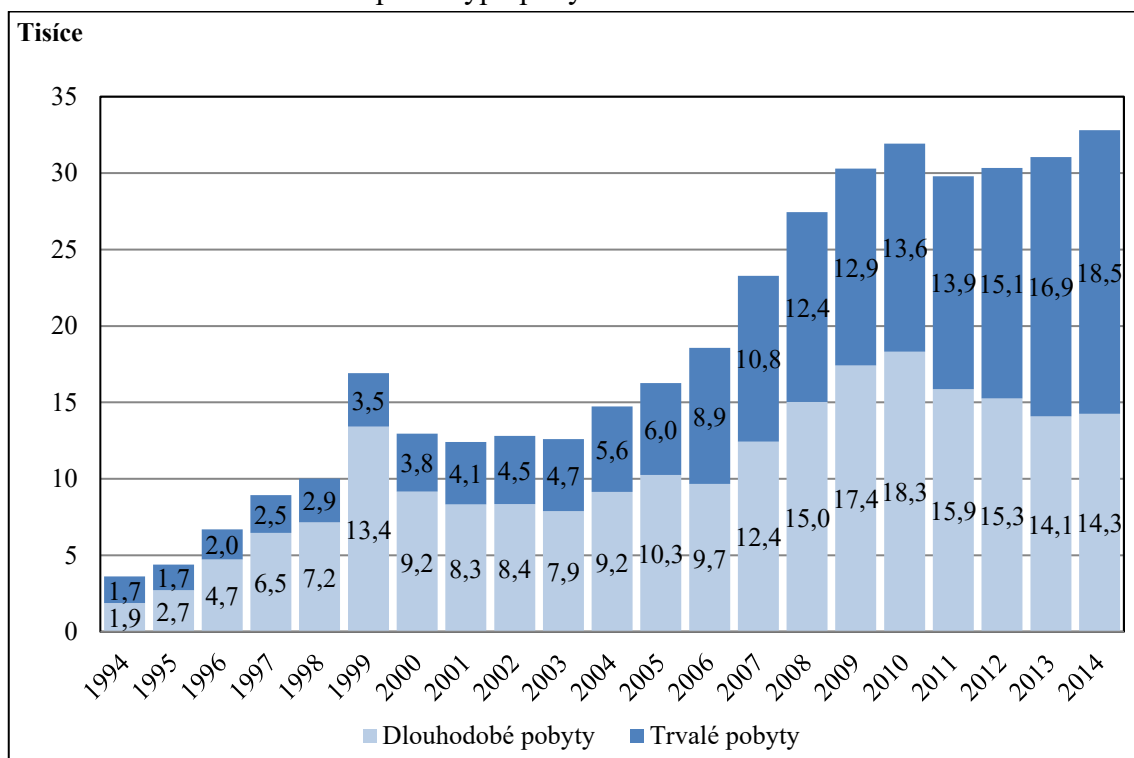
Zdroj: ČSÚ 2014, vlastní zpracování

Graf 4 ukazuje vývoj počtu ruských imigrantů v Česku v letech 1994–2014 podle typu pobytu. Stálou pozitivní dynamiku růstu tu má především počet získání trvalých pobytů. Na začátku sledovaného období lze pozorovat poměrný růst trvalých a docela strmý růst dlouhodobých pobytů. V roce 2000 byl zaznamenán velký pokles v počtu dlouhodobých pobytů kvůli novému zákonu o pobytu cizinců¹¹ a zavedení vízových povinností (Leontyeva 2011). V tomto roce dlouhodobý pobyt získalo jen 9 158 Rusů oproti roku 1999, kdy počet osob s dlouhodobým pobytem činil 13 420. Mírné kolísání počtu dlouhodobých pobytů pokračovalo až do roku 2007, kdy začal rychlý růst, který trval až do konce roku 2010. Z důvodu změny zákona v oblasti prodlužování dlouhodobého pobytu v roce 2011 získalo tento typ pobytu o téměř tři tisíce Rusů méně než v předchozím roce. V roce 2012 počet dlouhodobých pobytů pokračoval v poklesu. Navíc od roku 2013 lze hovořit o tendenci převažování počtu občanů Ruska s trvalým pobytem nad těmi, kteří mají dlouhodobý. V souvislosti s výše popsáním trendem častějšího získání trvalého pobytu lze předpokládat,

¹¹ Jedná se o Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a jeho následujících změnách.

že většina ruských imigrantů se zde snaží úspěšně integrovat, chce zůstat a svůj návrat do Ruska již neplánuje.

Graf 4: Počet občanů Ruska podle typu pobytu v letech 1994–2014

Zdroj: ČSÚ 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, vlastní zpracování

Většinu cizinců, jež přichází na území Česka, tvoří lidé v produktivním věku. U vybraných národností cizinců (tabulka 1) je tento podíl téměř stejný a pohybuje se v rozmezí od 81 % do 89 %. Lídry této věkové skupiny jsou Ukrajinci (přijíždějí hlavně za prací). Ve věku 15–64 let je jejich počet největší a činí téměř 89 % všech Ukrajinců v Česku. Na dalších místech jsou Vietnamci (82,3 %) a Rusové (81 %). Vietnamskou komunitu tvoří převážně rodiny, což jde ruku v ruce s velkým počtem dětí (téměř 16 %). Významný podíl dětí (více než 10 %) a starších lidí (více než 8 %) lze pozorovat u osob s ruskou národností, na základě čehož lze usuzovat, že Rusové imigrují celými rodinami.

Tabulka 1: Obyvatelé vybraných národností podle věkových skupin

Národnost	Obyvatelé celkem	v tom v %				nezjištěný věk	Index stáří*
		věková skupina					
		0–14	15–64	65 a více			
Obyvatelé celkem	10 436 560	14,3	69,6	15,8	0,3	110,5	
z toho národnost:							
ukrajinská	53 253	8,8	88,7	2	0,5	23,2	
ruská	17 872	10,3	81	8,3	0,4	80,5	
vietnamská	29 660	15,9	82,3	0,5	1,2	3,2	

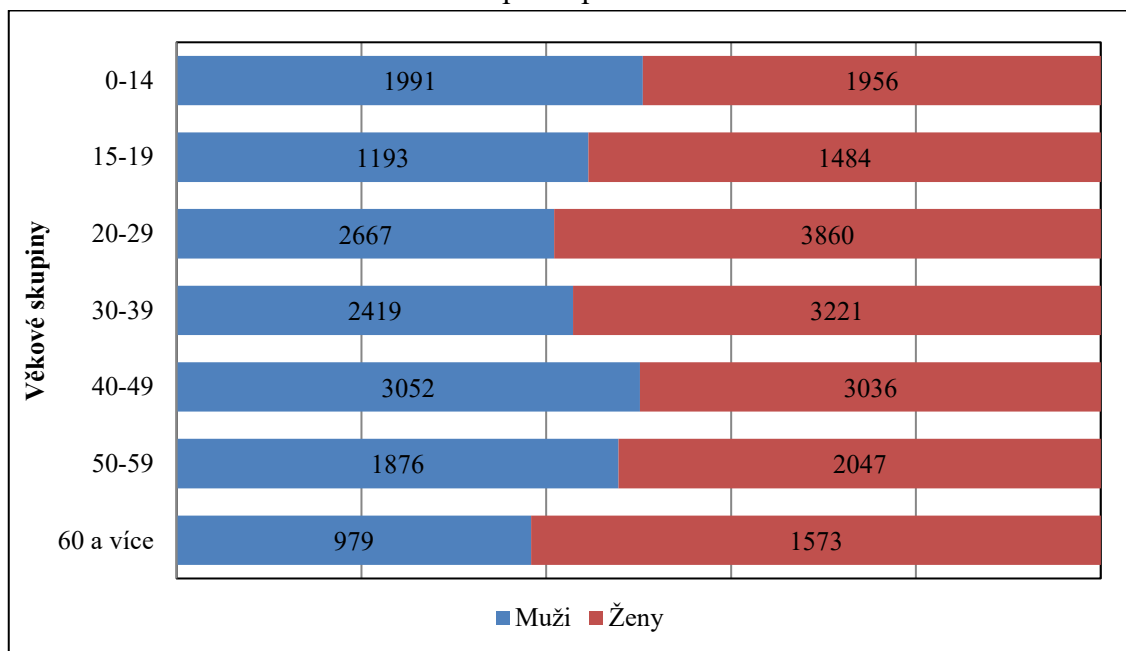
* Index stáří: počet osob ve věku 65 a více let na 100 osob ve věku 0-14 let

Zdroj: SLDB 2011, vlastní zpracování

Graf 5 ukazuje na podrobné věkové a genderové složení Rusů v Česku. Data ze Sčítání lidu, domů a bytů (dále jen SLDB) z roku 2011 ve všech věkových skupinách až na dvě výjimky (0–14 let a 40–49 let) upozorňují na převážnou dominanci žen. Toto věkové složení podle pohlaví také ukazuje na příchod ruských imigrantů na území Česka celými rodinami. Na rodinný typ migrace Rusů také ukazují výsledky výzkumu Drbohlava a kol. (1999), podle něhož přes 70 % příslušníků Ruské federace migrovalo do Česka se svou rodinou.

Vzhledem k rodinnému typu ruské migrace lze předpokládat, že proces integrace ruských rodin by měl probíhat lehce na rozdíl od těch, kdo migrují sami. Je ovšem potřeba se na to dívat z různých hledisek, tedy například klást si otázky typu: Jak je velká ta rodina? Kolik mají dětí a v jakém jsou věku? Otázek a z nich vyplývajících aspektů, které ovlivňují integraci, může být velké množství. Například, čím více členů domácnosti, tím více kontaktů, které by mohl navázat každý z členů, a pak by to mohli sdílet v rámci své rodiny. A čím více kontaktů, tím více informací, tím lepší interakce a rychlejší integrace. Dalším příkladem je to, že pokud jsou v rodině děti, právě oni by měly být tím hnacím motorem, hlavním tahounem a pozitivním aspektem v integraci celé rodiny. Navíc čím jsou ti děti mladší, tím rychleji a lépe by měl probíhat integrační proces. Naopak pokud jsou v rodině lidé staršího věku, je pravděpodobně, že bude jejich interakce omezená v rámci rodiny, což proces integrace ovlivní negativním způsobem.

Graf 5: Věkové složení občanů Ruska podle pohlaví

Zdroj: SLDB 2011, vlastní zpracování

Důležitou charakteristikou cizinců je také úroveň jejich vzdělání (tabulka 2). Poslední sčítání z roku 2011 ukázalo, že ruští imigranti představují nejvzdělanější skupinu ze všech ostatních vybraných skupin cizinců. Drtivá většina Rusů v Česku má středoškolské vzdělání s maturitou nebo dokonce i vysokoškolské vzdělání. Podíl ruských vysokoškoláků činí téměř 43 %, což převyšuje celorepublikový průměr více než trojnásobně. Avšak je nutné dodat, že vysoký podíl mají také cizinci přicházející ze západní Evropy a Spojených států amerických.

Tabulka 2: Obyvatelé vybraných národností podle nejvyššího dokončeného vzdělání

Národnost	15 letí a starší celkem	z toho vzdělání v %			
		základní vč. neukončeného	střední vč. vyučení (bez maturity)	úplně střední	vysokoškolské
Obyvatelé celkem	8 947 632	17,6	33	31,2	12,5
z toho národnost:					
ukrajinská	48 576	18,4	25	39,4	10,7
ruská	16 036	8,1	5,1	41,3	42,7
vietnamská	24 933	41,7	14,8	27,6	4,1

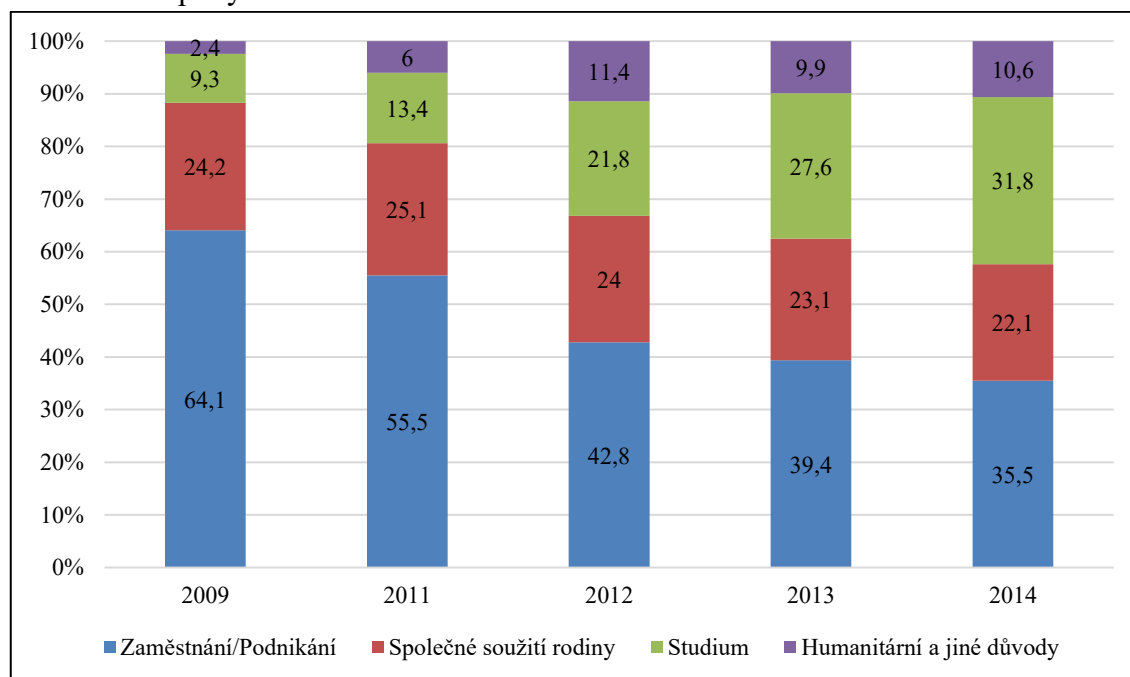
Zdroj: SLDB 2011, vlastní zpracování

Imigranti žádají o povolení k pobytu za různými účely. Podle výzkumu Vavrečkové a Dobiášové (2015) je nejčastějším důvodem k získání povolení k pobytu¹² mezi ruskými

¹² Jedná se pouze o dlouhodobé a přechodné pobyty; u trvalých pobytů není sledován jejich účel.

imigranty povolení za účelem zaměstnání a podnikání, i když v posledních letech došlo k výraznému poklesu z 64 % v roce 2009 na pouhých 35,5 % v roce 2014 (graf 6). Druhým nejčastějším důvodem bylo společné soužití rodiny. V období 2009–2012 podíl Rusů za tímto účelem kolísal mezi 24–25 %, od roku 2013 tento podíl však mírně klesal a v červnu 2014 dosáhl 22,1 %. Naopak podíl povolení k pobytu vydaných za účelem studia rapidně roste. V roce 2009 podíl studujících Rusů činil jen 9,3 %, zatímco o pět let později to byla již téměř třetina dlouhodobě zde pobývajících Rusů (31,8 %). Na základě tohoto pozoruhodného trendu nárůstu počtu Rusů na českých vysokých školách lze předpokládat, že bude častěji docházet k jejich interakci s majoritou a tím i snadnějšímu zapojení do české společnosti a tedy ulehčení procesu integrace. Podíl Rusů s povolením z humanitárních a jiných důvodů se od roku 2009 zvýšil čtyřnásobně z 2,4 % na 10,6 % (Vavrečková, Dobiášová 2015).

Graf 6: Účel pobytu občanů Ruska v období 2009–2014

Zdroj: Vavrečková, Dobiášová 2015, vlastní zpracování

Pro ruskou komunitu je charakteristická vysoká ekonomická aktivita. Podle výsledků výzkumu Drbohlava a kol. (1999) má ruská komunita v Česku vysoké zastoupení jak v podnikatelské sféře, tak v zaměstnaneckém poměru. Pro ruské imigranty je typické vytváření imigrantských ekonomik, které podle Fiedlerové (2011) představují prostor socioekonomických vztahů na základě jazykové a kulturní příbuznosti. Většina podnikatelů z Ruska zakládá v Česku své firmy a zaměstnává své spoluobčany či další rusky mluvící imigranty z postsovětských zemí, což je podmíněno využíváním znalosti stejného jazyka, mentality a zvyků. Fiedlerová (2011:73) uvádí, že „Rusové poměrně často vstupují do obchodních, pracovních a dalších typů ekonomických vztahů s jinými národnostmi“. Podle autorky Rusové nejsou orientováni pouze na ostatní rusky mluvící, ale jsou i součástí „mainstreamové ekonomiky“ (Fiedlerová 2011:74). V tabulce 3 na základě dat SLDB 2011 je ukázán podíl ekonomicky aktivních (46,1 %) a neaktivních (49,1 %) Rusů, který byl

takřka vyrovnaný. Ruští zaměstnavatelé a zaměstnanci tvořili více než polovinu ze všech zaměstnaných Rusů (65,6 %). Z toho 41,2 % jsou zaměstnanci a téměř čtvrtinu představovaly živnostníci, tedy osoby pracující na vlastní účet (24,4 %). Avšak podle Čermákové (2002) tento poslední zmíněný údaj nelze porovnávat s Ukrajinci a Vietnamci, kteří většinou zaměstnávají sama sebe.

Tabulka 3: Zjištěná¹³ ekonomická aktivita a postavení v zaměstnání vybraných skupin cizinců k 26. 3. 2011 (v %)

Státní občanství	Ekonomicky aktivní				Ekonomicky neaktivní z počtu obyvatel
	z počtu obyvatel		ze zaměstnaných		
	zaměstnaní	nezaměstnaní	zaměstnanci	pracující na vlastní účet	
Cizinci celkem	60,2	5,9	61,8	22,4	33,9
z toho:					
Ukrajina	65,4	7,2	53,4	29,2	27,4
Slovensko	68,2	6,0	85,5	8,2	25,8
Vietnam	53,9	4,4	14,4	59,5	41,7
Rusko	46,1	4,8	41,2	24,4	49,1
Polsko	55	5,8	84,3	7,3	39,2

Zdroj: SLDB 2011, vlastní zpracování

Zajímavé je také, jaká odvětví si volí Rusové pro svou ekonomickou činnost. Podle dat SLDB 2011 k 26. 3. 2011 (viz graf 7) bylo nejvíce ruských imigrantů zaměstnáno ve velkoobchodě a maloobchodě (16,2 %). Výrazné zastoupení Rusů (13,1 %) je v oblasti spojené s nemovitostmi, tedy v realitní činnosti a pronájmu. Téměř 9 % ruských imigrantů v Česku vykonává kvalifikované, vědecké a technické činnosti, 8 % je zaměstnáno ve zpracovatelském průmyslu, 7,5 % ve sféře informačních a komunikačních technologií, 6,4 % v administrativní a podpůrné činnosti atd. Lze předpokládat, že taková pestrá volba různých odvětví a vysoký podíl zastoupení v určitých sférách ukazuje na to, že ruští imigranti využívají svou relativně vysokou úroveň vzdělání ve svých profesích, což následně jim umožňuje lépe se uplatnit na pracovním trhu, získat dobře placené zaměstnání či úspěšně podnikat.

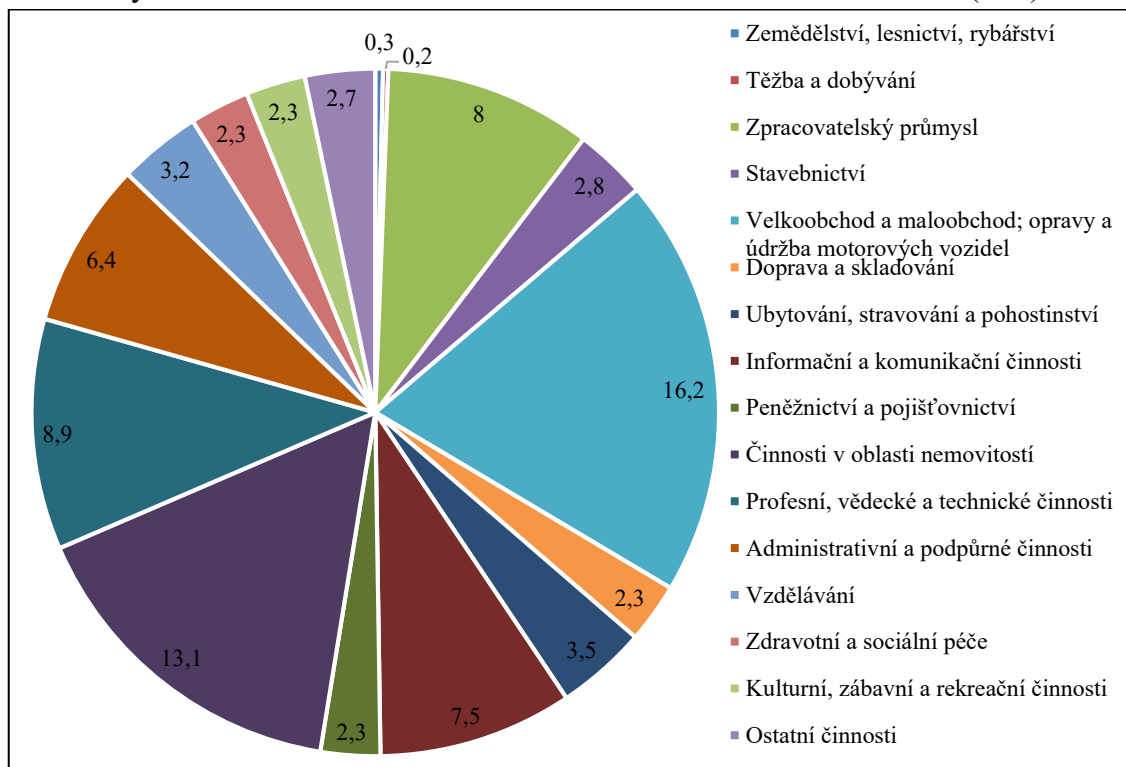
Obecně lze říct, že dobré uplatnění na pracovním trhu by mělo znamenat lepší integraci, a tím pádem i menší pravděpodobnost výskytu některých forem segregace, ale neplatí to všude. Nejdříve je nutné odpovědět na docela diskutabilní otázku – co znamená dobré uplatnění na trhu práce? Zůstaňme u toho ideálního případu, že se jedná o stabilní vysoko placenou práci, která nás baví. Podobnou práci si vysoce vzdělaný ruský imigrant sežene především na primárním pracovním trhu, kde jsou zaměstnáni členové majoritní společnosti. Z toho vyplývá, že tam nevyhnutelně bude docházet ke každodenní interakci s majoritou, což následně může vést k úspěšné integraci. Ovšem nelze zapomínat na to, že podobnou práci je možné si sehnat za pomoci migrantských sítí. Na rozdíl od výše

¹³ Ukazatel ekonomické aktivity má vysokou míru nezjištěných odpovědí pohybující se okolo dvou pětín (SLDB 2011).

diskutovaného, se však taková práce bude odlišovat omezenou interakcí s majoritou, což bude brzdít proces integrace. Avšak společným rizikem pro oba zmíněné typy práce je větší pravděpodobnost výskytu segregace či separace. A to v důsledku sociální diferenciacce, tedy zvýšení socioekonomického statusu, který umožňuje pořídit si lepší bydlení, nikoliv nutně v důsledku etnické odlišnosti.

Graf 7: Vybrané odvětví ekonomické činností občanů Ruska k 26. 3. 2011 (v %)

Zdroj: SLDB 2011, vlastní zpracování

Pro stručnou rekapitulaci lze uvést, že ruští imigranti v Česku představují čtvrtou nepočtenější skupinu cizinců. Ruská komunita se skládá nejčastěji z mladých, vysoce vzdělaných, ekonomicky zajištěných osob v produktivním věku, které většinou migrují celými rodinami. Rusové se na území Česka převážně koncentrují ve dvou městech, tedy v Praze a Karlových Varech, kde prostřednictvím imigrantské ekonomiky, zaměřené především na rusky mluvící klientelu, vykonávají svou ekonomickou činnost nejčastěji v realitních a komerčních oblastech a službách. Ruští imigranti jsou specifickou „elitní“ skupinou, kterou charakterizují výrazné sociální vazby uvnitř komunity a uzavřenost vůči majoritní společnosti (Drbohlav a kol. 1999; Janičko 2010).

4. MIGRAČNÍ A INTEGRAČNÍ POLITIKA ČESKÉ REPUBLIKY A INTEGRACE RUSKÝCH IMIGRANTŮ DO ČESKÉ SPOLEČNOSTI

V této kapitole se podívám na to, jak Česko skrze migrační a integrační politiku v průběhu času regulovalo vstup, výstup a pobyt imigrantů na svém území a jaký to mělo vliv na imigranty z Ruské federace. Zde také zhodnotím celkovou úroveň integrace ruských imigrantů do české společnosti a pokusím se odpovědět na otázku, zda v tom jsou Rusové úspěšní či nikoliv. Abych dosáhla tohoto cíle, nejdříve se musím podívat na několik dílčích segmentů integrace, které určují její míru. Rámec integrační politiky má podle materiálu Rady Evropy velmi rozsáhlé spektrum oblastí integrace imigranta do majoritní společnosti. Patří sem například právní opatření, zaměstnání, bydlení, zdravotní a další služby, vzdělávání, kultura a náboženství a mnoho dalších (Uherk 2002). Rozbor všech segmentů integrace ruských imigrantů do české společnosti zásadně přesahuje rámec této diplomové práce, proto bude v této kapitole zohledněna jen část z nich. Velmi podstatnou je otázka interakce ruských imigrantů a české majority, jež bude v této kapitole jen nastíněna a v osmé kapitole bude podrobně prozkoumaná pomocí intenzivního výzkumu v lokalitách s výraznou koncentrací ruských imigrantů, a to z pohledu jich samotných.

4. 1. Migrační politika České republiky s ohledem na její vliv na ruské imigranty

V následujících odstavcích se zabývám migrační politikou České republiky se specifickým zřetelem na imigranty ze třetích zemí, kam patří i Rusové. Cílem této podkapitoly je ukázat, jak se česká migrační politika a její dílčí složky vyvíjely od roku 1990 dodnes. V neposlední řadě je nutné uvést přednosti a úskalí jak minulé, tak i současné migrační politiky, a jaký má dopad na imigranty z Ruska.

Existuje relativně velké množství definic migrační politiky. Ty sdílejí řadu podobných rysů, na něž se soustředím. Barša a Baršová (2005:9) migrační politiku chápou jako „regulace a řízení pohybu lidí přes mezinárodní hranice – v případě Evropské unie přes její vnější hranice – a jejich pobyt na území států, jejichž nejsou občany“. Tyto politiky se dotýkají jak legální, tak i nelegální migrace, a to buď ze strany regulace a usměrňování, anebo postihu a prevence (Barša, Baršová 2005). Kušniráková a Čížinský (2011:499) uvádí jiný pojem české migrační politiky, již představuje „soubor cílů a nástrojů k prosazování státní moci na poli migrace, které slouží zejména k regulaci pobytu cizinců a vstupu/výstupu na/z jejich území“.

Řada autorů (např. Barša, Baršová 2005; Kušniráková, Čížinský 2011) rozděluje migrační politiku na dílčí složky, jimiž jsou imigrační a integrační politiky. Imigrační politiku chápeme jako komplex pravidel, podmínek a opatření regulující a kontrolující přijetí a pohyb imigrantů na území, popř. opuštění hostitelské země. Podpora procesu adaptace

imigrantů a jejich začlenění do majoritní společnosti jsou obsahem integrační politiky (Drbohlav a kol. 2010). Nově příchozí imigranti jsou vůči majoritní společnosti od začátku ve znevýhodněném postavení, a to v důsledku toho, že jsou kulturně odlišní, neumí dobře jazyk hostitelské země, neznají realie a pravidla fungování místní společnosti.

Česká migrační politika má za sebou více než dvacetiletou historii. Barša a Baršová (2005) navrhuje periodizaci české migrační politiky, jež byla později rozvíjená a v níže popsané podobě se používá dodnes. Jedná se o pět období, v průběhu kterých jde cesta migrační politiky České republiky cyklickým směrem a postupně se střídají liberální a restriktivní přístupy.

První etapa mezi lety 1990–1996 je porevolučním obdobím, kdy Česko téměř neomezovalo, ani neregulovalo vstup na své území. Přístup k cizincům byl velmi liberální, a proto je jako název tohoto období často používán přívlastek „laissez faire“. Jednalo se o nahrazování starých struktur novými, neexistovala žádná integrační politika, každý cizinec mohl nejdříve volně vstoupit na území Česka a teprve pak si najít práci a požádat o povolení k dlouhodobému či trvalému pobytu již na území Česka, nikoliv na zastupitelských úřadech v zahraničí, jak je tomu v současné době (Kušniráková, Čížinský 2011; Leontiyeva 2011).

Druhé období mezi lety 1996–1999 mělo restriktivní charakter a bylo především ovlivněno socioekonomickou situací v Česku (Kušniráková, Čížinský 2011). Závažný vliv mělo mimo jiné i to, že se Česko stalo kandidátskou zemí EU, a proto se snažilo přizpůsobit požadavkům. Počet cizinců (včetně nelegálních) narůstal a český stát na to reagoval zpřísněním pravidel. Výsledkem bylo přijetí novely cizineckého zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců v České republice, který vstoupil v platnost od 1. ledna 2000 a zkomplikoval život ruským imigrantům, stejně jako i ostatním cizincům z dalších postsovětských států, pro které byla zavedena vízová povinnost (Kušniráková, Čížinský 2011; Leontiyeva 2011). Trvalý pobyt bylo možno získat jen za účelem společného soužití rodiny, z humanitárních důvodů, a také v zájmu zahraniční politiky České republiky; dlouhodobý pobyt bylo možno získat jen na základě povolení k práci či podnikání. Na druhou stranu do 1. ledna 2000 neexistovala možnost na základě dlouhodobého pobytu získat trvalý pobyt či občanství (podmínkou pro udělení občanství byl trvalý pobyt). Nový zákon pak umožnil držitelům dlouhodobého pobytu požádat o povolení k trvalému pobytu, ale jen po uplynutí čekací lhůty, jež v tomto období činila až deset let, což bylo podle Leontiyevové (2011) významnou překážkou pro integraci. Tím pádem se alespoň v dlouholeté perspektivě mohli cizinci s dlouhodobým pobytem stát českými občany.

Třetí období od roku 2000 do roku 2004, popř. až do roku 2006 je podle Kušnirákové a Čížinského (2011) konsolidačním obdobím s drobnou liberalizací a posunem k větší integraci. Autoři dále uvádí, že v té době v Česku dochází ke zvýšení mobilizace občanské společnosti, vznikají neziskové organizace hájící práva imigrantů. Avšak hlavní změna souvisí se vstupem Česka do EU v roce 2004, kdy se začalo rozlišovat mezi občany EU/EHP a Švýcarska a jejich rodinnými příslušníky a občany tzv. třetích zemí (Drbohlav a kol. 2010), kam mimo jiné patří i cizinci z Ruské federace. Došlo ke zpřísnování podmínek a pravidel

vstupu a pobytu na území českého státu pro cizince ze třetích zemí. Osobně si myslím, že se toto období v české migrační politice stalo oním zlomovým bodem, který rozdělil imigranty do dvou skupin s různými podmínkami a možnostmi vstupu a pobytu na území Česka. Jinými slovy migrační politika vymezovala migranty ze třetích zemí, kteří jsou v znevýhodněném postavení oproti migrantům z EU. Nicméně vliv unijního práva přinesl i určitá pozitiva do české migrační politiky, zejména v roce 2006 podle nové směrnice 2003/109/ES o dlouhodobě pobývajících rezidentech, kdy byla zkrácena čekací lhůta pro podání žádosti o trvalý pobyt z předchozích deseti na pět let (Drbohlav a kol. 2010; Kušniráková, Čížinský 2011; Leontiyeva 2011). Tím pádem došlo i ke zkrácení čekací lhůty na udělení českého občanství, o které již bylo možné požádat po deseti letech pobytu na území Česka místo původních 15 let (Drbohlav a kol. 2010).

Avšak je velmi zajímavé současné opatření cizineckého zákona¹⁴, na které upozorňují Kušniráková a Čížinský (2011). Dle autorů toto opatření velice znevýhodňuje postavení zahraničních studentů studujících na českých vysokých školách v otázkách následného usazení v Česku. V souvislosti s již zmíněným rapidním nárůstem počtu ruských studentů¹⁵ je to aktuální téma, jehož zanedbání může vést jak k negativním důsledkům pro samotné imigranty, tak i k pozdější dramatické ztrátě pro občanskou společnost celého státu. Jedná se o to, že podle tohoto zákona je čekací lhůta pro podání žádosti o trvalý pobyt pro zahraniční studenty dvakrát delší, tedy jeden rok dlouhodobého pobytu se počítá jen za půl roku¹⁶. Například za pětileté období studia na české vysoké škole bude mít zahraniční student odžito jen dva a půl roku, což po skončení studia nestačí pro podání žádosti o trvalý pobyt. To znamená, že po skončení studia nemá vysoce kvalifikovaný, integrovaný zahraniční absolvent české vysoké školy fakticky možnost zůstat, uplatnit v praxi získané znalosti a působit ve prospěch Česka (Kušniráková, Čížinský 2011), aniž by nemusel manipulovat se svým vízovým oprávněním.¹⁷ Podle mého názoru by bylo prospěšným řešením, když by zahraniční absolvent české vysoké školy měl možnost získat nejdříve přechodný pobyt s maximální délkou půl roku, jež by stačila pro uplatnění ve vystudovaném oboru a to získáním dobrého zaměstnání na primárním trhu práce, a teprve potom by mohl požádat o trvalý pobyt. Takový předpokládaný výhled do budoucna by byl výhodným pro obě strany. Cizincům by nabízel určitou míru jistoty a motivoval by je zde zůstat, čímž by Česko neztrácelo kvalitní pracovní sílu, kterou vypěstovalo na svém území a do nějž investovalo, což by bylo užitečným pro jeho další ekonomický růst a rozvoj.

Bohužel výše popsany nedostatek cizineckého zákona není jeho jedinou slabinou, existují i další. Velmi paradoxní nastavení má ten zákon pro splnění jedné z nejdůležitějších povinností v celkové proceduře získání trvalého pobytu, a tou je jazyková zkouška. Pro získání trvalého pobytu musí cizinec prokázat své znalosti českého jazyka na úrovni

---

¹⁴ Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky.

¹⁵ Mimo jiné, v důsledku tohoto mimořádného nárůstu v srpnu roku 2015 bylo otevřeno samostatné pracoviště MV OAMP v pražských Střešovicích, které vyhrazeno pouze pro studenty ze třetích zemí.

¹⁶ § 68 odst. 2 písm. d) zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky.

¹⁷ Dnes je jednou z možností pro čerstvé absolventy změna účelu pobytu, například na podnikání, nebo také podání žádosti o zaměstnaneckou kartu neduálního typu, ale pouze v případě, když už má student sehnanou práci či chce být zaměstnán jako pedagogický pracovník, akademický pracovník vysoké školy atd.

A1 (podle SERR¹⁸), což je podle mě pro cizince s délkou pobytu pět či více let velmi jednoduché. Oproti tomu je nutné znovu zmínit postavení zahraničních studentů, po nichž většina vysokých škol ještě před zápisem do studia vyžaduje potvrzení o znalosti češtiny, ale již na úrovni B2 (podle SERR). Z toho vyplývá, že cizinec s relativně kratší délkou pobytu v Česku by měl být na vyšší úrovni integračního žebříčku než ten, který zde žije delší dobu.

Další období od roku 2005 do roku 2007, popř. až do roku 2008 Kušniráková a Čížinský (2011) označují za neoliberalní. Na jednu stranu je toto období spojeno s ekonomickým růstem, na stranu druhou s nedostatkem pracovních sil, v důsledku čehož došlo k přílivu méně kvalifikovaných pracovníků ze zahraničí. Po iniciativě Ministerstva průmyslu a obchodu České republiky (dále jen MPO ČR) vznikl v roce 2007 projekt tzv. zelených karet, který začal fungovat od roku 2009. Hlavním cílem tohoto projektu bylo usnadnit imigrační proceduru pomocí vydání zelených karet, a tím rychle získat v té době chybějící zahraniční pracovní sílu (Drbohlav a kol. 2010). Zelená karta umožňovala dlouhodobě pobývat a zároveň pracovat na území Česka. Platnost karty byla 2–3 roky v závislosti na kvalifikaci pracovníků. Existovaly tři typy takýchto karet: pro kvalifikované vysokoškolské vzdělané pracovníky a klíčový personál, dále pro pracovníky na pracovních pozicích minimálně s požadavkem vyučení a třetí typ byl určen pro ostatní pracovníky. Bohužel Rusko, stejně jak i řada jiných významných zdrojových zemí pracovní migrace¹⁹, nepatřilo do seznamu států, jejichž občané mohli žádat o zelenou kartu (Drbohlav a kol. 2010).

Následující období, jež podle Kušnirákové a Čížinského (2011) nosí přívlastek neorestriktivní, započalo roku 2008. Toto období bylo spojeno se snahou Česka redukovat počet cizinců na svém území s odvoláním na prvořadou potřebu chránit zájmy vlastního obyvatelstva, které v důsledku celosvětové ekonomické krize přišlo o své zaměstnání, a také s odvoláním na růst kriminality uvnitř cizineckých komunit (Kušniráková, Čížinský 2011). V důsledku toho byla zavedena opatření na omezení především pracovní migrace. Jednalo se například o omezení konkrétním počtem vydání dlouhodobých víz a trvalých pobytů, či dokonce došlo k dočasnému zrušení udělování víz pro občany států, odkud tradičně přichází největší počet pracovních migrantů (Mongolsko, Moldavsko, Ukrajina, Vietnam a Thajsko). Probíhaly také kontroly pracovních agentur a firem zaměstnávajících cizince (Drbohlav a kol. 2010). V roce 2009 byl zahájen program dobrovolných návratů pro cizince s platným povolením k pobytu a nabízel nejen nouzové ubytování, ale i zajištění odletu včetně zaplacení letenky, asistenci a jednorázovou finanční výplatu nejprve ve výši 500 eur, později ve výši 300 eur (Drbohlav a kol. 2010).

Rok 2011 začal pro cizince tím, že v platnost vstoupila další novela zákona o pobytu cizinců, která přinesla další řadu zpřísnění²⁰. O dlouhodobé vízum se i nadále žádalo na zastupitelských úřadech v zemi svého původu, ale nově byly zavedeny ještě pohovory, které

---

¹⁸ Společný evropský referenční rámec: učení, vyučování, hodnocení (SERR) je dokumentem Rady Evropy, který definuje úroveň ovládnutí jazyka ve státech EU.

¹⁹ Kromě Ruska se jedná o Vietnam, Mongolsko a Moldavsko.

²⁰ Změny v oblasti vstupu a pobytu cizinců na území ČR od roku 2011.

Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/zmeny-v-oblasti-vstupu-a-pobytu-cizincu-na-uzemi-cr-od-roku-2011.aspx?q=Y2hudW09Mg%3d%3d>

byly pro žadatele o vízum za účelem podnikání povinné. Rozhodnutí o udělení, či zamítnutí bylo nově v rukou MV ČR, a to místo cizinecké policie. Podání žádosti o dlouhodobý a trvalý pobyt již nebylo možné bez osobní přítomnosti cizince. Pro občany ze třetích zemí byly zavedeny průkazy s biometrickými údaji (zobrazení obličeje a otisky prstů), za které museli cizinci zaplatit administrativní poplatek v hodnotě 2 500 Kč²¹. Cizinci měli povinnost hlásit jakoukoli změnu údajů (např. změna adresy místa bydliště), což automaticky znamenalo a výměnu průkazu s dalším administrativním poplatkem, tentokrát v hodnotě 1 000 Kč. Změnit účel svého pobytu bylo možným pouze po dvou letech legálního pobytu na území Česka. Hlavní novinkou bylo zavedení tzv. modré karty, která představuje povolení k dlouhodobému pobytu spojené s výkonem vysoce kvalifikovaného zaměstnání. Platnost modré karty je o tři měsíce delší doby než pracovní smlouva, ale nejdéle dva roky s možností prodloužení. Rodinní příslušníci držitele modré karty mohou požádat o vízové oprávnění za účelem společného soužití rodiny ihned. Po pěti letech pobytu držitel modré karty má možnost požádat o trvalý pobyt. Tyto změny vypadají spíše jako zpřísnění podmínek pro vstup a prodloužení pobytu cizinců na území Česka. Na druhou stranu je pozoruhodným jevem to, že se najednou objevil zájem ze strany cílové země o to, kdo žádá o vízum (pohovory, osobní přítomnost), jedná se tedy o určitou filtraci nově přichozících imigrantů, kde česká migrační politika upřednostňovala vzdělanější a nadanější cizince. Podle mého názoru byla hlavní příčinou zavedení výše popsanych změn rekonvalescence Česka po ekonomické krizi a s tím následně spojená poptávka především po kvalitní pracovní síle.

Další relativně důležité změny přišly v roce 2014 a znovu se většinou týkaly zaměstnání cizinců. Transpoziční novela cizineckého zákona zavedla nový druh povolení k dlouhodobému pobytu – tzv. zaměstnaneckou kartu²² určenou pro všechny druhy zaměstnání bez ohledu na kvalifikační úroveň žadatele. Zaměstnanecké karty nahradily původně vydávaná víza k pobytu nad 90 dnů za účelem zaměstnání, povolení k dlouhodobému pobytu za účelem zaměstnání a zelené karty. Platnost zaměstnanecké karty se rovná době trvání pracovní-právního vztahu, může být však vydána nejdéle na dva roky s možností prodloužení. Tato karta má dva typy: duální, který je povolením k pobytu a zároveň povolením k zaměstnání, a neduální, který je pouze povolením k pobytu, ale vyžaduje zvláštní povolení k zaměstnání, či je v případě občanů EU určen pro cizince s volným vstupem na trh práce (OAMP 2016). Za zmínku stojí ještě jedna důležitá změna v české legislativě, kterou přinesl rok 2014, a tou je nový zákon o českém občanství²³. Nový zákon je podrobnější a klade větší důraz na úroveň integrace cizince do české společnosti. Avšak zásadní změna je ta, že se cizinec již nemusí zříkat svého původního občanství (Čížinský 2013), což je podle mého názoru velkým pokrokem především v oblasti integrace cizinců.

Jedním ze symbolů aktivní povahy současné české migrační politiky je projekt „Výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků“, jehož pětiletá pilotní fáze byla spuštěna

---

²¹ Výjimkou jsou děti do 15 let, které žádají o povolení k dlouhodobému pobytu a pro ně činí výše poplatku 1 000 Kč.

²² Podrobně o zaměstnanecké kartě dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/zamestnanecka-karta.aspx> a <http://www.mvcr.cz/clanek/zamestnanecka-karta.aspx?q=Y2hudW09Mw%3d%3d>

²³ Zákon č. 186/2013 Sb., o státním občanství České republiky.

již v roce 2003 a jehož realizaci mělo na starosti Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky (dále jen MPSV ČR). Po skončení pilotní fáze tento projekt funguje i v současné době a dle informace na webových stránkách MV ČR má za cíl „přivést do České republiky kvalifikované zahraniční pracovníky schopné přispívat k rozvoji ekonomiky a společně s jejich rodinami se natrvalo integrovat do české společnosti, projekt má dále vyzkoušet a optimalizovat nástroje aktivního migračního managementu a najít úzká místa v legislativě v oblasti pracovní migrace“.

Poslední změny zákona o pobytu cizinců proběhly v roce 2016. Došlo ke změně termínu, kdy by měl cizinec podávat žádost o dlouhodobý pobyt a zaměstnaneckou kartu. V současné době lze žádat o povolení k dlouhodobému pobytu či jeho prodloužení nejdříve 120 dnů (původně 90 dnů) a nejpozději až v poslední den jeho platnosti (původně 14 dnů); zaměstnanecká karta se liší pouze nejpozdějším termínem – žádost 30 dnů před uplynutím doby její platnosti.²⁴ Podrobněji než původně byla vysvětlena definice rodinného příslušníka občana EU, jejímž dnes nemusí být pouze příbuzný (manžel, rodič nebo potomek mladší 21 let), ale může jim být i „cizinec, který má s občanem EU trvalý partnerský vztah, který není manželstvím, a žije s ním ve společné domácnosti“.²⁵ Z mého hlediska byly tyto změny zavedeny spíše pro usnadnění práce MV ČR a OAMP, aby stíhaly vyřizovat vízová oprávnění stále rostoucímu počtu cizinců. Přestože nejsou poslední změny pro cizince velkou úlevou, lze konstatovat určitou vstřícnost české migrační politiky vůči občanům třetích zemí.

V listopadu roku 2016 Legislativní rada vlády České republiky schválila návrh zákona, kterým se mění zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. Návrh obsahuje nová pobytová opatření, která se týkají sezónních pracovníků v odvětvích zemědělství, zahradnictví a cestovního ruchu a dále zaměstnance, kteří budou převáděni v rámci jedné společnosti nebo jednoho koncernu na pracovní místo v Česku. Další novinkou je návrh, který zcela usnadňuje vstup a pobyt na území Česka významným zahraničním investorům. Podle tohoto návrhu bude zaveden nový typ víza – povolení k dlouhodobému pobytu za účelem investování s délkou platnosti až do dvou let, a to bez ohledu na to, jestli žadatel již byl držitelem povolení k dlouhodobému pobytu za účelem podnikání, či nikoliv. Zásadním při posouzení žádosti o udělení víza budou významnost investice, záměr podnikání, výše investovaných peněžních prostředků, počet vytvořených nových pracovních míst a jiné aspekty, které předem určí MPO ČR a také vláda České republiky (Úřad vlády České republiky 2016). Avšak tento návrh ještě čeká projednání oběma komorami Parlamentu ČR a následně případně podepsání prezidentem republiky.

Domnívám se, že lze v současné době mluvit o začátku nového období migrační politiky České republiky, jež je spojeno s posledními událostmi odehrávajícími na mezinárodní geopolitické aréně a v neposledně řadě i s migrační krizí. Česká vláda předpokládá, „že v důsledku očekávaného růstu ekonomiky a následkem vnějších

---

²⁴ § 47 odst. 1 zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky.

²⁵ § 15a zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky.

geopolitických vlivů bude v dalších letech spíše převažovat trend stabilizace nebo růstu počtu legálně pobývajících cizinců z třetích zemí v České republice“ (Postup pro realizaci aktualizované Koncepce integrace cizinců v roce 2016:24).

4. 2. Integrační politika České republiky vůči ruským imigrantům

Na migrační politiku navazuje integrační politika České republiky, která je primárně zaměřená na legálně pobývajících občany třetích zemí (Sýkora a kol. 2015b), tedy i na ruské imigranty. Tato podkapitola pojednává o vývoji české integrační politiky od roku 1990 do současnosti. Zde je také věnována pozornost podpoře integrace cizinců na regionální a lokální úrovni.

Po roce 1989 reagovalo MV ČR na nárůst počtu cizinců zavedením systému integračních politik. Vývoj politik integrace lze rozdělit do několika fází. První dvě fáze v průběhu období od roku 1990 do roku 1998 byly zacíleny spíše na uprchlíky a české krajany, kteří se navraceli do Česka z Ukrajiny, Běloruska a později i z Kazachstánu (Drbohlav a kol. 2010). V roce 1994 začal plnit své funkce program „Státní asistenční program pro sociální integraci“, který nabízel pomoc v získání bydlení, výuku českého jazyka a také sociální a pracovní poradenství (Drbohlav a kol. 2010).

Třetí fáze české integrační politiky probíhala od roku 1999 do roku 2002, Baršová (2005) za konec této fáze považuje rok 2003. Významná byla tím, že česká vláda přijala první dokument zacílený na integraci migrantů – Zásady koncepce integrace cizinců na území České republiky (Drbohlav a kol. 2010). Na základě tohoto dokumentu pak byla vládou v roce 2000 schválena Koncepce integrace cizinců na území České republiky (Drbohlav a kol. 2010), která byla od té doby již dvakrát zásadně aktualizována, a to v roce 2006 a 2011. Každoročně jsou předloženy další úkoly pro naplnění cílů integrační politiky Česka a návrhy opatření, resp. postupy pro realizaci Konceptu integrace cizinců. Na realizaci Koncepci integrace cizinců participují různé rezorty (MV ČR, MPSV ČR, MŠMT ČR, MPO ČR, MZD ČR, MMR ČR a MK ČR) a také organizace cizinců, nevládní neziskové organizace (dále jen NNO), akademická sféra, regionální a lokální správa atd.

V průběhu následující fáze (2003–2008) byla koordinace integračních politik přesunuta z rukou MV ČR do rukou MPSV ČR, což zdůrazňovalo sociální složku integrace cizinců. Avšak tato fáze byla významná jinými změnami v české integrační politice, která se zásadně lišila od té původní. Zejména byly definovány prioritní oblasti integrace imigrantů, jimiž jsou znalost českého jazyka, ekonomická soběstačnost, orientace v české společnosti a vztahy s majoritou (Drbohlav a kol. 2010), kam mimo jiné patří každodenní interakce a vzájemné soužití. Tyto oblasti byly následně zaměřené „na jednotlivce, a to jako na člena společnosti, nikoli jako na příslušníka konkrétní etnické skupiny“ (Drbohlav a kol. 2010:83). Další změnou bylo to, že integraci začali chápat jako obousměrný proces (Drbohlav a kol. 2010), „do kterého nezbytně vstupují jak cizinci, tak majoritní společnost“ (Zpráva o realizaci Koncepce integrace cizinců v roce 2009:22). Od

poloviny roku 2008 byla koordinace politik integrace přesunuta zpět do gesce MV ČR a je tomu tak i v současné době.

Každoročně sledované změny migrační situace v Česku neustále podněcují k obnově a doplnění české integrační politiky. Jak již jsem naznačila, v roce 2011 došlo k opětovné aktualizaci Koncepce integrace cizinců. Ta získala i konkrétní název – Společné soužití, což poukazuje na to, jakému tématu bude věnováno nejvíce prostoru. Jedním z nových postavených cílů aktualizované Koncepce integrace cizinců je zejména „podpora harmonického bezkonfliktního soužití mezi cizinci a většinovou společností, zachování sociální soudržnosti v zemi stejně jako zabránění izolaci či sociálnímu vyloučení cizinců a z toho plynoucích konfliktů“ (Postup při realizaci aktualizované Koncepce integrace cizinců – Společné soužití v roce 2011:27). Od roku 2014 je vztah cizinců a majority sledován i s ohledem na segregaci (Postup při realizaci aktualizované Koncepce integrace cizinců – Společné soužití v roce 2014 in Sýkora a kol. 2015b).

V roce 2016 schválila česká vláda novou aktualizovanou Koncepci integrace cizinců 2016 – Ve vzájemném respektu a Postup při realizaci Koncepce integrace cizinců v roce 2016. Nová koncepce v sobě zahrnovala celou řadu změn, z nichž ty nejzásadnější jsou popsány na následujících řádcích. Cílovou skupinu integrace cizinců primárně i nadále tvoří občané třetích zemí s legálním pobytem v Česku, ale došlo k rozšíření na dodatkovou skupinu, kam patří osoby s udělenou mezinárodní ochranou. Důvodem je podle mého názoru reakce Česka na mezinárodní migrační krizi. Významnou změnou bylo dále zvýšení finančních prostředků, které byly vyčleněny z rozpočtu na realizaci této koncepce a to je více než 54 milionů Kč²⁶, což je mnohem vyšší částka než v minulých letech (20 milionů Kč pro rok 2000²⁷, cca 25 milionů Kč ročně v letech 2003–2014²⁸, 20 milionů Kč v roce 2015²⁹). Dále dochází k rozšíření čtyř původních prioritních oblastí integrace cizinců o pátou, čímž je „princip postupného nabývání práv cizinců v návaznosti na postupné nabývání vyšších pobytových statusů na území České republiky“ (Postup při realizaci Koncepce integrace cizinců v roce 2016:25). Toto z mého hlediska říká o komplexní podpoře cizinců v průběhu všech stupňů jejich integrace, tedy od začátku jejich pobytové historie až po získání občanství.

Realizace integrační politiky v Česku probíhá na národní, regionální a lokální úrovni, a to zejména pomocí podpory integrace cizinců a občanské společnosti ze strany krajů a obcí a intenzivní spolupráce s nimi. Na regionální úrovni je efektivita a dostupnost integračních opatření zajištěna shora, a to prostřednictvím tzv. Center na podporu integrace cizinců z třetích zemí (dále jen Centra), která začaly plnit své funkce již od roku 2009 a v současné době fungují ve 12 ze 14 krajů včetně hlavního města Prahy (Spolu a lépe 2013). Centra reflektují klíčové oblasti zahrnuté v Koncepci integrace cizinců, a proto „jsou zaměřeny na jazykovou, sociální a ekonomickou soběstačnost cizinců, na jejich schopnost orientace

---

²⁶ Usnesení vlády České republiky ze dne 18. ledna 2016 č. 26.

²⁷ Usnesení vlády České republiky ze dne 11. prosince 2000 č. 1266.

²⁸ Usnesení vlády České republiky ze dne 8. února 2006 č. 126, ze dne 22. března 2010 č. 224, ze dne 9. února 2011 č. 99, ze dne 4. ledna 2012 č. 6, ze dne 16. ledna 2013 č. 43, ze dne 22. ledna 2014 č. 60.

²⁹ Usnesení vlády České republiky ze dne 14. ledna 2015 č. 20.

v české společnosti a na vzájemné vztahy mezi cizinci a majoritní společností“ (Spolu a lépe 2013:4). Na lokální úrovni jsou důležitým nástrojem realizace politiky integrace cizinců tzv. integrační projekty obcí (dříve emergentní projekty). Tyto projekty mají za cíl podporovat integraci cizinců na místní úrovni a mají preventivní charakter. Zejména by měly zabránit potenciálnímu vzniku konfliktů či napětí mezi cizinci a majoritou, a také vzniku uzavřených paralelních světů cizineckých komunit, a to především v místech významné koncentrace cizinců. Dalším neméně podstatným cílem integračních projektů obcí je „poskytnutí samosprávám obcí impulsu a podpory k vytvoření vlastní integrační strategie“ (Postup při realizaci Koncepce integrace cizinců v roce 2016:32). Integrační projekty obcí navazují na předem provedené analýzy v konkrétních místech a jejich realizace probíhá na základě nezbytné spolupráce s cizinci a dalšími aktéry integračního procesu (Postup při realizaci Koncepce integrace cizinců v roce 2016:32).

Významnou roli v procesu začleňování imigranta do majoritní společnosti hrají nestátní neziskové organizace (dále jen NNO), které poskytují asistenční a poradenské služby, čímž usnadňují proces asimilace. Jedná se o organizace zřizované či podporované státem, které bezplatně pomáhají cizincům řešit různé problémy spojené s životem v nové zemi (Schebelle a kol. 2014). Na území Česka funguje takových organizací velké množství, ale většina z nich je pochopitelně soustředěná v hlavním městě Praze.

Poptávka po bezplatných asistenčních a poradenských službách je ze strany imigrantů ruské státní příslušnosti, stejně jako i ze strany ostatních zkoumaných skupin cizinců z třetích zemí³⁰ nízká, což potvrzují výsledky výzkumu Schebelle a kol. (2014). Podle autorů bylo hlavním důvodem nevyužívání těchto služeb cizinci z třetích zemí zejména nízké povědomí a neinformovanost cizinců o existenci bezplatné pomoci, kterou poskytují podobné organizace. Bylo zjištěno, že Rusové obvykle řešili své problémy sami, s rodinou či se svými spoluobčany a na veřejné instituce a Odbor azylové a migrační politiky se obraceli jen v případě nutnosti. Jako poslední možnost volili zprostředkovatele a více než 20 % Rusů se domnívalo, že nemá problémy, které by měli řešit pomocí těchto organizací (Schebelle a kol. 2014). Avšak imigranti, kteří se přece obraceli na organizace zaměřené na bezplatnou pomoc a poradenství cizincům, měli většinou dlouhodobé vízové oprávnění, což lze vysvětlit relativně krátkou dobou jejich pobytu na novém území, dezorientací v nové společnosti (Schebelle a kol. 2014) a zatím neúplným zapojením do migrantských sociálních sítí. Nejčastějším problémem, se kterým měli cizinci potíže a kvůli němuž žádali o pomoc, bylo hledání práce a zaměstnání. Dalším zajímavým zjištěním byla míra důvěry vůči osobám poskytujícím pomoc v těchto organizacích. Ruští imigranti co nejvíce preferovali kombinaci Čecha a krajana, jež by v sobě měla dostatečné znalosti jak českého prostředí, tak jazykových a socio-kulturních specifik minority. Naopak poskytování pomoci výhradně krajany či „jinými cizinci“ bylo nejméně preferovaným v důsledku předchozích většinou negativních zkušeností (Schebelle a kol. 2014). Z rozmanité nabídky NNO v Praze se zkoumané skupiny cizinců nejčastěji obraceli na dvě. Z nich první organizací je Centrum pro integraci cizinců, které má v otázkách pomoci cizincům více než desetiletou praxi.

---

³⁰ Jednalo se o státní příslušníky Ukrajiny, Vietnamu a Ruské federace.

Druhou pak je Integrační centrum Praha, které se naopak věnuje odbornému poradenství nejkratší dobu – působí od roku 2010 (Schebelle a kol. 2014).

Avšak nejčastěji k interakci a integraci dochází na lokální úrovni v místech koncentrace tam, kde imigrant tráví co nejvíce času, tedy v místech bydliště a pracoviště (Sýkora a kol. 2016). V české odborné literatuře zatím bohužel není otázka týkající se každodenního místního soužití cizinců a členů majoritní společnosti právě v takových mikro-lokalitách podrobně empiricky prozkoumána, ani nemá konkrétní teoretické ukotvení (Sýkora a kol. 2015b, Sýkora a kol. 2016).

4. 3. Současný stav integrace ruských imigrantů do české společnosti

Tato podkapitola pojednává o současném stavu integrace imigrantů z Ruské federace do české společnosti. Zejména se jedná o vyhodnocení úspěšnosti, či neúspěšnosti integrace ruských imigrantů, a to dle konkrétních dimenzí tohoto procesu, které jsou diskutované v teoretické části – strukturální, kulturní, interakční a identifikační (Bosswick, Heckmann 2006).

Jedním ze stavebních kamenů integračního procesu je jazyková vybavenost imigranta, která patří dle typologie Bosswicka a Heckmanna (2006) ke kulturní dimenzi integračního procesu. Znalost jazyka majoritní společnosti otevírá pro imigranta mnoho perspektiv, například získání lepšího uplatnění na pracovním trhu, příležitosti pro další vzdělání a v neposlední řadě je to důležité pro bezproblémovou každodenní interakci s členy majoritní společnosti, a vlastně tím i zapojení do ní (Leontiyeva 2003; Tollarová 2006). Naopak neznalost jazyka cílové země velmi silně brzdí proces integrace a může být příčinou různých konfliktů. Výsledky průzkumu³¹ Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí (dále jen VÚPSV) z roku 2015 ukazují na to, že podchycená skupina ruských imigrantů nemá oproti ostatním zkoumaným skupinám cizinců ze třetích zemí³² problém s českým jazykem, a to jak v mluvené, tak i v psané formě (Schebelle a kol. 2015). Bohužel na základě získaných poznatků z tohoto výzkumu nelze zobecněně mluvit o celé ruské komunitě v Česku.

Dalším indikátorem úspěšné integrace imigrantů je jejich ekonomická situace, kterou Bosswick a Heckmann (2006) zařazují mezi strukturální dimenzi integračního procesu. Ruští imigranti v Česku, stejně jako i ostatní imigranti, jsou velmi silně závislí na svých příjmech, a to ve většině případů ze zaměstnání. Výsledky již zmíněného průzkumu ukazují na to, že Rusové mají ze zkoumaných skupin cizinců ze třetích zemí největší osobní měsíční příjmy a nejmenší zadluženost (Schebelle a kol. 2015). Vavrečková a Dobiášová (2015:47) ve své monografii zmiňují ten fakt, že „průměrný (i mediánový) hrubý měsíční plat cizinců pocházejících z Ruska v roce 2013 převýšil průměrný (i mediánový) měsíční plat domácích

³¹ Průzkum byl založen na sebehodnocení cizinců ze třetích zemí.

³² Zkoumaný soubor celkem tvořilo 741 respondentů, z toho 420 respondentů jsou statní příslušníci Ukrajiny, 172 respondentů jsou statní příslušníci Ruské federace a 149 respondentů jsou statní příslušníci Vietnamu.

obyvatel“. Toto všechno potvrzuje výsledky dřívějších šetření, že ruští imigranti i nadále zůstávají „elitní“ imigrantskou skupinou z hlediska socioekonomického postavení (Drbohlav a kol. 1999; Janičko 2010).

Podmínkou pro úspěšnou integraci imigrantů do nového prostředí je také jejich lokace a bydlení (Uherek 2002). Otázky prostorového rozmístění a bydlení imigrantů Bosswick a Heckmann (2006) diskutují také v souvislosti se strukturální dimenzí integrace. Cizinci se podílejí na různých segmentech trhu s bydlením, což je podmíněno především jejich vízovým oprávněním. Jedná se o omezení, které mají držitelé povolení k dlouhodobému pobytu, a příležitosti, jež svým držitelům nabízí povolení k trvalému pobytu. Každý cizinec má sice možnost pronajmout si byt, ale ne každý majitel bude ochotný tento byt cizinci pronajímat, případně nastaví „speciální“ vyšší cenu nájmu a kauce pro cizince, než by požadoval po příslušníkovi majority (Uherek 2002, Tollarová 2006). Mít byt v osobním vlastnictví může jen trvale pobývajícím imigrant nebo azylant, ale toto antiintegrační nastavení lze obejít a koupit byt na firmu, což však není dostupné pro každého (Tollarová 2006). Data ze SLDB z roku 2011 ukazují, že 88,5 % Rusů bydlelo v bytě, 9,2 % v ubytovacím zařízení a pouze 2 % v nouzovém obydlí. Podle právního důvodu užívání bytu 29 % Rusů mělo byt v osobním vlastnictví, byt pronajímalo 31 % ruských imigrantů a vlastní dům mělo 15 % (ČSÚ 2014). Specifickým rysem ruské komunity v Česku je její tendence k prostorové koncentraci. Předchozí výzkumy potvrzují, že prostorová koncentrace ruských imigrantů je mnohem vyšší oproti jiným cizineckým komunitám, které také mají významné početní zastoupení (např. Vavrečková, Dobiášová 2015). Jak již bylo zmíněno, Rusové se především koncentrují do Prahy a Karlových Varů, dále také do Brna, Teplic atd. V těchto městech vytvářejí Rusové další lokality koncentrace, zejména se soustřeďují do konkrétních čtvrtí. V Praze jsou nejvýznamnější Stodůlky, a to zejména v okolí stanice metra Hůrka, Dejvice a Bubeneč. V některých těchto lokalitách dochází k dalším koncentracím ruských imigrantů, zejména do konkrétních domů, například do tzv. žlutých domů na Hůrce (Bittnerová, Moravcová 2012; Přidalová 2013) či rezidence Čertovka v Karlových Varech (Sýkora a kol. 2010). Jedná se o mnohonásobnost procesu koncentrace imigrantů z Ruska v Česku a prolínání skrze různé měřítkové úrovně. Život v takových lokalitách koncentrace omezuje každodenní sociální interakci s členy majoritní společnosti, a brzdí tím proces úspěšné integrace ruských imigrantů do českého prostředí. Problematika soužití majoritního obyvatelstva a ruských imigrantů v lokalitách jejich koncentrace byla prozkoumaná pomocí intenzivního výzkumu a podrobněji je diskutována v osmé kapitole.

Důležitou roli v integračním procesu ruských imigrantů do české společnosti hrají behaviorální faktory, které se podílejí jak na interakční, tak i na identifikační dimenzí integračního procesu (Bosswick, Heckmann 2006). Patří sem jak pocit sounáležitosti Rusů s cílovou zemí a jejím obyvatelstvem, ale také vazby na zemi svého původu. Vavrečková a Dobiášová (2015) ve svém výzkumu potvrzují spokojenost ruských imigrantů se životem s Česku; dokonce se tady většina z nich cítí „být doma“ a zamýšlí tady nalézt trvalý domov. I přes svou touhu usadit se zde, Rusové neztrácejí kontakt se zemí svého původu, naopak pravidelně navštěvují své příbuzné a známé v Rusku či je přijímají na návštěvě v Česku.

Autorky také zjistily, že ruští imigranti mají k české majoritě převážně pozitivní vztah, což je podmíněno udržováním vztahů s českými občany v různých oblastech většinou z nich, a to například „v zaměstnání či podnikání, ve vzdělání anebo přes aktivity svých dětí“ (Vavrečková, Dobiášová 2015:33).

Z výše uvedeného lze usuzovat, že ruští imigranti mají zájem se začlenit do české společnosti a jsou na správné cestě k úspěšné integraci. Avšak ještě existují bariéry v procesu jejich adaptace a to jak ze strany samotných imigrantů, tak majority. Je také nutné zmínit existenci ohrožených skupin ruských imigrantů, do nichž podle Vavrečkové a Dobiášové (2015) patří děti ruských imigrantů, které navštěvují ruské školy, ženy v domácnosti bez sociální participace na společenském životě majoritní společnosti, stejně pak důchodci pohybující se jen mezi svými krajany. V neposlední řadě se Vavrečková a Dobiášová (2015) zmiňují o zaměstnancích pracujících v rámci ruské etnické ekonomiky.

5. ANALÝZA REPREZENTACE RUSKÝCH IMIGRANTŮ V ČESKÝCH MÉDIÍCH

V této kapitole analyzuji mediální diskurz, který ovlivňuje obecné kulturní povědomí majority vůči Rusům, a tím determinuje každodenní soužití a sociální interakci ruských imigrantů. Cílem analýzy je ukázat, jaký vliv má obraz Rusů formovaný českými médii na každodenní soužití a sociální interakci s majoritou, stejně jako procesy integrace.

Pomocí analýzy mediálního diskurzu můžeme získat velké množství informací nejrůznějších témat, avšak v rámci této diplomové práce je zájem soustředěn na otázky prostorového rozmístění Rusů a jejich soužití s majoritou v tomto prostoru. Tato kapitola představuje výsledky krátké mediální analýzy a pojednává o tom, jak česká média reprezentují ruské imigranty. Tato analýza mediálního diskurzu je doplňujícím zdrojem poznatků o ruské menšině žijící v Česku a Praze, která pomůže lépe pochopit, čím jsou vlastně pro většinu Rusové, o čem se píše nejčastěji a co se nejvíc zdůrazňuje v souvislosti s nimi.

Daněk (2008:34) upozorňuje na to, že z diskurzu se nedá nikam uniknout, a proto ovlivňuje náš pohled na všechny věci a procesy. Stejně tak to, jak se píše o ruských imigrantech, může určitým směrem ovlivnit postoj majoritního obyvatelstva vůči této skupině, a následně tak vytvořit určité bariéry pro sociální interakci a později pro integraci. Proto je mimo jiné jedním z návrhů opatření současné Koncepce integrace cizinců „podpora realistické a vyvážené mediální prezentace postavení cizinců v Česku“ (Postup při realizaci Koncepce integrace cizinců v roce 2016:30)

Diskurzem rozumíme soubory textů vyjadřující myšlenky o konkrétním tématu (Daněk 2013); patří sem i média. Média jsou odrazem našeho každodenního života, což nám reprezentují různými prostředky a způsoby. Čepelák (2011) upozorňuje na to, že média pracují pouze s reprezentací reality, nikoliv s realitou samotnou. Všechno, co se odehrává v našem běžném každodenním životě, jedinec chápe po svém či vnímá realitu na základě svých subjektivních názorů, tedy má svou vlastní percepci reality. Jinými slovy na stejný jev můžeme pohlížet z různých perspektiv a náš subjektivní vztah k tomuto jevu ovlivní vnímání jevu a jeho následné hodnocení. Každý z nás má vlastní unikátní škálu hodnocení toho, co je pro něj v každodenním životě důležité a podstatné. Právě na základě toho se jedinec rozhoduje, jak a jakým způsobem sdílí svou percepci s ostatními. Tento okamžik procesu sdílení individuálního vnímání hraje zásadní role v utváření reprezentace. Daněk (2013) v souvislosti s tím píše o tzv. „režimu pravdy“, který představuje vymezení diskurzu pomocí konkrétních hranic a kritérií. Toto ohraničení určuje, co do diskurzu může být zahrnuto a co naopak vyloučeno, kdo je oprávněn participovat a kdo nikoliv (Daněk 2013). Neboli kolik je lidí, tolik bude existovat i názorů, a proto je důležité si uvědomit, že skutečná realita se liší od té reprezentované médii. Avšak otázkou je, jak velkých rozměrů rozdíly dosahují a jak často dochází ke zkreslení reprezentace občanů Ruska v českých médiích. Dle Čepeláka (2011) jsou média většinou etnocentrická a k hodnocení minority přistupují s ohledem na vlastní normy a hodnoty majority, čímž posilují právě většinovou společnost.

Analýza mediálního diskurzu představovala pouze zkoumání českého tisku³³. Byly prozkoumány články ze 4 českých deníků a týdeníků za období od roku 2011 do roku 2016. Do analýzy bylo zahrnuto celkem 52 článků, které splňovaly hlavní podmínku: článek by měl pojednávat o ruských imigrantech. Největším počtem článků o imigrantech z Ruska disponoval webový archiv deníku Lidové noviny (lidovky.cz), odkud pocházela největší část nalezených článků (21). Druhým zdrojem z hlediska počtu nalezených článků byl webový archiv Deníku (denik.cz), kde bylo nalezeno 14 článků. Na třetím místě se umístil Blesk (blesk.cz) s 10 nalezenými články. Nejmenší počet nalezených článků (7) pocházelo z archivu týdeníku Reflex (reflex.cz).

Z geografického pohledu se o Rusech v Praze jednalo ve 20 nalezených článcích, v 18 případech se o ruských imigrantech psalo v celostátním kontextu a v 10 příspěvcích šlo o karlovarské Rusy. Dále pak se ve třech článcích psalo o brněnských Rusech a pouze jednou byla v souvislosti s ruskými imigranty zmíněna města Hradec Králové a Kunovice. Avšak ve středu mého zájmu bylo především najít články v souvislosti s lokalitami koncentrace Rusů v Praze. Bohužel se takto ideální případy podařilo vyhledat pouze tři, kde se jednalo o soužití ruských imigrantů s majoritou v konkrétních pražských lokalitách (dvakrát byla zmíněna Bubeneč a jednou Nové Butovice).

Jednou z mnoha otázek, které jsem si položila při analýze vybraných článků, byla ta, zda mají ruští imigranti v českých médiích pozitivní, či negativní obraz. Bohužel více než u poloviny článků to nebylo možné přesně určit, protože buď byl obsah článků neutrální, nebo zároveň pojednával o pozitivních i negativních. Na stejný problém narazili taky Klvačová a Bitrich (2003), kteří dokonce tvrdí, že na tuto otázku nelze odpovědět, a proto ji ve své analýze nepovažovali za užitečnou. Avšak existuje i jiný názor, například Daněk (2008:34) tvrdí, že „neutrální interpretace mimo diskurz není možná“.

Zajímalo mě také, zda mají Rusové v českých médiích prostor pro vyjádření a jak často jej dostávají, nebo naopak kdo mluví místo nich. Zjistila jsem, že pouze v 8 z 52 zkoumaných článků mluvili ruští imigranti. Zajímavé je, že se jednalo o studenty nebo mladé podnikatele, což asi lze vysvětlit jejich lepší znalostí češtiny a také tím, že snazší jdou na kontakt, z čeho lze předpokládat dobrou dostupnost právě této skupiny Rusů. Ruští imigranti většinou mluvili na témata o svém postoji k průběhu ruských voleb na ruských zastupitelstvech v Česku a soužití s majoritou. Klvačová a Bitrich (2003:16) v souvislosti s tím říkají, že „prostoru v novinách je málo, ale tím, kdo ho získá, není zpravidla cizinec“. Důležité je pak si také všimnout toho, odkud novinář čerpá informaci a na jaké zdroje (zákony, data z různých průzkumů atd.) v článku odkazuje (pokud vůbec), což nám napoví o míře důvěryhodnosti.

Dalším středobodem mého zájmu v průběhu této analýzy bylo samotné označení „Rusové“, tedy jestli jde ve skutečnosti o cizince ruské státní příslušnosti, či nikoliv. Čepelák (2011) tvrdí, že je toto označení docela často užíváno v médiích, ale jedná se o mediální zkratku a patří pod ni nejen občané Ruska, ale i rusky mluvící. V mém souboru zkoumaných článků se o mediální zkratku představující cizince jiné státní příslušnosti jednalo pouze ve

---

³³ Podrobný postup výběru zdrojů a článků je popsán v šesté kapitole.

třech případech. Avšak stojí za pozornost, že z toho dva články pojednávaly o kriminalitě. Ve výsledku tak máme zkreslení, o kterém jsem se zmiňovala na začátku. Titulek tedy hlásá o kriminalitě Rusů, ale při čtení obsahu se dozvíme, že ve skutečnosti nešlo o Rusy, nýbrž možná to byli rusky hovořící cizinci, či dokonce cizinci mluvící jazykem pouze ruštině podobným. Zde jsou konkrétní příklady.

Titulek zní „*Policejní zásah v Praze: Rusové s pistolí zastavili dopravu v centru*“, ale v obsahu se dočteme „...*zadrželi ve vozidle dva rusky hovořící muže a našli plynovou pistolí...*“ (Blesk.cz, 12. 11. 2014). Další příklad, kde zní titulek podobně „*Dva Rusové přepadli vůz pro převoz peněz: Řidiče zneškodnili slzným plynem*“. Z článku však není zcela jasné, o koho se jedná: „...*podle svědků jeden z nich nervózně a nahlas telefonoval údajně ruským či podobným jazykem...*“ (Blesk.cz, 22. 6. 2015). Je tedy otázkou, kolik čtenářů si přečte pouze titulek a bude si myslet, možná dokonce i sdílet s ostatními, že zase „ruská mafie“ něco provedla, a ani nedozví, že tomu tak být nemusí.

Rusové se dostávali do novin skrze různá témata. Nejčastěji se vyskytovaly články, které pojednávaly o soužití ruských imigrantů s majoritou, o výše zmíněné kriminalitě, o ruských podnikatelích a také o aktivitách Rusů na českém trhu s bydlením. Například karlovarský deník pojednával o dvojí Vánocích, které slaví Rusové a tento článek zahrnoval aktéry jak ze strany minority:

„...*není v tom žádný problém. Nejprve oslaví katolické Vánoce, většinou s českými přáteli, a pak ty naše. Vždyť ruské děti chodí do českých škol, takže se rodiny českým tradicím přizpůsobily...*“

tak i ze strany majority: „*Rusové stále tvrdí, že Karlovy Vary jsou krásné a že je jim tady velmi dobře. A postupně si na ně zvykají i Karlovaráci. Přesto je Rusové dokáží téměř spolehlivě vytočit. To když si dopřejí ohňostroj na 21. srpna nebo když Rusové porazí Čechy v hokeji. To jim zdejší lidé neodpouštějí*“ (Deník.cz, 10. 12. 2011).

V žádném článku s tematikou soužití nebyl ani jednou zaznamenán závažný konflikt či problém, naopak šlo spíše o bezproblémovou interakci či dokonce o jakési pochopení a obranu ze strany majority:

„...*mám za sousedy - po romských vedle bydlících, kteří našťastí odešli - Rusy. Přesněji Rusky. A když je potkám na chodbě, není to střet dvou kultur, ale setkání dvou civilizovaných jedinců stejného kulturního okruhu. Totiž já dámku pozdravím (jsem sice starší, ale muž) a usměju se, ona se stejným úsměvem odpoví, a když jí podržím dveře, chápe, co dělám...*“ (Reflex.cz, 2. 3. 2014).

„...*v Karlových Varech lidé ruské občany nemají příliš v oblibě. Často i kvůli tomu, že skupují nemovitosti, které pak nechají chátrat. Primárním cílem naší akce je právě ukázat, že existují i jiní Rusové. Smutné je, že o takové občany se Rusko připravuje*“ (Lidovky.cz, 4. 10. 2012).

Témata trhu s bydlením a nemovitostmi většinou spojovala Rusy s luxusními byty v Karlových Varech. Podobné články obvykle popisují Rusy jako majitele obrovských bytů

se vším možným za několik desítek milionů korun, kteří vyšvihli ceny nemovitostí tak, že si je ostatní nemohou dovolit:

„...rezidenční trh ovlivnili jen rusky hovořící zájemci, žádné jiné národnosti ani zájemci z jiných států. Rusky mluvící klientela rezidenční trh v lázních zásadním způsobem pokrývala, pět let je na velkém ústupu a aktuálně v podstatě neexistuje“ (Lidovky.cz, 15. 2. 2015).

Menší pozornost byla věnována dalším dílčím tématům, respektive méně se psalo o přítomnosti Rusů a stereotypech spojených s nimi:

„...když procházíte luxusní Bubenčí, prakticky neslyšíte nic, než ruštinu... Jen pro uklidnění, většina příchozích Rusů jsou snad slušní lidé, kteří nemají nic společného s tajnými službami, s mafí, ani s rozmísťováním tanků na východní hranici Ukrajiny“ (Deník.cz, 27. 2. 2014).

Zajímavým byl článek s názvem Sudeto-ruská strana, kde autor přemýšlel o tom, co by se stalo, kdyby v Česku najednou místo sudetoněmecké strany vznikla ruská strana:

„...pokud se podíváme na mentalitu a způsob života Ukrajinců, Vietnamců a Rusů, tak lehce zjistíme, že právě Rusové jsou politicky nejaktivnější, nejagresivnější a protievropský naladění... Je dost možné, že v Praze 5 si ruská komunita brzy v praxi vyzkouší svou volební strategii. Nové Butovice a Hůrka jsou už teď téměř ruské čtvrti. Zastupiteli se tady stanou Rusové, kteří v té době už budou mít české občanství a Češi, kteří sympatizují Putinovu Rusku. Jejich voliči budou cizinci s hlasovacím právem, i Češi. Podobný experiment můžou zažít i Karlovy Vary... Pokud jen trošku popustíme uzdu fantazii, snadno si představíme, jaké iniciativy může taková slovansko-ruská strana navrhnout. Pozvání zraněných bojovníků Berkutu do Karlových Varů na léčení. Přejmenování Slunečného náměstí na Náměstí česko-ruské družby. Výuku ruštiny ve všech školách i školách v Butovicích. Festival písní vojáků – internacionalistů. Výstavu fotografií o zločinech Čechů, útočících na ruské vojáky v srpnu 1968. Gastronomický festival „kaviár a vodka“, ukončený pravoslavnou modlitbou za vyhnání ďábla z českých zemí. Petice za odnětí českého občanství Karlu Schwarzenbergovi za jeho „nenávisť k Rusku.“ Stejně to není Slovan“ (Reflex.cz, 1. 4. 2014).

V poslední době česká média spojují obraz zde žijících ruských imigrantů tady se špionáží a často lze najít následující texty:

„...Rusko také podle BIS pokračovalo ve snaze o kontrolu nad ruskojazyčnou krajskou komunitou v Česku a prosazení prokremelsky orientovaných organizací a lidí coby zástupců komunity pro vyjednávání s českými úřady“ (Blesk.cz, 4. 9. 2015).

„...Rusové se také stále více snaží využít početnou ruskou komunitu žijící v ČR. Její velká část je ale překvapivě k takovým snahám imunní a svému zneužití se brání“ (Lidovky.cz, 5. 9. 2016).

Jen zanedbatelně se v českých médiích vyskytovaly články na téma emigrace Rusů, témata spojená se studiem ruských studentů na českých vysokých školách, restitucemi, diskriminací a rozdíly v mentalitách:

„...Rusové jsou hodně pracovití, uzavření, s ohromným respektem pro autority. Musíte tedy překonat jejich vrozený ostych a vytrvale se snažit bořit zažitá bariéry... Vše má svůj proces a trvá i několik hodin, než vše řádně prodiskutujete, vysvětlíte a Rus to správně pochopí. A to vše ideálně s každým členem týmu zvlášť. To my v Čechách zajdeme společně do hospody, dáme si pár piv, vynadáme si společně do kreténů, a jak to celé děláme špatně (my z Ostravska používáme poněkud rázovitější formulace) a za dvacet minut všichni víme, co jsme pokazili, jak to dělat lépe a radostněji. A je po problému“ (Lidovky.cz, 23. 4. 2015).

Výše popsaná analýza se zabývala českým mediálním diskurzem, který je vytvářen kolem Rusů, a jeho vlivem na každodenní soužití a sociální interakci s majoritou. Tato analýza reprezentace ruských imigrantů v českých médiích má několik výsledků. Za prvé lze s ohledem na počet zkoumaných článků konstatovat, že se o ruských imigrantech moc nepíše. Nejčastěji se pak do novin dostávají pražští a karlovarští Rusové, což lze vysvětlit jejich výraznou koncentrací právě v těchto dvou městech. Na druhou stranu zpráva o lokalitách koncentrace ruských imigrantů v Praze je v českých médiích vzácným jevem, na základě čehož lze předpokládat absenci nebo zamlčení problémů mezi majoritou a Rusy. Stejně tak, když se píše o soužití, tak se o žádném konfliktu v souvislosti s Rusy nemluví. Jako další výsledek této analýzy lze vnímat zjištění, že samotní Rusové jen zřídka dostávají v českých médiích prostor pro vyjádření svého mínění. Avšak zůstala nezodpovězená otázka – proč tomu tak je? Jednou z příčin může být již několikrát zmíněná specifická uzavřenost ruských imigrantů. Posledním bodem je fakt, že Rusové jsou v českém diskurzu mediální zkratkou, pod kterou se skrývají další rusky mluvící imigranti, a proto často dochází ke zkreslení reality. Řešením tohoto problému by mohla být oboustranná spolupráce, tedy jak ze strany Rusů pomocí jejich aktivnějšího zapojení do toho, co se děje kolem nich, ale také i ze strany novinářů, kteří by měli dávat větší prostor názoru ruských imigrantů.

6. METODICKÝ RÁMEC ANALÝZY SEGREGACE, INTEGRACE A SOUŽITÍ V LOKALITÁCH KONCENTRACE RUSŮ V PRAZE

Tato kapitola obsahuje výzkumné otázky, které jsem si položila na základě výše diskutovaných teoretických konceptů, shrnutí dosavadních poznatků o ruských imigrantech a také s ohledem na cíle diplomové práce. Dále kapitola seznamuje s metodami použitými k dosažení stanovených cílů, povahou informačních zdrojů a podrobným postupem práce.

6. 1. Cíle analýzy a výzkumné otázky

Analýza si klade celou řadu cílů. Tím prvním je identifikovat lokality koncentrace ruských imigrantů v Praze, porovnat je mezi sebou a vymezit lokality s významnou koncentrací. Dalším cílem je ve vymezených lokalitách zjistit příčiny a podmíněnosti této koncentrace. Jelikož na rezidenční segregaci nahlížím především skrze otázky každodenního soužití a sociální interakce cizinců a majoritní společnosti, je potřeba prozkoumat každodenní soužití a interakci ruských imigrantů s majoritou v lokalitách jejich koncentrace. Následujícím cílem je na základě těchto zjištění ukázat, zda se jedná o lokality segregované, segregací ohrožené nebo kde k segregaci nedochází. Nakonec finálním a jedním z nejpodstatnějších cílů je vyhodnotit lokality koncentrace Rusů v Praze z hlediska segregace, integrace a interakce, čímž chci poukázat na to, jak všechny tři procesy na sebe mohou navazovat a vzájemně se ovlivňovat. Přitom je nutné brát v úvahu poznatky o zde žijících Rusech, které již byly zjištěny v předchozí části této diplomové práci. Zejména se jedná o historický kontext ruské migrace, resp. kdo, z jakých důvodů a proč přicházel a přichází na území Česka. Dále nelze zapomínat na to, že Rusové jsou cizinci ze třetích zemí, a proto je nutné reflektovat nastavení migračních a integračních politik vůči nim, což také svým způsobem může ovlivňovat všechny tři diskutované procesy segregace, integrace a interakce. V neposlední řadě je důležité reflektovat obecné kulturní povědomí, které může být také kvůli mediálnímu diskurzu příčinou nedostatečné interakce, špatné integrace a možná může vytvářet i příznivé podmínky pro vznik segregace.

Pro dosažení cílů analýzy si pokládám čtyři výzkumné otázky, přičemž každá následující navazuje na předchozí a všechny se společně opírají o koncepty segregace, integrace a interakce, které byly diskutovány v teoretickém rámci této diplomové práce.

První výzkumná otázka se zabývá identifikací a hodnocením lokalit koncentrace Rusů v Praze:

- Kde jsou koncentrováni pražští ruští imigranti? Jakou povahu mají tyto lokality koncentrace a čím se od sebe liší?

Druhá výzkumná otázka je zaměřená na příčiny a podmíněnosti vzniku a utváření lokalit koncentrace Rusů v Praze:

- Čím je podmíněná koncentrace ruských imigrantů v určitých lokalitách? Vybírají si lokality koncentrace svých krajanů jako místo svého bydlení? Pokud ano, proč?

Třetí výzkumná otázka klade důraz na sociální interakci a každodenní soužití Rusů s majoritou v lokalitách jejich koncentrace:

- Jaké je každodenní soužití imigrantů ruské státní příslušnosti s členy majoritní společnosti v těch lokalitách? Jedná se o vzájemnou bezproblémovou interakci, jež následně vede k úspěšné integraci, nebo naopak dochází k napětí a konfliktům, což nadále produkuje segregací či separační procesy? Co je zdrojem nebo omezením sociální interakce?

Čtvrtá výzkumná otázka je věnována shrnujícímu vyhodnocení segregace ruských imigrantů a odpověď na ni lze pouze po vyhodnocení odpovědi na předchozí výzkumné otázky:

- Lze zkoumané lokality s výraznou koncentrací Rusů lze považovat za segregované, nebo segregací ohrožené lokality či lokality, kde k segregaci nedochází, a to z hlediska jejich interakcí s členy majoritní společnosti?

6. 2. Použité metody, zdroje informace a postup práce

Pro zodpovězení hlavních výzkumných otázek byla zvolena smíšená výzkumná metoda, což představuje kombinaci přístupů kvantitativního a kvalitativního výzkumu. Dle Hendla (2012) dochází ke vzájemnému doplňování obou přístupů, což je výhodou použití smíšené metody. V této diplomové práci jsem nejdříve využila metody kvantitativního výzkumu, pomocí kterých jsem v první výzkumné fázi identifikovala lokality koncentrace ruských imigrantů v Praze. Dále v předem vybraných lokalitách proběhla na základě hodnocení míry koncentrace dle určitých kritérií³⁴ druhá fáze výzkumu, kde jsem použila kvalitativní výzkumné metody. Souhrnné hodnocení výsledků kvantitativního a kvalitativního výzkumů pak umožnilo zjistit, zda skutečně jde o rezidenční segregaci či separaci ruských imigrantů v Praze.

Pro identifikaci a hodnocení lokalit rezidenční koncentrace ruských imigrantů v Praze byla využita Metodika identifikace lokalit rezidenční segregace (Sýkora a kol. 2015a). Pro kvantitativní fázi výzkumu jsem potřebovala data za nejmenší územní jednotku, čímž je v Česku základní sídelní jednotka (dále jen ZSJ). Dle výše zmíněné metodiky je právě ZSJ považována „za vhodný územní rámec pro analýzu statistických dat sloužících k identifikaci lokalit koncentrace a segregace“ (Sýkora a kol. 2015a:10). Daty za takto malá území disponuje Český statistický úřad (resp. výsledky ze SLDB). Běžně nejsou tato data veřejně přístupná, ale pro výzkumné účely je Český statistický úřad může poskytnout. Pro identifikaci a hodnocení lokalit koncentrace ruských imigrantů jsem v této

³⁴ Následující kapitola obsahuje podrobný popis a zdůvodnění výběru.

diplovové práci používala dostupná data z censu za rok 2011 za základní sídelní jednotku. Sčítání lidu, domů a bytů v Česku se koná jednou za deset let a poslední proběhlo před více než pěti lety, tedy v roce 2011, proto lze v současné době hovořit o určité zastaralosti dat z censu.

Aby bylo na rezidenční koncentraci pohlíženo s různých úhlů pohledu, byly použity tři typy ukazatelů: velikost populace zkoumané skupiny imigrantů (počet), její zastoupení (podíl) a nadprůměrný výskyt, který byl identifikován pomocí lokalizačního kvocientu³⁵. Pro každý z ukazatelů byly nastaveny tři úrovně koncentrace: nízká, střední a vysoká. Sýkora a kol. (2015a) zkoumali všechny cizince, a tak by toto nastavení ukazatelů pro zkoumání jen jedné skupiny obyvatel (jen ruských imigrantů) bylo příliš vysoké, což by podrobně neukázalo na lokality koncentrace Rusů. Proto bylo rozhodnuto o upravení, respektive o snížení těchto nastavení (viz tabulka 4).

Tabulka 4: Úrovně koncentrace ruských imigrantů

Úroveň koncentrace	Nízká	Střední	Vysoká
Počet Rusů	< 50	≥ 50	≥ 100
Podíl Rusů	< 10	≥ 10	≥ 15
Nadprůměrný výskyt	< 3	≥ 3	≥ 10

Zdroj: vlastní zpracování

Podle Metodiky identifikace lokalit rezidenční segregace (Sýkora a kol. 2015a) lze za lokalitu koncentrace považovat jen tu, která má najednou u všech tří sledovaných ukazatelů vysokou nebo střední úroveň koncentrace. Dále jsem identifikované lokality koncentrace roztrídila na lokality s extrémní, vysokou, střední a nízkou koncentrací, a to pomocí kombinace výše popsaných tří ukazatelů. Sýkora a kol. (2015a) navrhuje následujícího rozdělení: za lokalitu extrémní koncentrace považují tu, u které je úroveň koncentrace vysoká u všech ukazatelů; lokalita s vysokou koncentrací je ta, která má vysokou úroveň koncentrace u dvou ukazatelů, zatímco třetí by měl mít střední; střední úroveň koncentrace u všech ukazatelů má lokalita se střední koncentrací nebo mohou dva ukazatele mít střední koncentrací a třetí vysokou; ostatní příklady jsou lokalitami s nízkou koncentrací. Je možné uvést, že do kvalitativní fáze výzkumu postoupily jen tři lokality (ZSJ Starý Bubeneč, ZSJ Velká Ohrada a ZSJ Nové Pitkovice). Podrobnosti zachycuje sedmá kapitola.

Ovšem zkoumat segregaci migrantských skupin nelze jen na základě analýzy statistických dat, ale je nutné ji doplnit o dílčí analýzy. Za takový vhodný dílčí způsob Sýkora a kol. (2015a) považují analýzu diskurzu, tedy jak je přítomnost té či jiné skupiny vnímána (percepce), popisována a diskutována (reprezentace). Aby nebyl překročen rozsah

³⁵ Lokalizační kvocient (LQ) je poměrem mezi podílem obyvatel sociální skupiny na populaci v lokalitě vůči podílu obyvatel sociální skupiny na celkové populaci ve městě, tedy ve vyšší územní jednotce (Sýkora a kol. 2015a).

této diplomové práce, v analýze mediálního diskurzu ruských imigrantů jsem se zaměřila pouze na oblast českého tisku³⁶. Byly využity online verze několika známých a nejčtenějších³⁷ deníků a týdeníků v Česku. Důvodem pro výběr nejčtenějších novin bylo jednoduché logické tvrzení, že nejčtenější noviny si přečte nejvíce čtenářů, a tím pádem lze očekávat, že by více lidí mohlo být ovlivněno přečteným obsahem. Do výběru se dostaly následující deníky: Blesk, Deník, Lidové noviny a Reflex. Deníky na svých internetových stránkách disponují archivem článků a díky tomu byly vyhledány články za období od roku 2011 do roku 2016. V průběhu analýzy mediálního diskurzu jsem dodržovala stejný postup, kterým zkoumali média Sýkora a kol. (2015a). Abych získala články s výskytem informace o ruských imigrantech, do vyhledavače jsem postupně zadávala dvě klíčová slova: „Rus“ a „Rusové“. Každý dohledaný článek byl přečten a byla zjištěna jeho informační hodnota. V případě, že článek obsahoval relevantní informaci, byl zařazen do databáze článků v podobě jednoduché tabulky Excel. V důsledku toho, že se v článcích většinou nemluví o konkrétních lokalitách, jednalo se pouze o vnímání Rusů v Česku a Praze, rozhodla jsem se rozřadit články podle jednotlivých témat tak, abych zjistila, o čem se píše a o čem se mluví v českém tisku v souvislosti s ruskými imigranty. Avšak byly vyloučeny zejména články, které se nezabývaly přímo ruskými imigranty, tedy články týkající se turistické, sportovní, kulturní a mezinárodněpolitické tematiky. Na vnímání reprezentace ruských imigrantů v českých médiích jsem se ptala i svých respondentů.

Jak již bylo zmíněno výše, kvalitativní výzkum proběhl ve třech vybraných lokalitách a představoval polostrukturované (polostandardizované) rozhovory s ruskými imigranty. Hendl (1997) tento typ rozhovoru definuje jako rozhovor konstruovaný podle tematických oblastí. Každá z těchto oblastí začíná otevřenou otázkou, na kterou je respondentovi nutné odpovědět na základě svých znalostí a zkušeností (Hendl 1997). Pak následují teoreticky opodstatněné otázky, které obsahují určité předpoklady a návrhy, které následně respondent přijme, či zamítne, a to na základě svého subjektivního stanoviska (Hendl 1997). Posledním typem otázek jsou konfrontační otázky, které „mají kriticky prověřit zatím odhalené vztahy ve světle alternativních možností“ (Hendl 1997:90).

V mém případě se návod rozhovoru skládal ze čtyř tematických oblastí. První tematická oblast obsahovala otázky ohledně důvodů výběru lokality bydlení a vztahu respondenta k lokalitě. Především mě zajímala lokalita, v níž v současné době bydlí, ale také jsem se ptala na místo předchozího bydliště, popřípadě zájmu o přestěhování někam jinač a z jakých důvodů. Proto druhá tematická oblast obsahovala otázky, které se týkaly plánů do budoucna, a to jak z lokálního, tak i z globálního hlediska. Otázky ze třetí tematické oblasti zkoumaly vztah respondentů k jiným Rusům, tedy ke krajanům. Do čtvrté tematické oblasti patřily otázky, které se zabývaly každodenním soužitím a interakcí respondentů s majoritou, a to především v místě jejich současného bydliště. Otázky ohledně základních charakteristik a osobních údajů tvořily doplňující oblast. Celkem bylo předem připraveno 51 otázek³⁸, ale v průběhu rozhovorů respondenti často naráželi na další důležitá témata. Proto bylo vždy

---

³⁶ Kromě tisku existují i další různé média typy, např. rozhlas, televize, Internet.

³⁷ Částečně se jedná o žebříček nejčtenějších deníků v Česku podle údajů Unie vydavatelů. Dostupné z: <http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/nejctenejsim-denikem-zustava-blesk-s-milionem-ctenaru/1346386>

³⁸ Viz Příloha 2.

položených otázek více, což dávalo možnost prozkoumat situaci více do hloubky, a získat tak více informace a lepší poznatky zkoumané problematiky.

Jasně se při hledání a oslovování respondentů³⁹ projevila výhoda znalosti ruštiny a ruské mentality, což ve většině případů usnadňovalo získání důvěry a urychlilo domluvu. Respondenti byli vyhledáni nejrůznějšími způsoby. Nejdříve jsem využila vlastních širších kontaktů, to znamená, že jsem osobně znala dva lidi, které bydlí přímo ve dvou zkoumaných lokalitách (ZSJ Starý Bubeneč a ZSJ Velká Ohrada). V případě ZSJ Nové Pitkovice byla většina respondentů vyhledána pomocí jedné mezinárodní sociální sítě⁴⁰ populární v Rusku, migrantských fór⁴¹ a inzerátů přímo v lokalitě. Pak jsem využila metodu sněhové koule, kde již dotázaní respondenti doporučovali další ruské imigranty bydlící ve zkoumaných lokalitách a poskytovali na ně kontakty.

V období od 3. 7. 2016 do 28. 7. 2016 proběhlo celkem 27 polostrukturovaných rozhovorů. Rozhovory trvaly minimálně jednu hodinu, maximálně čtyři hodiny. Nikdo z respondentů se dříve podobného výzkumu nezúčastnil a téměř všichni byli překvapeni, že se najednou někdo zajímá o Rusy. Možná právě proto odpovídali na otázky podrobně a s velkým zájmem. Většina rozhovorů (23) se uskutečnila osobně, tři rozhovory proběhly pomocí Skype a pouze jeden byl proveden přes telefon. Všichni respondenti předem byli požádáni o záznam průběhu rozhovoru na diktafon, s čímž souhlasili respondenti ve 25 případech. Ve dvou zbylých případech z důvodu odmítnutí nahrávání rozhovorů na diktafon jsem využila terénních poznámek. Rozhovory probíhaly pouze v ruštině, což bylo z mého pohledu oboustrannou výhodou. Na jedné straně konverzace v rodném jazyce absolutně vylučovala jakoukoli jazykovou bariéru v průběhu rozhovorů, což respondentům dávalo možnost odpovídat na otázky v klidném a volnějším prostředí. Na straně druhé díky tomu, že ruština je velmi bohatý jazyk s hojným množstvím frazeologismů, docházelo k podrobnějšímu vyprávění a okamžitému porozumění toho, co měl respondent v tu chvíli na mysli. Následně vše rozhovory byly přepsány, zanalyzovány a interpretovány již v českém jazyce.

Sýkora a kol. (2015a) upozorňují na závažnost vyhodnocení lokalit z hlediska tří dimenzí segregace: 1) velikost, zastoupení, koncentrace a dominance, 2) geografická izolace, 3) sociální interakce. Teprve potom lze stanovit, zda jde o lokalitu segregovanou, segregací ohroženou či lokalitu, kde k segregaci nedochází. V rámci této diplomové práce tedy lze na základě výsledků zjištěných z obou typů výzkumu, kvantitativního (ohodnotím lokalitu z hlediska první a druhé dimenze) a kvalitativního (ohodnotím lokalitu z hlediska třetí dimenze) definovat, o jaký z výše zmíněných typů lokalit se jedná. Sýkora a kol. (2015a) navrhují rozdělení lokalit z hlediska segregace, dle kterého budu i já hodnotit své zkoumané lokality. Za segregovanou lokalitu bude považována ZSJ s nízkou vybaveností a špatnou dopravní dostupností, kde Rusové dominují nad ostatním obyvatelstvem, kde se jedná o omezenou interakci či v nejhorším případě o konflikty

---

³⁹ Podrobnému rozboru charakteristik výzkumného vzorku je věnován prostor v osmé kapitole.

⁴⁰ Jedná se o mezinárodní sociální síť VKontakte (<https://vk.com/>), která je ruským protějškem amerického Facebooku.

⁴¹ Jedná se o <http://forum.gid.cz/> a <http://mamaguru.cz/>.

s majoritou a ostatními skupiny cizinců. Za segregací ohroženou lokalitu bude považována ZSJ s relativně zhoršenou vybaveností a dopravní dostupností, kde Rusové dominují nad ostatním obyvatelstvem, ale dochází tam k interakci s majoritou a ostatními skupinami cizinců. Ostatní lokality budou považovány za ty, kde k segregaci nedochází.

7. ROZMÍSTĚNÍ A LOKALITY BYDLENÍ RUSKÝCH IMIGRANTŮ V PRAZE

Tato kapitola představuje výsledky analýzy prostorového rozmístění ruských imigrantů v Praze. Zde je popsán podrobný postup identifikace a hodnocení lokalit rezidenční koncentrace občanů Ruska v Praze a to na základě dostupných dat za co nejmenší územní jednotku, kterou je ZSJ. Na toto pak dále navazuje výběr zajímavých lokalit pro provedení intenzivního kvalitativního výzkumu včetně zdůvodnění tohoto výběru.

7. 1. Identifikace a hodnocení lokalit rezidenční koncentrace ruských imigrantů v Praze

Cílem této kapitoly je identifikovat lokality koncentrace Rusů v Praze. K tomu využívám kvantitativní analýzu statistických dat o obyvatelích ruské národnosti ze SLDB z roku 2011. V Praze bylo analyzováno 735 obydlených základních sídelních jednotek. Na základě koncentrace Rusů z hlediska jejich počtu, podílu a úrovně lokalizačního kvocientu v jednotlivých ZSJ byly identifikovány tři úrovně jejich koncentrace.

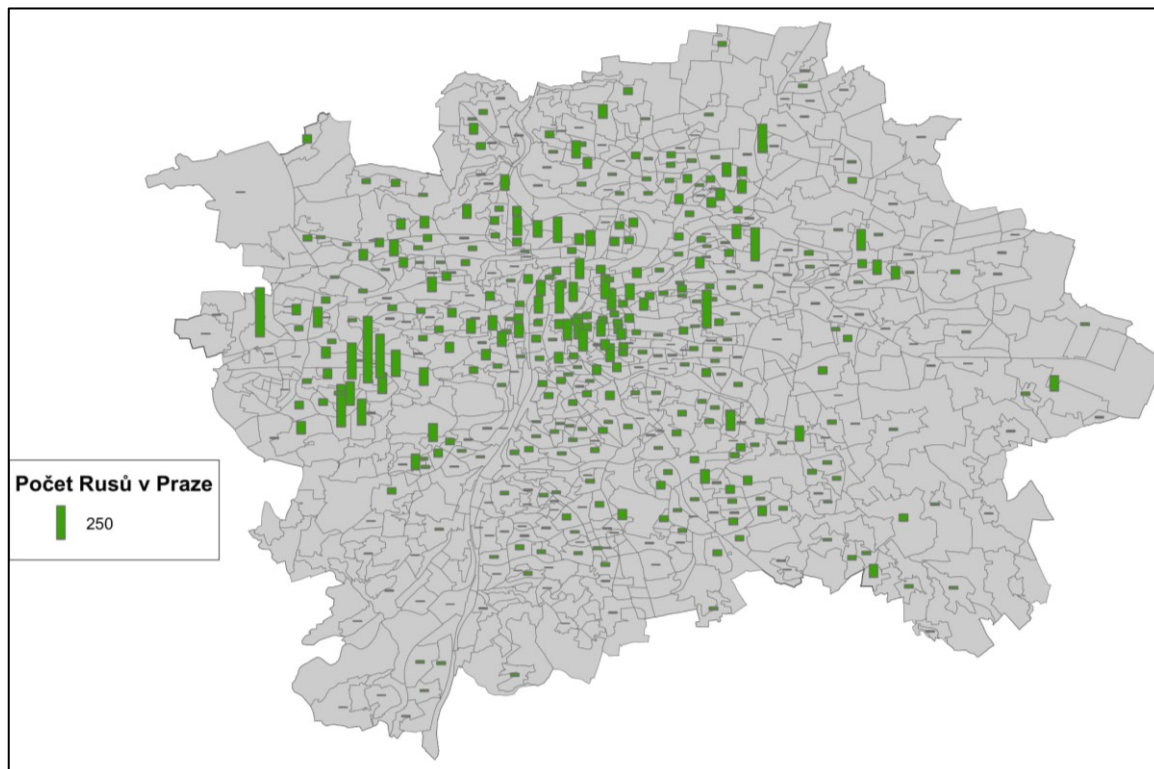
V roce 2011 činil počet Rusů v Praze 19 853 osob, což představovalo 1,56 % na celkovém počtu obyvatel hlavního města Prahy (SLDB 2011). Ukázalo se, že vysokým počtem (100 a více osob) cizinců ruské státní příslušnosti disponuje 51 ZSJ. Obrázek 4 znázorňuje, že se většinou jedná o ZSJ, které se nacházejí v centrální (konkrétně zóna vnitřního města⁴²), západní a severozápadní části Prahy. V 76 ZSJ bydlí střední počet ruských migrantů, tedy více než 50 a méně než 100 osob. Z hlediska rozmístění ZSJ se středním počtem Rusů se stejně objevují v centru, na severu, severozápadě a západě Prahy. Pouze nepatrný počet ZSJ se středním počtem občanů Ruska se vyskytuje na severovýchodě a jihovýchodě Prahy. Se vzdáleností od centra Prahy jižním a jihovýchodním směrem klesá počet ruských imigrantů. Nízký počet (méně než 50 osob) imigrantů ruské státní příslušnosti byl zaznamenán v 355 ZSJ, které většinou nalezneme na jihu Prahy a také v předměstské zóně, někde i v bezprostřední blízkosti se Středočeským krajem. V ostatních 253 ZSJ⁴³ žádný Rus v roce 2011 nebydlel. Takové ZSJ se ve velké míře vyskytují v předměstských zónách na jihu a na východě Prahy.

---

⁴² Sýkora (2001) prostorovou strukturu Prahy člení do pěti základních geneticko-morfologických územních zón: historické jádro, vnitřní město, vilové čtvrtě, sídliště a předměstská zóna.

⁴³ Ne vše z těchto ZSJ jsou rezidenčními lokalitami.

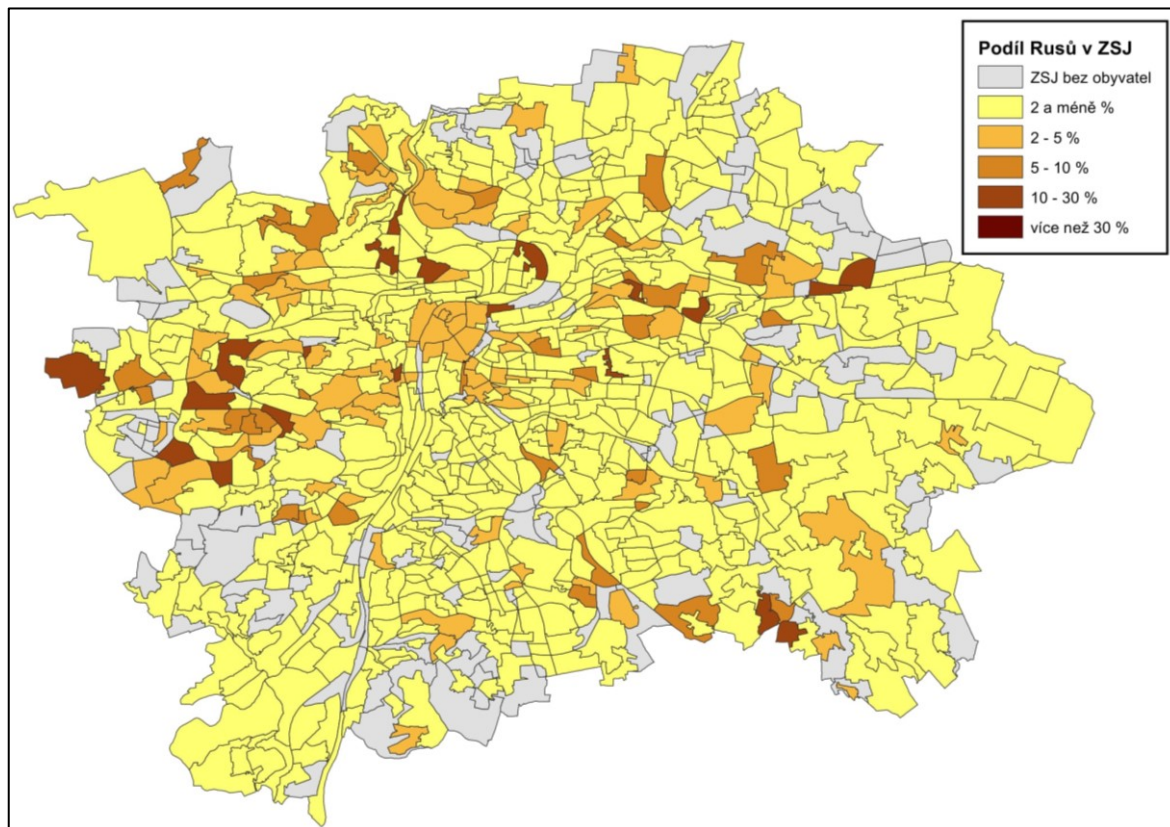
Obrázek 4: Počet občanů Ruska dle ZSJ

Zdroj: SLDB 2011, vlastní zpracování

Ve většině ZSJ v porovnání s vysokým celkovým počtem obyvatel velikost zkoumané skupiny cizinců už nebude tak velká. Proto je potřeba se dívat na sílu zastoupení této skupiny v lokalitě, tedy na podíl ruských imigrantů na celkové populaci v ZSJ (obrázek 5). Vysoký podíl imigrantů ruské státní příslušnosti (více než 15 %) byl zaznamenán v devíti ZSJ: U Čelakovského sadů (38,64 %), Motol-západ (24,71 %), Rohanský ostrov (21,93 %), Starý Bubeneč (19,65 %), Smíchov-průmyslový obvod (18,71 %), Ke Křeslicím (16,84 %), U Nových Malešic (16,66 %), Řepora (15,34 %) a Nové Pitkovice (15,09 %). Více než 10% podíl ruských imigrantů se objevil v dalších 12 ZSJ. Patří sem například následující: Velká Ohrada (13,92 %), Stodůlky-sever (13,80 %), Vozovna Podbaba (11,88 %) nebo Holešovický přístav (10,23 %). V ostatních ZSJ podíl imigrantů ruské státní příslušnosti tvořil méně než 10 %, což je minimum, které bylo nastaveno v metodice, a proto tyto již nebyly využity pro podrobný výzkum.

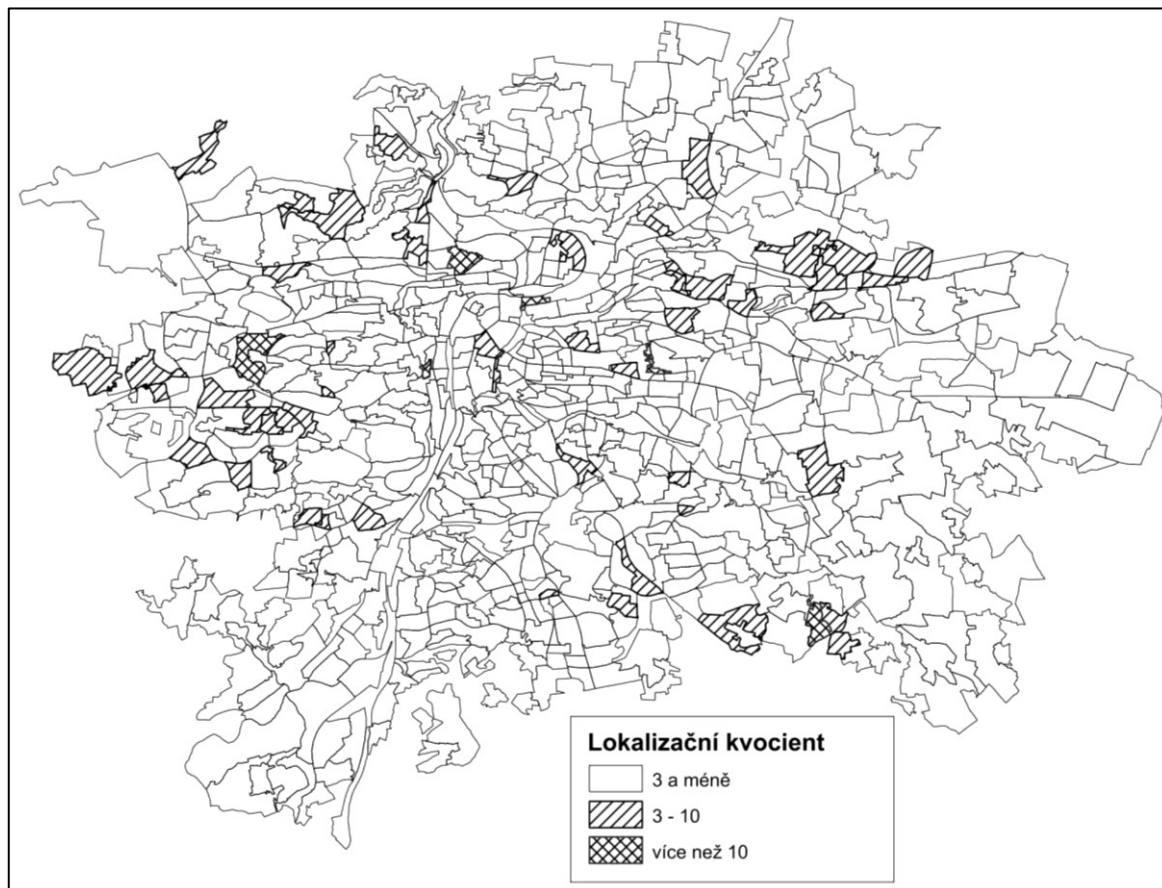
Obrázek 5: Podíl občanů Ruska na celkovém počtu obyvatel ZSJ (v %)

Zdroj: SLDB 2011, vlastní výpočty a zpracování

Dalším zkoumaným ukazatelem byl lokalizační kvocient, který ukazuje na nadprůměrný výskyt ruských imigrantů v ZSJ. Lokalizační kvocient v tomto případě představuje poměr mezi podílem ruských imigrantů na populaci v ZSJ vůči podílu ruských imigrantů na celkové populaci v Praze. Hodnota lokalizačního kvocientu ukazuje o kolikrát je vyšší koncentrace imigrantů ruské státní příslušnosti v těchto ZSJ než průměr celého města. Hodnota lokalizačního kvocientu dosáhla vysoké hodnoty nad 10 v sedmi ZSJ. Jsou to tyto: U Čelakovského sadů (24,69), Motol-západ (15,79), Rohanský ostrov (14,02), Starý Bubeneč (12,56), Smíchov-průmyslový obvod (11,96), Ke Křeslicím (10,76) a U Nových Malešic (10,65). Pořadí výše zmíněných ZSJ s vysokou hodnotou lokalizačního kvocientu úplně stejně odpovídá pořadí lokalit s vysokým zastoupením Rusů, ale bez posledních dvou (ZSJ Řepora a ZSJ Nové Pitkovice). Šrafováním na obrázku 6 jsou znázorněny lokality s vysokou, střední a nízkou hodnotou lokalizačního kvocientu.

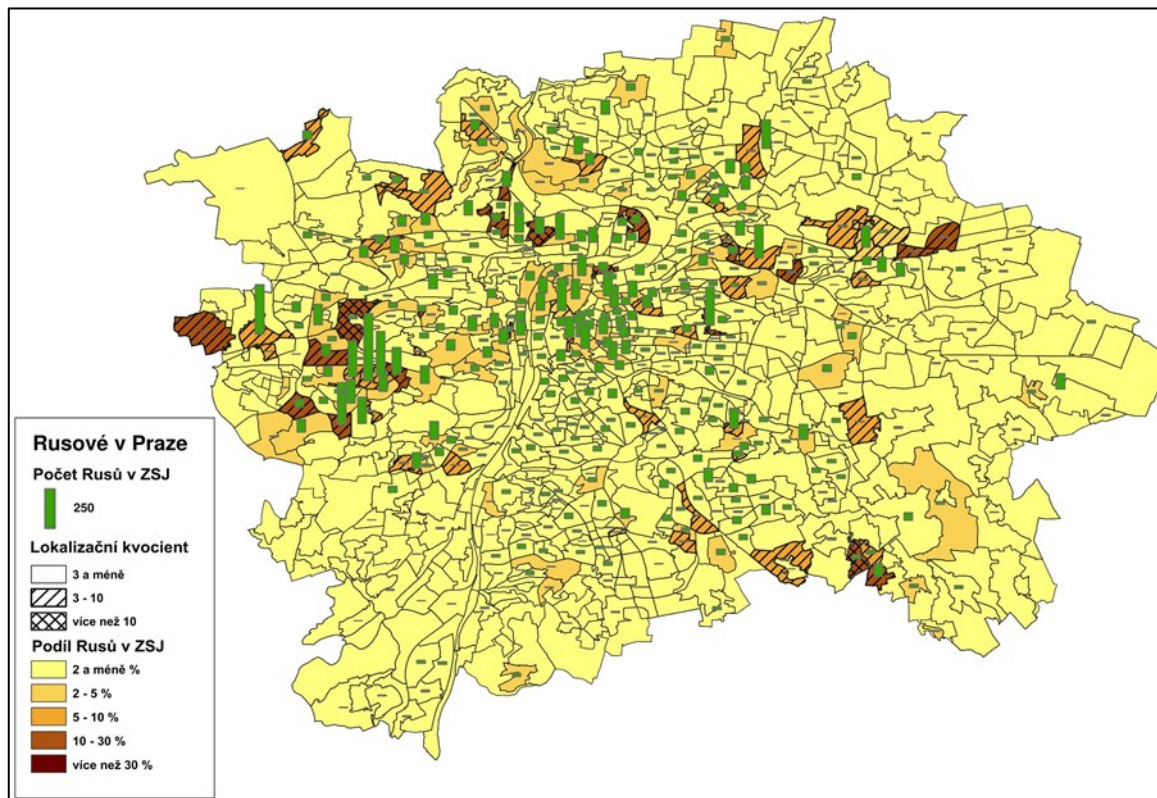
Obrázek 6: Lokalizační kvocient občanů Ruska dle ZSJ

Zdroj: SLDB 2011, vlastní výpočty a zpracování

Výsledkem je, že byly identifikovány následující typy lokalit koncentrace ruských imigrantů v Praze (obrázek 7). Ve dvou lokalitách byla zaznamenána extrémní koncentrace Rusů, kde úroveň u všech tří ukazatelů byla vysoká. To jsou ZSJ Starý Bubeneč (počet 123, podíl 19,65 %, lokalizační kvocient 12,56) a ZSJ U Nových Malešic (počet 284, podíl 16,66 %, lokalizační kvocient 10,65). Pouze jedna lokalita měla vysokou koncentraci Rusů – ZSJ Rohanský ostrov, kde je pouze střední počet (59) Rusů, ale mají vysoké zastoupení (21,93 %) a vysoká je taky hodnota lokalizačního kvocientu (14,02). Devět lokalit mělo střední koncentraci Rusů s tím, že ve více než polovině případů měly dva ukazatele střední úroveň, ale třetí měl vysokou. To jsou ZSJ Řepora, ZSJ Nové Pitkovice, ZSJ Velká Ohrada, ZSJ Stodůlky-sever, ZSJ Jinonice-Pod Vidoulí, ZSJ Vozovna Podbaba, ZSJ U Harfy, Vysoké školy a ZSJ Holešovický přístav. V ostatních případech měly všechny tři ukazatele střední úroveň koncentrace. Lokalit s nízkou koncentrací se objevilo 470 a v ostatních 253 lokalitách žádná koncentrace Rusů není.

Obrázek 7: Lokality koncentrace občanů Ruska dle ZSJ

Zdroj: SLBD 2011, vlastní výpočty a zpracování

7. 2. Výběr lokalit koncentrace ruských imigrantů pro výzkum

Provedená analýza statistických dat za pražské ZSJ identifikovala lokality zvýšené koncentrace ruských imigrantů. Avšak přesně říci, zda je lokalita koncentrace také segregovanou (či nikoliv), můžeme až po terénním šetření a na základě rozhovorů s klíčovými aktéry⁴⁴, což je pro toto posouzení zásadní (Sýkora a kol. 2015).

Terénní šetření, nejdříve mapování a pozorování, bylo provedeno v lokalitách s extrémní, vysokou a střední koncentrací imigrantů ruské státní příslušnosti, tedy ve dvanácti ZSJ⁴⁵. V průběhu šetření v lokalitách mě zajímalo jejich umístění v prostorové struktuře města Prahy, typ zástavby a jakékoli náznaky upozorňující na přítomnost Rusů v pozorované lokalitě (instituce, služby atd.).

Z hlediska prostorové struktury města žádná z pozorovaných lokalit s výraznou koncentrací ruských imigrantů nepatřila do historického jádra, ani do vilových čtvrtí. Zatímco pět lokalit se nacházelo na území vnitřního města (ZSJ Starý Bubeneč, ZSJ Vozovna Podbaba, ZSJ Vysoké školy, ZSJ Rohanský ostrov a ZSJ Holešovický přístav). Do zóny sídlišť patřilo šest lokalit (ZSJ U Harfy, ZSJ U Nových Malešic,

⁴⁴ V rámci této diplomové práce jde pouze o rozhovory s ruskými imigranty.

⁴⁵ Viz Příloha 3.

ZSJ Řepora, ZSJ Velká Ohrada, ZSJ Stodůlky-sever a ZSJ Jinonice-Pod Vidoulí). Pouze jedna základní sídelní jednotka se nacházela v předměstské zóně – ZSJ Nové Pitkovice.

Dalším hlediskem je typ zástavby. Tři lokality mají na svém území jen staré činžovní či panelové domy: ZSJ Starý Bubeneč, ZSJ Vysoké školy a ZSJ Jinonice-Pod Vidoulí. Dále pak šest lokalit disponuje převážně nebo pouze novými bytovými či rodinnými domy: ZSJ Rohanský ostrov, ZSJ Holešovický přístav, ZSJ Vozovna Podbaba, ZSJ Nové Pitkovice, ZSJ Řepora a ZSJ Stodůlky-sever. Ostatní tři lokality představují kombinaci panelových domů a nových bytových domů: ZSJ Velká Ohrada, ZSJ U Nových Malešic a ZSJ U Harfy.

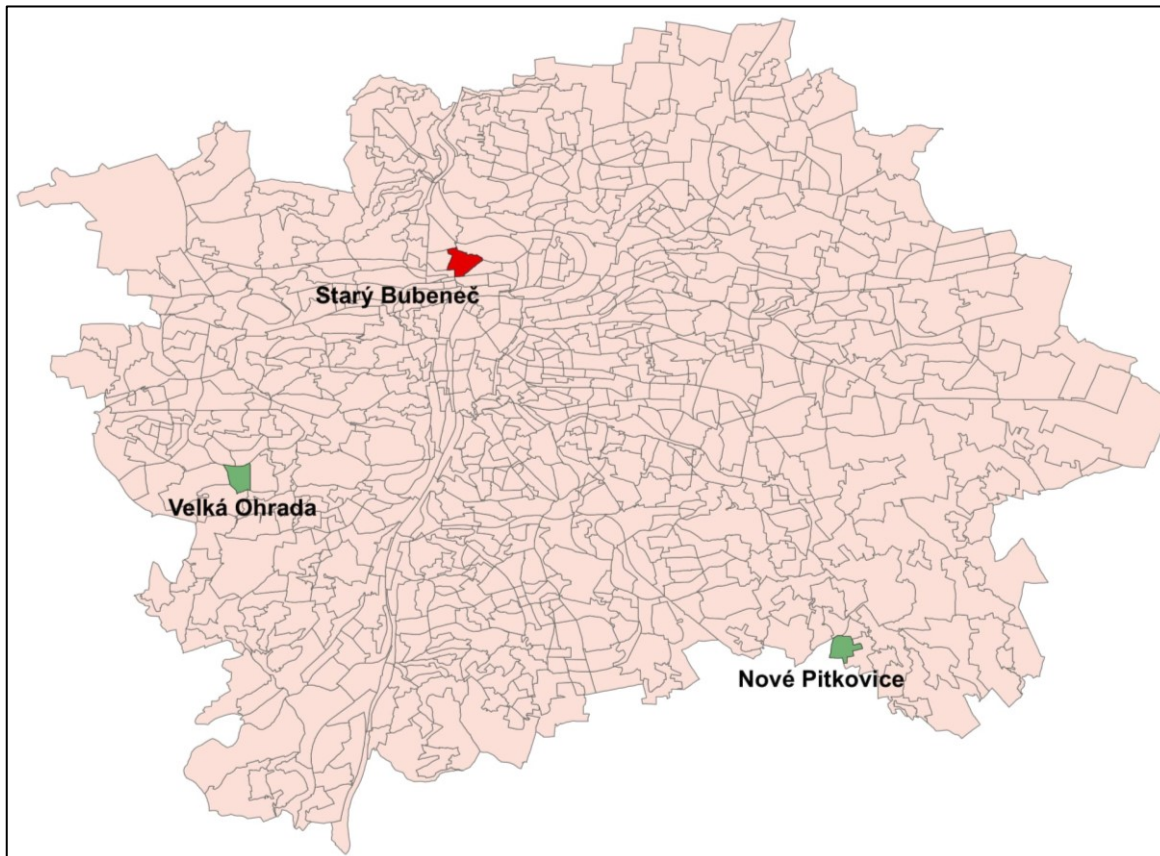
V průběhu terénního šetření byla zaznamenána vysoká koncentrace ruských institucí především v ZSJ Starý Bubeneč, kde sídlí Velvyslanectví Ruské federace v Praze, vedle pak Střední škola při Velvyslanectví Ruské federace v České republice, Ruské středisko vědy a kultury v Praze atd. ZSJ Vozovna Podbaba a ZSJ Velká Ohrada mají na svém území nebo v blízkosti ruské obchody.

Vzhledem k náročnosti provedení rozhovorů, časovému omezení a potenciálnímu překročení rozsahu diplomové práce nebylo možné provést rozhovory ve všech dvanácti lokalitách koncentrace ruských imigrantů. Proto bylo pro provedení výzkumu rozhodnuto o výběru tří, nebo maximálně čtyř lokalit.

Hlavním cílem tohoto výběru bylo sestavit spektrum lokalit tak, aby byly podchycené co nejrozličnější lokality, a to především z hlediska geneticko-morfologické zonace a typu zástavby, ale zároveň s co nejvyšší úrovní koncentrace. Tak byly původně vybrány čtyři lokality. První je ZSJ Starý Bubeneč, která patří do vnitřního města, představuje starou činžovní zástavbu a je lokalitou s extrémní koncentrací Rusů. Druhou je ZSJ Rohanský ostrov, která také patří do vnitřního města a je lokalitou s vysokou koncentrací Rusů, ale představuje novou zástavbu. Třetí je ZSJ Velká Ohrada, která je sídlištěm, kde jsou panelové domy v kombinaci s novými bytovými domy a je lokalitou se střední koncentrací Rusů. Čtvrtou vybranou lokalitou je ZSJ Nové Pitkovice, která stojí za pozornost především tím, že patří do předměstské zóny, je novou lokalitou s pouze nově vystavěnými bytovými a rodinnými domy a je také lokalitou se střední koncentrací Rusů.

Bohužel se nepodařilo najít žádného ruského imigranta ze ZSJ Rohanský ostrov, který by byl ochotný se zúčastnit výzkumu. Obtížným pak bylo to, že v té lokalitě bydlí malý počet Rusů – pouze 59 osob (SLDB 2011) a navíc je většina koncentrována do uzavřeného rezidenčního areálu Rezidence River Diamond. Proto bylo rozhodnuto dále pokračovat bez této lokality, tedy výzkum se výsledně uskutečnil ve třech výše zmíněných lokalitách – ZSJ Starý Bubeneč s extrémní koncentrací migrantů z Ruska, ZSJ Velká Ohrada a ZSJ Nové Pitkovice se střední koncentrací (obrázek 8).

Obrázek 8: Vybrané lokality koncentrace občanů Ruska pro provedení výzkumu

Zdroj: vlastní zpracování

8. SOUŽITÍ RUSKÝCH IMIGRANTŮ A MÍSTNÍHO OBYVATELSTVA

Obsahem této kapitoly je prezentace analýzy a interpretace výsledků intenzivního kvalitativního výzkumu, který byl proveden ve vybraných lokalitách koncentrace ruských imigrantů v Praze, kterými jsou Starý Bubeneč, Velká Ohrada a Nové Pitkovice. Nejdříve je popsán vzorek respondentů, kteří se zúčastnili výzkumu, vstup do každé ze zkoumaných lokalit a podrobný postup zkoumání. Výsledky výzkumu z každé lokality jsou porovnány mezi sebou a hodnoceny především z hlediska interakce ruských migrantů s majoritou i mezi sebou a vlivu těchto interakcí na procesy integrace a segregace. Nechybí zde ani reflexe interpretace výsledků tohoto výzkumu na zjištění z dřívějších výzkumů a dosavadní poznatky o ruských imigrantech.

8. 1. Struktura a charakteristiky respondentů

Výzkumu se zúčastnilo celkem 27 respondentů, státních příslušníků Ruské federace s povolením k dlouhodobému nebo trvalému pobytu v Česku. Z toho ze ZSJ Starý Bubeneč a ZSJ Velká Ohrada pocházel stejný počet respondentů, tedy po 10 osobách z každé. Ze ZSJ Nové Pitkovice se podařilo nalézt pouze 7 respondentů, kteří byli ochotni zúčastnit se rozhovorů. Menší počet respondentů pocházejících z této lokality lze odůvodnit tím, že ZSJ Nové Pitkovice začala plnit svou rezidenční funkci relativně nedávno. Stavba bytových domů tam stále pokračuje a lokalita se dále rozšiřuje, avšak bohužel zatím nemá občanskou vybavenost. Chybí tam jakékoli obchody a základní služby, a proto obyvatelé této lokality musejí dojíždět do sousedních lokalit. Rezidenti se téměř nepotkávají, protože na to nemají žádný prostor. Navíc vedou moderní urbánní život, tedy jen přespávají v místech svých bydlíšť, pak nasednou do auta a odjedou do práce. Nesnáze při hledání respondentů již na začátku ukázala na to, že se ZSJ Nové Pitkovice liší od dvou ostatních lokalit minimálně absencí občanské vybavenosti a jako možný důsledek tohoto i nedostatkem komunitních vazeb.

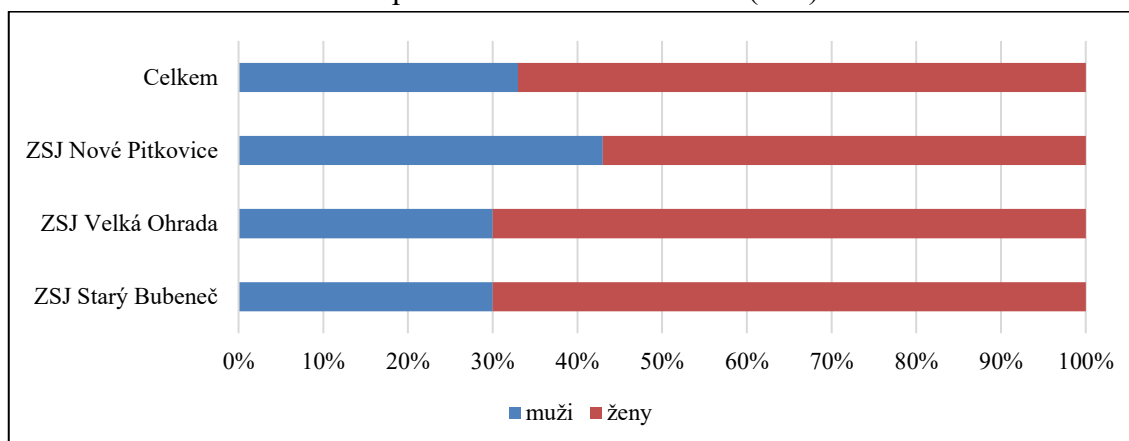
Dvě třetiny respondentů (66 %) byla původem z největších měst Ruské federace s počtem obyvatel více než 1 milion (Moskva, Novosibirsk, Jekatěrinburg, Samara, Rostov na Donu, Ufa, Perm atd.) Naprostá většina respondentů měla vysokou úroveň vzdělání: 82 % respondentů s vysokoškolským vzděláním, ostatní mají ukončenou střední školu, z nichž někteří v současné době studují na vysoké škole. S velmi podobnými výše zmíněnými rysy byli podchyceni Rusové i v předchozích výzkumech (např., Drbohlav a kol. 1999, Janičko 2010, Bittnerová, Moravcová 2012, Vavrečková, Dobiášová 2015), což do jisté míry potvrzuje výjimečný a odlišný status ruských imigrantů od ostatních imigrantů z východní Evropy.

8.1.1. Demografické charakteristiky

Výzkumný vzorek představoval velmi široké spektrum respondentů odlišných od sebe z hlediska pohlaví, věku, rodinného stavu a počtu dětí, délky⁴⁶, typu a účelu pobytu, ekonomické aktivity a odvětví výkonu ekonomické činnosti. Podle pohlaví představovaly dominanci ženy, a to jak celkem (67 %), tak i zvlášť v každé zkoumané lokalitě (graf 8).

Graf 8: Genderové složení respondentů celkem a dle ZSJ (v %)

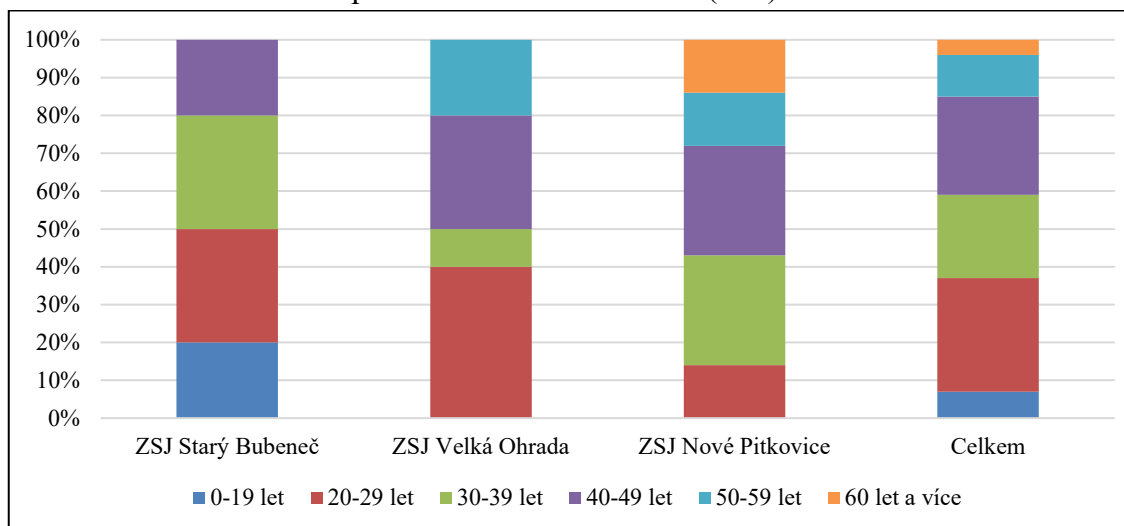

Zdroj: vlastní výpočty

Podle věku byli respondenti rozříděni do šesti věkových skupin a představovali následující podíly z celkového počtu respondentů: 0–19 let: 7 %, 20–29 let: 30 %, 30–39 let: 26 %, 40–49 let: 26 %, 50–59 let: 11 % a 60 let a více: 4% (graf 9). Dvěma nejmladším respondentům bylo v době provedení výzkumu 19 let a bydlí na území ZSJ Starý Bubeneč, naopak nejstaršímu respondentovi bylo 61 let a je obyvatelem ZSJ Nové Pitkovice. Ačkoli má ZSJ Starý Bubeneč velmi bohatou historii ruské imigrace a dalo by se odtud očekávat více starších lidí, v mém výzkumu tato lokalita zahrnovala nejmladší strukturu ruských imigrantů (0–19 let: 20 %, 20–29 let: 30 %, 30–39 let: 30 % a 40–49 let: 20 % z počtu respondentů ve zkoumané ZSJ). Převážné zastoupení mladých Rusů v této lokalitě lze vysvětlit tím, že se v blízkosti ZSJ Starý Bubeneč nacházejí dvě mezi Rusy oblíbené vysoké školy – ČVUT a VŠCHT. Ruští studenti tak bydlí někde poblíž, nebo pokud ukončili vysokou školu, zůstali bydlet v této lokalitě i nadále. Naopak větší podíl starších respondentů byl zaznamenán v ZSJ Nové Pitkovice (20–29 let: 14 %, 30–39 let: 29 %, 40–49 let: 29 %, 50–59 let: 14 % a 60 let a více: 14 % z počtu respondentů v zkoumané ZSJ). Respondenti patřili do pěti věkových skupin, což umožňovalo sledovat vztahy v lokalitě skrze různé věkové skupiny. Ze ZSJ Velká Ohrada se výzkumu zúčastnili respondenti čtyř věkových skupin: 20–29 let: 40%, 30–39 let: 10 %, 40–49 let: 30 % a 50–59 let: 20 % z počtu respondentů ve zkoumané ZSJ.

⁴⁶ Výzkumu se mohli zúčastnit jen Rusové s délkou pobytu v Česku delší než jeden rok, ostatní nebylo možné považovat za imigranty. Podle doporučení OSN se imigrantem rozumí fyzická osoba, jež překročí mezinárodní uznávané hranice a zůstává v jiné zemi déle než jeden rok.

Graf 9: Věkové složení respondentů celkem a dle ZSJ (v %)

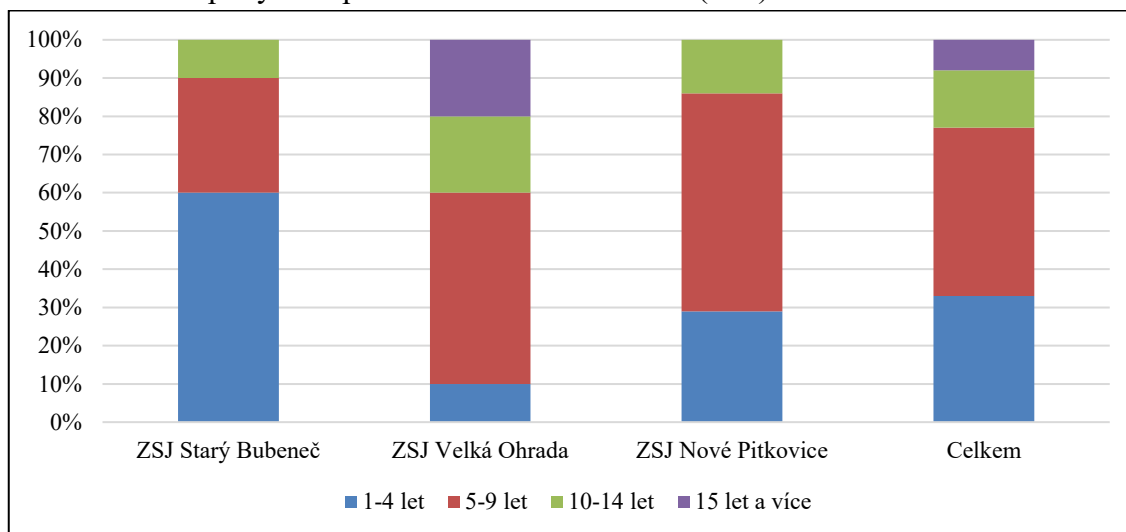
Zdroj: vlastní výpočty

Již dle věkového složení respondentů ve zkoumaných ZSJ bylo možné usuzovat na to, že ruští imigranti v těchto lokalitách bydlí spíše celými rodinami. Bylo zjištěno, že 59 % ruských imigrantů ze všech ZSJ je vdaných/ženatých a většina z nich má aspoň jedno dítě, 33 % je svobodných, 4 % jsou rozvedená a také 4 % jsou rozvedená s jedním dítětem.

8.1.2. Délka, typ a účel pobytu

Z hlediska délky pobytu se mi podařilo podchytit respondenty s co nejrůznější dobou pobytu v Česku, což nabízí možnost nejen sledovat a porovnávat jejich soužití s majoritou v dlouhodobých horizontech, ale i dělat předpoklady do budoucna. V době provedení výzkumu měl nejkratší délku pobytu (1,5 roku) respondent ze ZSJ Starý Bubeneč, naopak nejdelší délku pobytu měl respondent bydlící v Česku již 23 let a je ze ZSJ Velká Ohrada. Dle délky pobytu respondenti byli rozříděni do skupin a z celkového výzkumného vzorku představovali následující podíly: 1–4 let: 33 %, 5–9 let: 44 %, 10–14 let: 15 % a 15 let a více: 8 % (graf 10). Podle jednotlivých zkoumaných lokalit se ukázalo to, že ZSJ Starý Bubeneč jako místo svého bydliště nejčastěji volili respondenti s délkou pobytu 1–4 let: 60 % a 5–9 let: 30 %, zbývajících 10 % představovali respondenti ze skupiny s délkou pobytu 10–14 let. Respondenti ZSJ Velká Ohrada pocházeli ze všech zmíněných skupin a většinou v této lokalitě bydlí z vybraných území nejdéle (1–4 let: 10 %, 5–9 let: 50 %, 10–14 let: 20 % a 15 let a více: 10 %). V ZSJ Nové Pitkovice se výzkumu zúčastnilo 57 % respondentů s délkou pobytu 5–9 let, 29 % s délkou pobytu 1–4 let a 14 % s délkou pobytu 10–14 let. Toto rozmístění ruských imigrantů podle délky jejich pobytu částečně odpovídá Burgessovu koncentračnímu modelu, kde se nově přichodící migranti koncentrují do centra města a ZSJ Starý Bubeneč je nejbližší k centru ze všech zkoumaných lokalit, neúspěšnější v průběhu času se pak stěhují dále od centra, což v tomto případě zastupují ZSJ Velká Ohrada i ZSJ Nové Pitkovice.

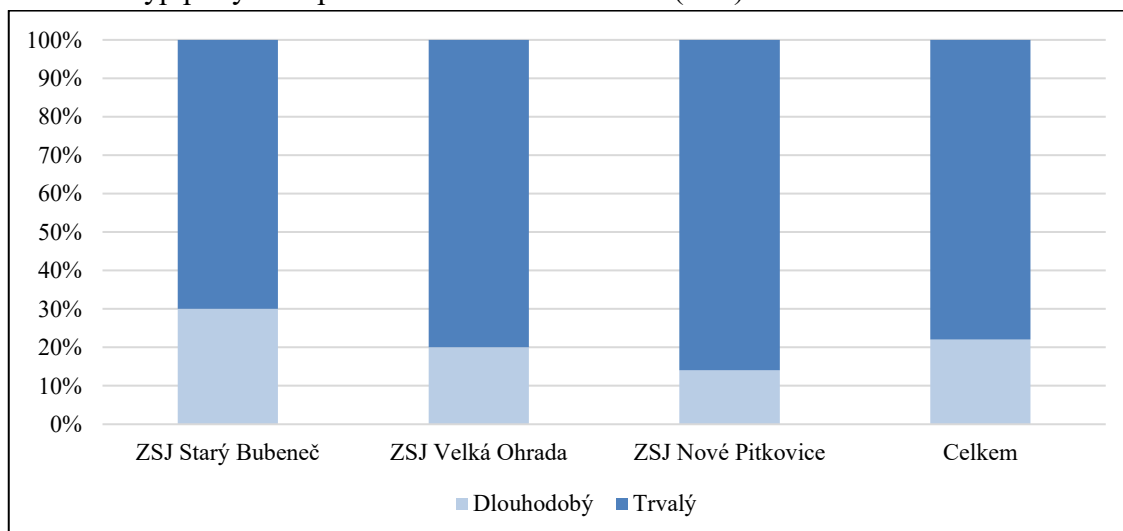
Graf 10: Délka pobytu respondentů celkem a dle ZSJ (v %)

Zdroj: vlastní výpočty

Nadpoloviční většina respondentů měla povolení k trvalému pobytu na území Česka, a to jak celkem (trvalý – 78 %, dlouhodobý – 22 %), tak i podle jednotlivých zkoumaných lokalit (graf 11). Největší rozdíl v poměrech trvalých a dlouhodobých pobytů měli respondenti ze ZSJ Nové Pitkovice (trvalý – 86 %, dlouhodobý – 14 %), dále následovali obyvatelé ze ZSJ Velká Ohrada (trvalý – 80 %, dlouhodobý – 20 %) a relativně nejmenší rozdíl byl zaznamenán u respondentů ze ZSJ Starý Bubeneč (trvalý – 70 %, dlouhodobý – 30 %). Tato převaha držitelů povolení k trvalému pobytu v mém výzkumném vzorku se shoduje se stejným trendem nárůstu počtu Rusů s trvalým pobytem po celém státu, který pokračuje od roku 2013 (graf 4 v kapitole 3).

Graf 11: Typ pobytu respondentů celkem a dle ZSJ (v %)

Zdroj: vlastní výpočty

Ruští imigranti z mého výzkumného vzorku přijeli do Česka za různými účely. Nejčastějším účelem pobytu dotázaných bylo podnikání (41 %); nejvíc takových bydlí v ZSJ Velká Ohrada a ZSJ Nové Pitkovice. Dále pak 37 % bylo za účelem společného soužití

rodiny a pocházeli ze všech zkoumaných lokalit s převahou v ZSJ Starý Bubeneč. Pobyt za účelem zaměstnání mělo 15 % oslovených a pro místo svého bydlení si zvolili ZSJ Starý Bubeneč a ZSJ Velká Ohrada. Nakonec za studiem přijelo 7 % respondentů a ti se rozmístili ve stejných ZSJ jako v případě zaměstnanců. Ze ZSJ Nové Pitkovice nepocházel žádný respondent s pobytem za účelem studia a zaměstnání.

8.1.3. Ekonomická aktivita

Jak již bylo zmíněno v jedné z předchozích kapitol, ruští imigranti v Česku mají vysokou ekonomickou aktivitu, a tím se velmi dobře tady zajišťují své rodiny (Drbohlav a kol. 1999). Respondenti z mého výzkumného vzorku většinou uváděli způsob zaměstnání jako práce zaměstnanec u zaměstnavatele (48 %) a podnikání (30 %), dále 18 % uvedlo studium na vysoké škole a pouze jedna žena deklarovala mateřskou dovolenou, což představovalo pouhých 4 % z celkového počtu respondentů.

Díky své mimořádně vysoké úrovni vzdělání tady Rusové mohou vykonávat práci na vysoce kvalitních pozicích. Možná právě proto v období krize výdělečná činnost ruských imigrantů neklesla, ale naopak byl zaznamenán nárůst o 13 % (Vavrečková, Dobiášová 2015). V případě zaměstnání respondentů se nejčastěji jednalo o sféry informačních technologií (Xerox, Apple) a umělecké sféry (Národní divadlo, Státní opera, Národní galerie). Tito respondenti pocházeli ze ZSJ Starý Bubeneč a ZSJ Velká Ohrada. Dalším místem zaměstnání Rusů z mého výzkumného vzorku bylo Velvyslanectví Ruské federace v Praze a takoví Rusové pochopitelně bydlí v blízkosti této instituce, tedy v ZSJ Starý Bubeneč. Zbytek zaměstnanců vykonával práci v obchodě a službách většinou orientovaných na ruský mluvící klientelu (tzv. imigrantská ekonomika) a pocházeli ze ZSJ Velká Ohrada, kde je mimo jiné velká koncentrace ruských obchodů. Jedna respondentka byla dokonce vlastníkem jednoho z takových zařízení. Podobné rysy ruské imigrantské ekonomiky se objevily ve sféře podnikání. Většinou se jednalo o poradenství krajanům a cizincům z dalších třetích zemí a realitní služby, pouze jednou se vyskytla průmyslová činnost a hlídání dětí v ruských rodinách.

Z výpovědí respondentů bylo zjištěno, že více než polovina (63 %) si bydlení pronajímá, zbylých 37 % si pořídilo vlastní byty a již v nich bydlí⁴⁷. Půlka vlastníků pocházela ze ZSJ Nové Pitkovice, což lze vysvětlit také novou výstavbou v této lokalitě, které Rusové dávají přednost (Vavrečková, Dobiášová 2015). Ve dvou případech měly respondentky další nemovitost navíc: v prvním se jednalo o objekt druhého bydlení v předměstské zóně Prahy, což je zvykem přivezeným s sebou z Ruska, kde mít daču a využívat ji pro rekreaci je docela běžná věc pro řadu Rusů. Ve druhém případě se jednalo o byt v novostavbě na Zličíně, který v současné době pronajímají svým krajanům. Obě respondentky bydlí v ZSJ Velká Ohrada. V ostatních lokalitách si ruští imigranti z výzkumného vzorku většinou byty pronajímali. V ZSJ Starý Bubeneč podíl respondentů

---

⁴⁷ Všichni respondenti z výzkumného vzorku bydleli v bytech.

bydlících v pronájmu představoval 80 % z počtu respondentů v lokalitě a v ZSJ Velká Ohrada 70 % z počtu respondentů v lokalitě.

Z důvodu citlivosti Rusů byl dotaz ohledně výši jejich příjmů přeformulován a položen jako „*Cítíte se být příslušníci vyšší, vyšší střední, střední nebo nižší střední ekonomické třídy?*“ s následujícím upozorněním, že na něj odpovídat nemusí, pokud nechtějí. Naštěstí nikdo na tuto otázku neodmítl odpovědět a naprosto všichni respondenti se zařadili do střední třídy. Zajímavým bylo uvažování respondentů při odpovědi na tuto otázku, totiž podle jakých kritérií se sami zařazovali do vybrané ekonomické třídy. Nejčastějším kritériem bylo vlastnictví buď nemovitosti, nebo auta a také jejich počet. Dále pak bylo to, jak často respondent tráví dovolenou v zahraničí⁴⁸. Docela často šlo o porovnání sama sebe se známými krajany nebo přáteli. Dílčí výpovědi respondentů a také pozorování v průběhu rozhovorů však ukazovaly na podceněné sebehodnocení Rusů:

„Kromě tohoto bytu na Velké Ohradě jsme si loni koupili ještě jeden byt v novostavbě na Zličíně a v současné době ho pronajímáme ruskému páru... pak máme dvě auta, jedno by nám s manželem nestačilo a pořád bychom se hádali kvůli tomu... myslím si, že patřím do střední třídy – sice nemáme toho málo, ale přece by se chtělo více...“ (žena, 43 let, majitelka ruského obchodu, ZSJ Velká Ohrada).

„Jezdíme na dovolenou pravidelně čtyřkrát ročně, tedy v létě někam k moři, v zimě na hory, na podzim a na jaře obvykle cestujeme autem po Evropě. Před dvěma roky jsme si pořídili daču a víkendy trávíme tam... momentálně jsme příslušníci střední třídy, dříve, když jsem měla v provozu tu svou firmu, tak to bylo mnohem lepší a mohli jsme si toho dovolit více...“ (žena, 46 let, zaměstnankyně v obchodě, ZSJ Velká Ohrada).

„Sice od začátku bydlíme ve vlastním bytě v novostavbě, ale přece jen to není centrum města. Například naši přátelé si koupili byt v Central Park Praha na Žižkově. Oni to tam mají mnohem luxusnější a pochopitelně i dražší, takže asi patříme do té střední třídy...“ (žena, 45 let, podnikatelka, ZSJ Nové Pitkovice).

Myslím si, že se mně podařilo podchytit a sestavit velmi rozmanitý výzkumní vzorek, který tvořilo 27 respondentů ruské státní příslušnosti. Zkoumaní cizince pocházeli z různých věkových skupin, měli různou délku a účel pobytu v Česku. Převážně to byly vysoce vzdělané ženy produktivního věku, většinou s povolením k trvalému pobytu na území Česka, které byly nejčastěji zaměstnané či podnikaly a zařazovaly se do střední ekonomické třídy. Dle mého názoru na základě tak různorodého vzorku a dále popsaných výsledků je možné usuzovat o povaze, kterou má většina pražských Rusů.

---

⁴⁸ Návštěva Ruska sem nepatřila.

8. 2. Vztah k lokalitě a charakter místní interakce a soužití: analýza a interpretace rozhovorů

Tato podkapitola představuje analýzu a interpretaci výsledků 27 rozhovorů s ruskými imigranty ve třech vybraných lokalitách jejich koncentrace. Jak již bylo zmíněno v metodice, rozhovory se skládaly z otázek ze čtyř tematických oblastí – výběr lokality bydlení, plány do budoucna, vztah k jiným Rusům a interakce s majoritou včetně reflexe mediálního diskurzu. Každou tematickou oblast rozeberu podrobně a do hloubky na následujících několika stránkách.

8.2.1. Výběr lokality bydlení

První otázka, kterou začínal každý z rozhovorů, zněla „*Jak se Vám v této lokalitě bydlí?*“ Nejčastěji respondenti hodnotili blízkost zeleně a to ve všech třech lokalitách, vedle nichž se právě nacházejí rozsáhlé plochy parků a jiných přírodních lokalit – Stromovka, Prokopské údolí a Průhonický park. Ohledně životního prostředí však jednomu respondentovi ze ZSJ Nové Pitkovice vadila rušná a kamiony zatížená silnice, která prochází lokalitou a v blízkosti níž bydlí. Dalším, tentokrát kladným hodnocením byla dobrá infrastruktura, resp. dopravní dostupnost a spojení s centrem města, což zaznělo ve výpovědích respondentů pouze ze ZSJ Starý Bubeneč a ZSJ Velká Ohrada. Respondenti ze ZSJ Nové Pitkovice na to měli jiné názory. Respektive ti, kteří mají v rodině několik aut, díky čemuž jsou nezávislí na ostatních členech své domácnosti, to nevnímali jako problém. Ostatní si naopak stěžovali na špatnou dopravní dostupnost a na relativně delší vzdálenost od centra města, na základě čehož lze hovořit o geografické izolaci ZSJ Nové Pitkovice.

„U nás tady všichni mají auta, ale my máme zatím jedno, což nám bohužel nestačí. Když je manžel v práci, a ten je v práci furt, tak musíme používat MHD. Ta doprava je tady hrozná – jezdí nám pouze autobus jedné linky, a to dvakrát za hodinu. Sice za pět minut dovezete na metro, ale na Háje, stejně není to centrum... Mám dvě děti a cesta do centra je pro nás dost náročná, proto tam jezdíme jen o víkendech, protože manžel má volno a můžeme společně někam vyrazit autem...“ (žena, 45 let, podnikatelka, ZSJ Nové Pitkovice).

Zásadním indikátorem kvality bydlení je dostupnost občanské vybavenosti v lokalitě, na což nezapomněli upozornit ani mí respondenti. Obyvatelé ZSJ Starý Bubeneč a ZSJ Velká Ohrada velmi pozitivně oceňovali velké množství škol, školek, lékáren, restaurací, obchodů (dokonce i ruských) ve svých lokalitách. Naopak novopitkovičtí Rusové si stěžovali na absenci jakékoli občanské vybavenosti v místě jejich bydliště.

„Žádný obchod tu není a to radši ani nebudu mluvit o večerkách či lékárně, kterou člověk také potřebuje mít někde za rohem. Tady prostě nic není! Pravda je, že máme dvě restaurace a nově postavenou školku, která zatím není otevřená. Pro pouhé rohlíky musíme

dojíždět do sousedních Čestlic! Připadám si jako na vesnici, ale na takové zvláštní – pro bohaté...“ (žena, 36 let, zaměstnankyně v IT-sfěře, ZSJ Nové Pitkovice).

Zajímavým bylo také časté spojení kvality bydlení s pocitem bezpečí v určité lokalitě. Avšak nejdříve respondenti zdůrazňovali vysokou úroveň bezpečí celkem v Česku a Evropě na rozdíl od Ruska. Co se týče vyzkoumaných lokalit, lídrem byla ZSJ Starý Bubeneč, kde je velká koncentrace ambasád různých států a nechybí ani Velvyslanectví Ruské federace.

„Tady jsou samé ambasády a ty vyžadují hlídání non-stop. Řekl bych, že zde častěji potkáš policejní hlídku než taxíka. Cítím se tady naprosto v bezpečí...“ (muž, 49 let, zaměstnanec Velvyslanectví Ruské federace v Praze, ZSJ Starý Bubeneč).

Důvody, proč si respondenti vybrali zrovna tyto lokality pro bydlení, se lišily u všech tří zkoumaných ZSJ. U většiny respondentů ze ZSJ Starý Bubeneč ve výpovědích převažovala krásná architektura budov s velkoplošnými byty a vysokými stropy. Studenti po skončení VŠ zůstali bydlet v této lokalitě i nadále, zvykli si tedy časem na místní prostředí. Avšak výjimku představovali pracovníci Velvyslanectví Ruské federace v Praze, kteří vůbec neměli na vybranou, a bylo jim nařízeno, že budou bydlet v této konkrétní lokalitě v bezprostřední blízkosti místa svého pracoviště.

Nejfrekventovanějším důvodem výběru místa svého bydliště u Rusů ze ZSJ Velká Ohrada bylo doporučení známých, kteří tam již bydleli v minulosti, nebo bydlí v současné době. Dalším podstatným důvodem byla existence nabídky levného bydlení zrovna v této lokalitě v době přistěhování, respondenti tedy kladli důraz na cenu a dostupnost bytů.

Novopitkovičtí Rusové měli další od dvou předchozích odlišný důvod, proč se rozhodli bydlet zrovna tam. Za prvé všichni respondenti z této lokality si chtěli pořídit bydlení v novostavbě a v co nejkvalitnější lokalitě. Stalo se tak, že v době jejich poptávky po bytech s výše zmíněnými kritérii byla nabídka od určitého developera, který právě zastavoval novou lokalitu novými bytovými domky na okraji Prahy. To ale nebylo hlavním lákadlem pro Rusy, kteří hledali ke všemu zmíněnému ještě i nejvýhodnější variantu pro investování svých peněz. Zásadním byly developerem nabízené výhodné podmínky při kupování nemovitosti, díky kterým se spousta Rusů rozhodla právě pro Nové Pitkovice. Právě na podobné individuální preference (velikost a kvalita bydlení) upozorňují Musterd a Van Kempen (2009) a tvrdí, že toto je jednou z příčin prostorové koncentrace a segregace.

„Když jsem si hledal byt (chtěl jsem 2+kk v novostavbě a s dobrou dispozicí), tak v té době pro mě nejvýhodnější podmínky měl pouze Central Group. Tak jsem se podíval na ty lokality a vybral jsem si Nové Pitkovice, sice není to centrum, ale jsme pořád v Praze...“ (muž, 26 let, podnikatel na trhu s nemovitostí, ZSJ Nové Pitkovice).

„Všechno, co je zde postaveno, je od jednoho developera – Central Group, u kterého mimo jiné kupuje nemovitost hodně našich, a já si myslím, že on je nějak na nás Rusy orientován. Personál se domluví rusky, což je důležité v takových věcech, když kupujete

nemovitost v zahraničí. Moc nás přilákaly jejich podmínky, tedy zaplatili jsme pouze 50 % celkové ceny bytu a hned se tam nastěhovali. Takže jsme začali bydlet ve vlastním, spláceli jsme zbytek a nemuseli jsme již nic pronajímat, což nám ušetřilo spoustu peněz...“ (žena, 45 let, podnikatelka, ZSJ Nové Pitkovice).

Na základě výše analyzovaných odpovědí lze usuzovat, že důvody k nastěhování Rusů do konkrétní lokality a přítomnost krajanů v této lokalitě spolu nesouvisí. Důkazem tohoto je to, že ani jednou v odpovědích nezaznělo, že by si někdo z ruských imigrantů vybral místo svého bydliště proto, že tam bydlí krajané. Toto odporuje tvrzení Volkové (2012), dle které je přítomnost krajanů jedním z impulzů vysoké koncentrace Rusů na Praze 6. Rozhodujícími kritérii výběru lokalit pro bydlení u Rusů byly občanská vybavenost lokality a infrastruktura, kvalita a cena bytů, doporučení známých, pocit bezpečí a blízkost zeleně.

8.2.2. Plány do budoucna

Otázky také směřovaly na plány respondentů do budoucna. Týkaly se jak přestěhování na lokální úrovni, tak plánů pokračovat nadále ve svých migračních aktivitách mimo Česko, tedy v globálním měřítku.

Zajímavým zjištěním bylo to, že nikdo z respondentů ze ZSJ Starý Bubeneč neuvažoval o tom, že by se někam přestěhoval, všichni byli spokojeni s místem svého bydlení. Mladí hned však dodávali, že kdyby se museli někam stěhovat, tak vybrali by si Holešovice nebo Vinohrady, a to ačkoliv je to pro ně moc drahé. Naopak o něco starší lidé⁴⁹ nejčastěji uvažovali, že by se spíše odstěhovali někam do rodinných domků v suburbánních lokalitách v okolí Prahy. Několikrát zazněl Žižkov, který ale dle mých respondentů měl kvůli Romům špatnou pověst, a ti by tam rozhodně bydlet nechtěli.

„Jedna moje česká kamarádka říká, že Rusové jsou většinou velmi dobře zajištěni a nikdy si nevyberou špatné místo pro bydlení; navíc tam, kde bydlí Rusové, nebydlí Romové...“ (žena, 33 let, zaměstnankyně Národní galerie v Praze, ZSJ Starý Bubeneč).

Většina velkoohradských Rusů již dnes uvažuje o tom, že by se přestěhovala někam jinam. Překvapivě často směřovaly odpovědi ke ZSJ Starý Bubeneč jakožto nejlepší variantě pro místo budoucího bydlení, i když hodně respondentů vědělo, že bude mnohem dražší, než mají na Velké Ohradě. Z hlediska potenciální změny místa svého bydliště měli respondenti ze ZSJ Velká Ohrada spíše podobné preference s respondenty ze ZSJ Starý Bubeneč. Velkoohradská mládež, stejně jako výše zmíněná starobubenečská, by si vybrala pro bydlení Holešovice. Respondenti staršího věku preferovali odstěhovat se do rodinných domků v okolí Prahy. Pouze jednou byl zmíněn Nový Veleslavín. Za nejhorší lokalitu pro bydlení

---

⁴⁹ Výrazům „starší lidé, starší generace“ rozumím lidé ve věku 45 a více let.

byl dle velkoohradských Rusů považován Žižkov, protože to je „*nebezpečné špinavé místo s velkou koncentrací Romů*“ (muž, 20 let, student, ZSJ Velká Ohrada).

Rusové ze ZSJ Nové Pitkovice by také nebyli proti někam se odstěhovat, a dokonce někteří nespokojení o tom již vážně uvažují. I když většina nemá na mysli nějakou konkrétní lokalitu, ale mezi potenciální místa budoucího bydlení byl jmenován Rohanský ostrov v Karlíně a rezidence Central Park na Parukářce. Avšak jedinou překážkou byla znovu zmíněná vysoká cena nemovitostí v těchto dvou lokalitách.

Pocit domova v Česku stanovila převážná většina mých respondentů. Pouze jedna respondentka ze ZSJ Velká Ohrada přiznala, že se cítí být doma v Rusku, protože tam zůstala její rodina, po níž se jí moc stýská. Podobné spojení pocitu domova s tím, kde se nachází rodina, v odpovědích oslovených respondentů velmi často převládalo. Jak vidíme, rodinný typ ruské migrace následně jen posiluje pocit domova tady v Česku, a to ve smyslu, že tady imigranti žijí s celou rodinou.

„V Česku jsem doma, protože je tady moje rodina a nic nejpodstatnějšího pro mě neexistuje“ (žena, 45 let, podnikatelka, ZSJ Nové Pitkovice).

Dva respondenti (podnikatelé ze ZSJ Nové Pitkovice) uvedli, že jsou kosmopolitní, totiž že pocit domova mohou mít téměř všude a nejsou připoutaní k žádné konkrétní zemi. Dle Vavrečkové a Dobiášové (2015) je toto charakteristickým rysem ekonomických imigrantů.

„Cítím se doma asi všude a pro mě je jedno, jestli to je Česko, Rusko nebo nějaký jiný kout na planetě. Jsem takový kosmopolit“ (muž, 26 let, podnikatel na trhu s nemovitostí, ZSJ Nové Pitkovice).

Jedna respondentka uvedla, že pocit domova v současné době nemá nikde, což považuje za svůj závažný problém. Zde lze znovu najít propojení s tím nejnáročnějším pro imigranta – „marginal man“ stavem (Park 1928).

„Nevím, tak asi nikde... V Rusku se rozhodně už doma necítím, tady je to všechno cizí, takže v Česku taky ne... Řekněme tak, že jsem takový globální bezdomovec. Jinak podle mě to vůbec není normální, přece každý by měl mít někde svůj domov“ (žena, 55 let, chůva v ruských rodinách, ZSJ Nové Pitkovice).

Kromě toho jsem se svých respondentů ptala na plány do budoucna, resp. zda chtějí zůstat v Česku i nadále, popřípadě se vrátit zpátky do Ruska nebo migrovat někam jinam. Většina respondentů (70 %) uvedla, že svůj život i nadále spojí s Českem. Možný návrat do Ruska v případě zhoršení ekonomického postavení v Česku nevyklučovala pouze jedna respondentka, která pochází ze ZSJ Nové Pitkovice. Ostatní o návratu do Ruska ani nechtěli slyšet, tedy odmítali v každém případě.

Avšak zajímavým zjištěním bylo to, že více než čtvrtina respondentů z mého výzkumného vzorku uvedla, že bude pokračovat ve svých migračních aktivitách. Tuto mobilní skupinu ruských imigrantů pochopitelně představovali Rusové ve věku od 20 do

36 let, a to až na jednu výjimku – respondentku ve věku 48 let. Převážně jsou to studenti a podnikatelé, výjimečná respondentka pracuje jako zaměstnankyně v obchodě. Z hlediska délky pobytu v Česku tuto skupinu tvořili migranti tří kategorií (1–4 let, 5–9 let a 10–14 let), a to jak s povolením k dlouhodobému, tak i k trvalému pobytu. To vše ukazuje na využívání Česka spíše jako tranzitní země než země cílové, i když pro někoho toto tranzitní období trvá občas relativně delší dobu.

Obzvlášť překvapivou byla informace, kam chce tato čtvrtina migrovat dále a z jakých důvodů. Dle zkoumaných lokalit to vypadalo tak, že nejvíc respondentů, kteří uvažují o další migraci, pocházelo ze ZSJ Velká Ohrada (40 % z celkového počtu respondentů z této ZSJ) a chystají se do skandinávských zemí, Španělska, Německa nebo Rakouska. Pak následovali respondenti ze ZSJ Starý Bubeneč (20 % z celkového počtu respondentů z této ZSJ), kteří uvažovali o migraci znovu do skandinávských zemí či sousedního Německa. Nakonec ze ZSJ Nové Pítkovice pouze jedna respondentka má v plánu migrovat, a to do Spojených států amerických. Důvodem výběru skandinávských států, Německa, Rakouska a USA byla lepší kvalita života v těch zemích. U výběru Španělska byly uvedeny lepší klimatické podmínky. V případě výjimečné respondentky staršího věku byla důvodem pro další migraci výše důchodu, která je dle její názoru v Německu či Rakousku vyšší než v Česku, a proto by jí přestěhování do těchto států zajistilo klidné stáří.

„V mém věku bych měla začít přemýšlet o důchodu. Vím, že tady v Česku asi moc dostávat nebudu na rozdíl od Německa nebo Rakouska. To už mám všechno spočítané. I když jsme zatím nevybrali přesně, kam konečně pojedeme, již v současné době s celou rodinou šetříme na stěhování a první rok, který je na novém místě tím nejtěžším“ (žena, 48 let, zaměstnankyně v obchodě, ZSJ Velká Ohrada).

Z výše popsaného lze usuzovat, že postoj respondentů ohledně jejich plánů do budoucna není jednoznačný a liší se především dle věkových skupin. Z lokálního hlediska většina respondentů uvažuje o změně lokality bydlení. Mládež by si přála zůstat v Praze a bydlet u vody v Holešovicích nebo skoro v centru na Vinohradech. Rusové ve středním věku by se odstěhovali do Starého Bubeneče nebo do lukrativnějších čtvrtí, tedy na Parukářku či na Rohanský ostrov. Starší Rusové by preferovali strávit své staří v suburbánních čtvrtích v okolí Prahy. V globální perspektivě se většina respondentů i nadále vidí v Česku, tedy až na mladé Rusy, kteří uvažují o pokračování ve svých migračních aktivitách do sousedních států nebo blíže k moři. Ovšem jediným společným rysem lokálních a globálních plánů respondentů do budoucna je snaha o zlepšení kvality jejich života, a to buď na území Česka, nebo za jeho hranicemi.

8.2.3. Vztah k jiným Rusům

Další otázky, které mě zajímaly, zněly *„Kolik odhadujete, že tady ve čtvrti žije Rusů? Myslíte si, že je to akorát, málo nebo příliš? Snažila jsem se zjistit, jestli si mí respondenti uvědomují, že bydlí v lokalitě koncentrace svých krajanů, či nikoliv. V případě ZSJ*

Velká Ohrada a ZSJ Nové Pitkovice byly nefrekventovanější odpovědí „hodně, příliš hodně, strašně moc, až moc“ atd. To znamená, že obyvatelé těchto lokalit si jsou vědomi toho, že bydlí v lokalitě koncentrace Rusů. Naopak Rusové ze ZSJ Starý Bubeneč si nevšimli nějakých velkých počtů Rusů bydlících vedle sebe a téměř vždy svou lokalitu porovnávali s ostatními lokalitami koncentrace ruských imigrantů, tedy nejčastěji byly zmiňovány „ruské“ Stodůlky. Kromě toho Rusové ze ZSJ Starý Bubeneč docela často při rozhovorech poukazovali na vysokou koncentraci občanů EU a také anglicky mluvících imigrantů v této lokalitě. Níže uvedený úryvek rozhovoru je také potvrzením toho, že uvažování v Bubenci bydlících Rusů v současné době odpovídá dřívějšímu zjištění Drbohlava a kol. (2010), že tato lokalita „je pokládána za oblast s vysokým standardem bydlení/vysokým sociálním statutem“ (Drbohlav a kol. 2010:57).

„Podle mě zde není až tak moc Rusů jako například na Stodůlkách či na Černé mostě. Myslím si, že Starý Bubeneč je elitní, prestižní lokalita a hodně lidí si to nemůže dovolit, proto je tu spíše majetnější obyvatelstvo – Rusové, Američani, Britové, Evropani, atd.“ (žena, 33 let, zaměstnankyně Národní galerie v Praze, ZSJ Starý Bubeneč).

V souvislosti s tím byla důležitá i následující otázka „Co je pozitivního/negativního na blízkosti krajanů?“ Na tom, že v bezprostřední blízkosti bydlí krajané, žádnému respondentovi nic nevadilo. Naopak mnozí v tom viděli výhodu. Avšak občas v rozhovorech s Rusy ze všech třech lokalit zazněly stížnosti na arogantní a neslušné chování mladých ruských imigrantů. Mohla bych souhlasit s dřívějším zjištěním Drbohlava a kol. (1999), že Rusové představují specificky uzavřenou migrační skupinu, kdyby v odpovědích nezaznělo to, že na blízkosti Čechů většina Rusů vidí také výhodu. Podrobně o tom budu mluvit dále, v souvislosti s otázkami soužití. Ale již zde lze dle vypovědí mých respondentů tvrdit, že v současné době výše zmíněné Drbohlavovo zjištění ohledně uzavřenosti Rusů sice platí, ale jen částečně. Proto bych chtěla pomocí výsledků tohoto výzkumu obohatit a doplnit dřívější výše zmíněné zjištění. Podíváme se do hloubky tohoto specifického uzavření Rusů. V souvislosti s tím vznikají dílčí, ale do určité míry zásadní otázky – jaká je míra a povaha této uzavřenosti Rusů? Respektive uzavírají se Rusové vůči majoritě nebo také vůči svým krajanům? A ptáme se, zda můžeme tuto migrační skupinu považovat za uzavřenou?

Mým zjištěním bylo to, že nejvíce uzavřenou skupinu vůči majoritě představují starší Rusové, kteří mají větší potíže s českým jazykem než ostatní. Zde platí tvrzení Warnera a Srole (1945), kteří právě jazykovou bariéru považují za jednu z překážek v procesu asimilace/adaptace imigrantů. Pokud se podíváme na uzavřenost uvnitř ruské migrační skupiny, pak lze tuto uzavřenost vysvětlit ruskou mentalitou, kterou je u lidí ve starším věku docela těžké změnit.

„Našich tu bydlí v každém baráku minimálně tři rodiny. Myslím si, že pro tak malou lokalitu je to strašně moc. Jinak já osobně nikoho neznám a nějak jsem se ani nesnažila někoho poznat. No, jako s Rusy to by možná šlo, přece máme společný mateřský jazyk, ale s Čechy kvůli mé češtině, tedy její absenci, to pro mě není možné“ (žena, 55 let, chůva v ruských rodinách, ZSJ Nové Pitkovice).

„Na obrovském počtu Rusů kolem sebe nevidím žádný problém, prostě se s nimi vůbec nebavím. Kdybych měl spočítat své ruské kamarády, stačí prsty jedné ruky a bude to ruka postiženého člověka“ (muž, 55 let, zaměstnanec Národního divadla v Praze, ZSJ Velká Ohrada).

Bohužel ještě k tomu hodně starších Rusů uvažuje ve smyslu, jestli je vůbec nutné měnit se a přizpůsobovat se nové společnosti, novému prostředí atd. Respektive jde o způsob chování a jednání, na který si zvykli v průběhu dlouhodobého života v Rusku a přivezli ho s sebou sem. Tomu se mezi ruskými imigranty říká, že „Rusa lze vyvézt z Ruska, ale naopak vyvézt Rusko z Rusa jde těžko“.

Naopak nejotevřenější skupinu ruských imigrantů v mém výzkumném vzorku představovaly mladí lidé, děti imigrantů, které sem rodiče přivezli jako malé, a také maminky s dětmi. Rusové z těchto skupin vysvětlovali svou otevřenost vůči krajanům snahou buď zachovat (v případě mladých Rusů a dětí imigrantů), anebo získat znalosti mateřského jazyka (v případě maminek, které chtějí, aby jejich děti především uměli mateřský jazyk rodičů). Co se týká otevřenosti vůči majoritě, tak i mladí Rusové přiznávali, že mají problém s češtinou, nebylo to však žádnou překážkou pro jejich komunikaci. Z mého hlediska představuje právě toto tu nejrychlejší a nejjednodušší cestu ke zlepšení znalosti cizího jazyka, tedy bavit se s rodilými mluvčími co nejčastěji. Stejně tak mladí ruští imigranti jazykovou bariéru chápou jako impuls pro zvýšení interakce s členy majoritní společnosti ve snaze zlepšit svou češtinu a lépe pochopit českou mentalitu. Toto lze objasnit právě jejich relativně nízkým věkem, tedy tím, že děti se snáze kontaktují s novými lidmi, a to jak s členy majority, tak i se svými krajany, překonávají jazykovou bariéru, rychle se učí novým věcem atd.

„Na blízkosti Rusů vidím určité výhody – třeba si pomáháme navzájem hlídat děti a ty se mezi sebou baví v ruštině, pro nás je to velice důležité, aby naše děti uměly a v žádném případě nezapomněly na svůj mateřský jazyk...“ (žena, 45 let, podnikatelka, ZSJ Nové Pitkovice).

„Rusů je tu hodně a ještě víc rusky mluvících a podle mě je to fajn. Vyrůstala jsem tady, a proto tady mám spoustu ruských kamarádů. České kamarády mám samozřejmě také, ale s našimi to je nějak pohodlnější a rozumíme si naprosto perfektně. Jako myslím tím nějaké naše obzvlášť ruské výrazy a nemusím si vybírat slova...“ (žena, 23 let, studentka VŠ, ZSJ Velká Ohrada).

Ve svém výzkumu jsem narazila na zvláštní případ, tedy na výjimečnou skupinu ruských imigrantů, které není možné zařadit do dvou výše diskutovaných skupin. Jsou to pracovníci Velvyslanectví Ruské federace v Praze. Jejich povolání jim omezuje kontakt především s majoritou, ale také i se svými krajany. Bohužel se mi nepodařilo zjistit, čím je to dáno, protože oba respondenti z této skupiny mi to odmítli vysvětlovat nebo nějak podrobně komentovat. Proto můžu jen spekulovat, jestli příčinou je to, co se odehrává uvnitř a kolem Ruska v posledních letech na geopolitické scéně nebo ještě něco víc. Pro nejlepší pochopení uvádím citáty dvou pracovníků.

„Kvůli svému povolání nesmím říkat spoustu věcí, stejně tak i tohoto výzkumu bych se neměl zúčastnit... Ale řeknu to tak, že v práci nám všem bylo jasně řečeno, že musíme co nejvíc omezit kontakty s místním obyvatelstvem. Jako je to jedno, jestli to budou Češi nebo Rusové, prostě bych se o tom neměl bavit s kýmkoliv kromě našich, tedy tím myslím těch, kdo pracuje na ambasádě...“ (muž, 49 let, zaměstnanec Velvyslanectví Ruské federace v Praze, ZSJ Starý Bubeneč).

„Jelikož pracuji na ambasádě, tak to tam máme složité. My jsme tam jako stát ve státě nebo jestli chcete malé Rusko na území Česka a oni (nadřízení) nám všechno strašně omezují včetně komunikace. Sice oni (nadřízení) nám to nesmí úplně zakázat, ale přece jste také Ruska a dobře víte, že u nás slovo doporučeno se rovná slovu zakázáno...“ (žena, 43 let, zaměstnankyně Velvyslanectví Ruské federace v Praze, ZSJ Starý Bubeneč).

Výsledkem je existence dvou extrémů s nepatrnou výjimkou kolem ruské ambasády. Na jedné straně máme uzavřenou skupinu ruských imigrantů staršího věku, kteří brzdí proces své adaptace/asimilace a můžou si za to sami. Na druhé straně máme otevřenou mládež, která se kontaktuje jak s majoritou, tak i se svými spoluobčany. Dle mého názoru nemusí, ale přece může docházet ke střetu těch dvou protipólů, což okamžitě povede k totálnímu nepochopení, protože jsou naprosto odlišné a jiné. Aby k tomu nedocházelo, jedni se snaží vyhýbat druhým, což následně vede k omezenému počtu známých a přátel, v extrémních případech může vest i k separaci. Samozřejmě, že nelze zapomínat na další rozvrstvení podle příjmů, vzdělanostní úrovně, dokonce i způsobu výchovy atd., které ještě víc prohlubují tyto rozdíly.

Respondenti si uvědomují to, že bydlí v lokalitách koncentrace svých krajanů, což nikomu nevádí a nikdo na blízkosti spoluobčanů nevidí žádný problém. Tím pádem by bylo možné říct, že vztah k jiným Rusům je spíše bezproblémový, ale to ještě neznamená, že dochází ke vzájemné interakci. Postoj ke svým krajanům se liší dle věkových skupin respondentů – je na jedné straně otevřená mládež a maminky s dětmi a uzavřená starší generace stojí na straně druhé.

8.2.4. Interakce s majoritou a reflexe mediálního diskurzu

Z hlediska interakční dimenze dle typologie sociální integrace Bosswicka a Heckmanna (2006) mě ve zkoumaných lokalitách zajímalo každodenní soužití Rusů nejen s členy majoritní společnosti, ale i se svými spoluobčany, popřípadě s ostatními ruskými mluvícími imigranty ze třetích zemí. Zjistila jsem, že Rusové ze zkoumaných lokalit mají za sousedy, známé a přátele jak Čechy, tak i své krajany. Ovšem většina respondentů uvedla, že nejbližší přátele, se kterými pochopitelně v každodenním životě dochází k nejfrekventovanější interakci, mají mezi Rusy či ruskými mluvícími imigranty z ostatních třetích zemí. Odpovědi respondentů na otázku „Komunikujete více s Čechy nebo s krajany?“ se lišily dle jejich věku. U mladší generace Rusů znovu častěji zněly odpovědi typu „půl na půl“ či „stejně“, na rozdíl od respondentů starší generace. K vzájemné interakci s členy

majoritní společnosti nejčastěji docházelo v práci či ve škole, také na nákupech a na úřadech. Avšak vyskytovaly se i případy, kdy mí respondenti trávili svůj volný čas společně s Čechy. Překvapivě jedním z nich byl zaměstnanec Velvyslanectví Ruské federace v Praze, který původně uváděl, že by měl komunikovat s místními co nejmíň, ale evidentně na to rezignoval.

„Pravidelně jednou za dva týdny s Lukášem chodíme na ryby. Tam si vždycky dáme panáka a ten se furt snaží naučit rusky, ptá se na různé věci, co ho zajímají“ (muž, 49 let, zaměstnanec Velvyslanectví Ruské federace v Praze, ZSJ Starý Bubeneč).

„Seznámily jsme se s Maruškou ještě na střední škole, bydlí tady za rohem... máme psy stejných plemen a každý večer je chodíme venčit... když oni s celou rodinou někam odjíždějí, tak ona svého psa vždycky nechá nám. Jinými slovy se snažíme si navzájem pomáhat“ (žena, 23 let, studentka VŠ, ZSJ Velká Ohrada).

Komunikaci s Čechy hodnotili většinou mí respondenti jako příjemnou a bezproblémovou. Kromě toho jsem se ptala na to, co se jim na Česích líbí, či co jim na nich naopak vadí. V průběhu rozhovorů Rusové docela často zdůrazňovali to, že to většinou závisí na výchově konkrétního člověka, nikoliv na jeho národnosti. Dle odpovědí ruských imigrantů mezi pozitivní stránky Čechů patří družnost, vlídnost, dobromyslnost, spolehlivost, slušnost, kultivovanost, skromnost, trpělivost, snaha pomoci a poradit, loajálnost, mají smysl pro humor, váží si tradice, hodně času věnují dětem a většinou se na všem dá dohodnout. Naopak jim na Česích vadí lenost, nedbalost, sobeckost, odměřenost, uzavřenost, permanentní nespokojenost a hlasité smrkání, což je v Rusku považováno za velmi neslušné chování.

Všichni respondenti v rozhovorech uvedli, že se v průběhu svého pobytu v Česku setkali s diskriminací/xenofobií, ale naštěstí se jednalo pouze o jedinečný případ, který neovlivnil postoj Rusů vůči české společnosti. Nejčastěji k tomu docházelo v dopravě a iniciátory byli členové majoritní společnosti staršího věku, kterým vadila hlasitá ruština. Několikrát stížnosti Rusů na diskriminační/xenofobní chování členů majority zazněly na adresu zaměstnanců úřadu práce.

Co se týká existence extrémních případů nepochopení mezi členy majority a Rusy, všichni respondenti ze všech zkoumaných lokalit se shodli na tom, že neexistují žádné konflikty. Soužití Rusů a Čechů respondenti ve svých odpovědích rozhodně považovali za bezproblémové. Kromě toho kladli důraz na pozoruhodné zlepšení každodenní interakce v poslední době, což nejčastěji zdůvodňovali tím, že si Češi časem zvykají jak na relativně dlouhodobou přítomnost Rusů, tak i na neustálé zvyšování jejich počtu v Česku.

Zajímavým bylo porovnání vnímání socioekonomického statusu Čechů a Rusů, který se překvapivě lišil dle zkoumaných lokalit. Respondenti ze ZSJ Starý Bubeneč si myslí, že jejich socioekonomický status se nijak významně neliší od statusu žijících ve stejné lokalitě Čechů. Naopak respondenti ze ZSJ Velká Ohrada a ZSJ Nové Pitkovice mají jiný názor. Podle nich je socioekonomický status Rusů v těchto lokalitách vyšší než status zde bydlících Čechů.

Zkoumala jsem také, jaký postoj má vůči ruským imigrantům majorita, a to z pohledu respondentů. Jednalo se o to, jestli si respondenti myslí, že majorita je přijímá jako součást své společnosti či nikoliv. Ukázalo se, že všichni oslovení, tedy až na jednoho, se domnívají, že česká majoritní společnost má vůči ruským imigrantům pozitivní vztah, který se navíc v poslední době zlepšuje. Překvapivě pro mě bylo to, že převážná většina následně dodávala jakési porovnání s imigranty ukrajinské státní příslušnosti. Z mého hlediska je toto porovnání důsledkem rusko-ukrajinského konfliktu, který bohužel způsobil podobné nepříjemné rozdělení bývalých přátelských národností, včetně imigrantů, kteří již relativně delší dobu nežijí ve svých původních zemích.

„Já si myslím, že Češi vůči nám mají celkem pozitivní vztah, i když jsme jim v tom šedesátém osmém tak děsně zneprjemnili život, ale teď je jiná doba a dnešní společnost všechno vnímá jinak. Alespoň jsme na tom líp než Ukrajinci. A víte proč? Protože jak se tady říká – Ukrajinci makají, Rusové podnikají... Tím myslím, že Rusové v Česku nejen vydělávají peníze, ale taky tady utrácejí; mimo jiné otevírají tady podniky, vytvářejí pracovní místa, zaměstnávají Čechy atd. Ukrajincům tady jde pouze o prachy, které vydělávají a posílají domů. Podle mě by si na nás Češi neměli stěžovat“ (muž, 46 let, podnikatel v oblasti průmyslu, ZSJ Nové Pitkovice).

„Podle mě nás Češi vnímají spíše negativně a částečně za to můžou Ukrajinci. Je jich tady strašně moc, obzvláště těch, kteří pracují na stavbách a, upřímně řečeno, oni se vůbec neumí chovat normálně ve společnosti... No, a jelikož většina z nich mluví rusky, tak je Češi naprosto nedokážou rozlišit, tím pádem jestli mluví rusky, tak je automaticky považován za Rusa“ (muž, 61 let, podnikatel na trhu s nemovitostí, ZSJ Nové Pitkovice).

Výsledky výzkumu Centra pro výzkum veřejného mínění Sociologického ústavu Akademie Věd České republiky (dále jen CVVM) o vztahu české veřejnosti k národnostním skupinám žijícím v Česku (Červenka 2016) se jen částečně shodují s tvrzení mých respondentů. Bylo totiž zjištěno, že 22 % Čechů sympatizuje a 34 % nesympatizuje s Rusy (Červenka 2016). Avšak jestliže se podíváme na vztah k Ukrajincům, s nimiž sympatizuje 20 % a nesympatizuje 36 % Čechů (Červenka 2016), potvrzuje to názor většiny mých respondentů, že Čechům jsou více sympatičtí Rusové než Ukrajinci. Kromě toho výsledky výzkumu CVVM (Červenka 2016) potvrzují i tvrzení mých respondentů ohledně toho, že se v poslední době se vztah Čechů vůči Rusům zlepšuje. Ve srovnání s minulým rokem bylo zaznamenáno významné zlepšení v průměrném hodnocení vztahů Čechů vůči ruské národnostní skupině o 0,13 % (Červenka 2016).

Další otázky směřovaly na názor ohledně reprezentace Rusů v českých médiích (*„Sledujete česká média? Jak vnímáte reprezentaci Rusů v českých médiích?“*). V průběhu rozhovorů jsem dostávala pouze dva druhy odpovědí, a to buď „nesleduju“ nebo „Rusové mají v českém diskurzu negativní reprezentaci“. Česká média vůbec nesleduje 40 % ruských imigrantů z mého výzkumného vzorku. Naopak ti, kteří sledují, ale zároveň si myslí, že mají Rusové špatný obraz, představují většinu (60 %). Nejčastějšími důvody absence zájmu byly nedůvěra jakýmkoli zdrojům informací, mediální zkreslení a nedostatek času. Odpovědi se stanoviskem negativní reprezentace Rusů byly doplněny a vysvětleny. Nejčastějším

doplněním bylo – „*média se rovná protiruská politická propaganda*“. Na jednu stranu respondenti ukazovali na to, že velmi často v médiích dochází k ztotožňování Rusů s jinými rusky mluvícími skupinami cizinců, což zkresluje reprezentaci ruských imigrantů a posiluje víru v stereotypy, které již dávno neplatí. Na druhou stranu dle mých respondentů se často jedná o reprezentaci Rusů jako agresorů a okupantů, a to v souvislosti s dnešním geopolitickým děním nebo s událostmi z roku 1968. Dle jednotlivých zkoumaných lokalit nejvíce respondentů, kteří se vůbec nezajímají o česká média, pochází ze ZSJ Nové Pitkovice – 70 % (30 % si myslí, že mají negativní reprezentaci). Na druhém místě se umístila ZSJ Starý Bubeneč, kde česká média nesleduje 40 % respondentů a 60 % si myslí, že mají negativní reprezentaci. Naopak nejvíc sledují zmíněné informační zdroje respondenti v ZSJ Velká Ohrada (80 %).

Komunikace a sociální interakce mezi ruskými imigranty a českou majoritou z pohledu mých respondentů je příjemná a bezproblémová. I když skoro každý z respondentů alespoň jednou zažil případ diskriminace a xenofobie, ale k žádným konfliktům nebo napětí v soužití zatím nedochází. Ovšem nemůžeme tady mluvit o obousměrném zájmu komunikovat mezi sebou a spolupracovat na zlepšení každodenní sociální interakce. Stejně jako i v předchozích oblastech není tento postoj jednoznačný a s výše zmíněným problémem se spíše potýkají Rusové ze starších generací.

9. VYHODNOCENÍ ANALÝZY SEGREGACE, INTEGRACE A SOUŽITÍ V LOKALITÁCH KONCENTRACE RUSŮ V PRAZE

Cílem analýzy bylo identifikovat lokality koncentrace imigrantů ruské státní příslušnosti v Praze a zjistit, zda se jedná o lokality segregované, segregací ohrožené, či lokality, kde k segregaci nedochází. Pro dosažení tohoto cíle byly položeny čtyři výzkumné otázky, na které jsem se snažila odpovědět pomocí kombinace metod kvantitativního a kvalitativního přístupů. Tato podkapitola prezentuje výsledky analýzy segregace, integrace a interakce v lokalitách koncentrace ruských imigrantů v Praze a odpovědi na výzkumné otázky.

První výzkumná otázka se zabývala identifikací a hodnocením lokalit koncentrace imigrantů ruské státní příslušnosti v Praze a zněla „*Kde jsou koncentrováni pražští ruští imigranti? Jakou povahu mají tyto lokality koncentrace a čím se od sebe liší?*“ Na tuto otázku jsem se snažila odpovědět pomocí kvantitativního přístupu. Na základě dostupných dat (za nejmenší územní jednotku ze SLDB za rok 2011) pomocí Metodiky identifikace lokalit rezidenční segregace (Sýkora a kol. 2015a) jsem definovala lokality koncentrace ruských imigrantů v Praze. Celkem bylo nalezeno dvanáct lokalit s významnou koncentrací imigrantů ruské státní příslušnosti, respektive se jednalo o lokality s extrémní, vysokou a střední koncentrací. Bylo zjištěno, že lokalitami s extrémní koncentrací imigrantů z Ruska jsou ZSJ Starý Bubeneč a ZSJ U Nových Malešic. Za lokalitu s vysokou koncentrací ruských imigrantů byla dle výsledku výzkumu považována ZSJ Rohanský ostrov. Ostatní devět lokalit vykazovalo střední koncentraci imigrantů z Ruska (ZSJ Řepora, ZSJ Nové Pitkovice, ZSJ Velká Ohrada, ZSJ Stodůlky-sever, ZSJ Jinonice-Pod-Vidoulí, ZSJ Vozovna Podbaba, ZSJ U Harfy, ZSJ Vysoké školy a ZSJ Holešovický přístav).

Pomocí pozorování a mapování v lokalitách jsem zjistila rozdíly lokalit v rozmístění z hlediska prostorové struktury, typu zástavby a náznaků přítomnosti ruských imigrantů. Z hlediska prostorové struktury⁵⁰ se ukázalo, že si ruští imigranti vybírají pro místo svého bydlení lokality nacházející se ve vnitřním městě, na sídlištích a částečně v předměstské zóně, naopak na území historického jádra Prahy či vilových čtvrtí je jejich koncentrace nízká. Z hlediska typu zástavby bylo zjištěno, že imigranti ruské státní příslušnosti preferují bydlení v starých činžovních domech, také je najdeme v nových bytových domcích a v relativně starých bytech na panelových sídlištích. O koncentraci ruských imigrantů také svědčí soustředění ruských institucí a obchodů v konkrétních lokalitách, respektive se jedná o Velvyslanectví Ruské federace v Praze, Střední školu při Velvyslanectví Ruské federace v České republice, Ruské středisko vědy a kultury v Praze a jiné v ZSJ Starý Bubeneč, ruské obchody v ZSJ Vozovna Podbaba a ZSJ Velká Ohrada.

Následně byly vymezeny tři lokality pro provedení intenzivního výzkumu tak, aby byly podchyceny co nejružnější lokality z hlediska prostorového rozmístění a typu zástavby. Rozhovory s ruskými imigranty se uskutečnily v ZSJ Starý Bubeneč, ZSJ Velká Ohrada a ZSJ Nové Pitkovice.

---

⁵⁰ Bylo použito členění prostorové struktury Prahy na geneticko-morfologické zóny dle Sýkory (2001).

Druhá výzkumná otázka byla zaměřena na příčiny a podmíněnosti vzniku a utváření lokalit koncentrace Rusů v Praze a zněla „*Čím je podmíněná koncentrace ruských imigrantů v určitých lokalitách? Proč si vybírají zrovna lokality koncentrace svých krajanů jako místo svého bydlení?*“ Odpověď na tuto otázku byla získána již pomocí kvalitativního výzkumu, respektive vyplývala z analýzy rozhovorů s ruskými imigranty ve třech zkoumaných lokalitách. Bylo zjištěno, že příčinou koncentrace imigrantů ruské státní příslušnosti v konkrétních lokalitách není to, že tam bydlí jejich krajané. Ovšem skutečné důvody koncentrace Rusů se lišily dle každé ze zkoumaných lokalit. Koncentrace ruských imigrantů do ZSJ Starý Bubeneč byla dána spíše určitými preferencemi Rusů z hlediska architektury a velikosti bytů. Méně častou příčinou koncentrace byl zvyk bývalých studentů, kteří po skončení studia na vysoké škole zůstali bydlet v této lokalitě i nadále. Výjimku představovali pracovníci Velvyslanectví Ruské federace v Praze, kteří si místo svého bydlení nevybírali. Koncentrace ruských imigrantů do ZSJ Velká Ohrada je podmíněna na jednu stranu doporučením známých, kteří již tuto lokalitu vyzkoušeli nebo tam bydlí dodnes. Na druhou stranu se jedná o existenci nabídky levného a dostupného bydlení v době jejich nastěhování. Jinými slovy rozhodující byla cena a dostupnost, nikoli přítomnost krajanů, i když ti pomohli a doporučili tuto lokalitu jako vhodnou pro bydlení. Důvod koncentrace ruských imigrantů do ZSJ Nové Pitkovice je podobný předchozímu, jednalo se však o poptávku Rusů po novém a zároveň výhodném bydlení. Přesně takovou výhodnou variantu nabízel developer Central Group, který právě v této době stavěl nové bytové domky v Nových Pitkovicích.

Třetí výzkumná otázka kladla důraz na interakci a každodenní soužití Rusů s majoritou v lokalitách jejich koncentrace a zněla „*Jaké je každodenní soužití imigrantů ruské státní příslušnosti s členy majoritní společnosti v těch lokalitách? Jedná se o vzájemnou bezproblémovou interakci, jež následně vede k úspěšné integraci, či naopak dochází k napětí a konfliktům, což nadále produkuje segregační či separační procesy? Co je jejich zdrojem nebo omezením sociální interakce?*“ Z analýzy rozhovorů s Rusy vyplývá to, že každodenní soužití imigrantů ruské státní příslušnosti s členy majoritní společnosti a ostatními skupinami cizinců je spíše bezproblémové a dle mých respondentů žádné konflikty neexistují. Avšak ukázalo se to, že ne vždy lze interakci považovat za obousměrnou. Respektive existují určité bariéry v interakci ruských imigrantů staršího věku, a to jak s členy majoritní společnosti, tak i se svými spoluobčany. Jedná se především o jazykovou bariéru a také o způsoby jednání a chování, na které jsou zvyklí po dlouhé době života v Rusku. Tím pádem dochází k mnohonásobné separaci ruských imigrantů od majority a zároveň od svých krajanů a uzavírání se do co nejmenších skupin, obvykle v rámci své rodiny či nejbližších přátel. Naopak nejotevřenější skupinu ruských imigrantů představovali lidé mladšího a středního věku, kteří dodržují kontakt jak se svými krajany, tak i s Čechy, čímž stále posouvají svou integrační úroveň správným pozitivním směrem.

Zcela zásadní pro dosažení cíle této diplomové práce byla čtvrtá výzkumná otázka. Odpovědět na ni bylo možné pouze po získání a vyhodnocení odpovědí na předchozí výzkumné otázky. Hlavní výzkumná otázka zněla „*Jaká je povaha prostorového chování ruských imigrantů v Praze, respektive zda zkoumané lokality s výraznou koncentrací Rusů lze považovat za segregované, segregaci ohrožené lokality, či lokality, kde k segregaci*

nedochází, a to z hlediska jejich interakci s členy majoritní společnosti?“ Na základě vyhodnocení rozhovorů jsem dospěla k závěru, že ani jedna ze zkoumaných lokalit nemůže být považována za segregovanou. Ovšem ZSJ Nové Pitkovice považuji za lokalitu ohroženou segregací, a to z důvodu její částečné geografické izolace. Tím pádem dochází k omezení interakce mezi všemi obyvateli této lokality, a to bez ohledu na státní příslušnost. Jinými slovy koncentrace ruských imigrantů v ZSJ Nové Pitkovice není příčinou ohrožení segregací této lokality. Zbývající dvě prozkoumané lokality – ZSJ Starý Bubeneč a ZSJ Velká Ohrada považuji za lokality, kde k segregaci nedochází. To znamená, že ruští obyvatelé těchto lokalit jsou v neustálém kontaktu s členy majoritní společnosti a svými krajany, což ukazuje na proces jejich úspěšné integrace a jeho zlepšování.

10. SHRUTÍ, ZÁVĚRY A DISKUSE

Závěrečná kapitola shrnuje a hodnotí výsledky při propojení výsledků empirických výzkumů s teoretickými koncepty. Součástí závěru je také diskuze, jakým způsobem výzkum interakce v lokalitách koncentrace ruských imigrantů přispěl k poznání procesů segregace a integrace. Kromě toho zde bych se chtěla pokusit o pravděpodobné výhledy do budoucna ruských imigrantů v Praze. Nechybí zde ani nastínění možných dalších směrů výzkumu v této oblasti.

10.1. Shrnutí a závěry

V práci jsem se zaměřila na zkoumání každodenního soužití a sociální interakce v lokalitách koncentrace ruských imigrantů v Praze, na základě čehož jsem vyhodnotila lokality z hlediska segregace. Tato zjištění mimo jiné umožnila odhalit podstatu, podmíněnosti a omezení integračních procesů ruských imigrantů a popsat současný stav jejich integrace do české společnosti.

V teoretické části jsem propojila koncepty segregace, integrace a interakce. Dospěla jsem k závěru, že všechny tři koncepty se prolínají a navzájem ovlivňují. Jedná se o cirkulační proces, v průběhu kterého změny v jednom procesu mohou způsobit změny i v těch ostatních. Ovšem, dle mého názoru, je nejpodstatnějším proces interakce mezi majoritou a cizinci, který je naprosto zásadním pro podporu integrace a prevenci segregace.

Zkoumala jsem kontextuální prostředí pro segregaci, integraci a interakci na lokální úrovni. Zajímalo mě především to, co by mohlo ovlivňovat současný stav ruských imigrantů v Česku a Praze, a to s ohledem na segregaci, integraci a interakci. Zejména se jedná o zkušenosti z minulosti, příčiny a motivy ruské migrace, skladbu ruských imigrantů, nastavení migračních a integračních politik vůči Rusům a v neposlední řadě i obecné kulturní postoje majority vůči Rusům skrze mediální diskurz.

Z hlediska historických podmínek mají prvorepubliková a současná migrace Rusů do Česka a do Prahy velké množství společných rysů a do značné míry se prolínají. Respektive migrace ruských studentů, intelektuálů a majetnějších podnikatelů představuje jakousi tradici, která začala již v období první republiky a trvá dodnes. Bohužel tato tradice obsahuje jeden významný zlomový bod, kdy zpravidla pozitivní zkušenosti z minulosti byly ovlivněny negativními událostmi z doby komunismu. Toto představuje svým způsobem bariéru v interakci mezi majoritou a Rusy, a tím pádem překáží integraci Rusů do české společnosti.

Z hlediska sociální a demografické skladby současných ruských imigrantů jsem dospěla k následujícím závěrům. Podle počtu tvoří ruští imigranti čtvrtou nejpočetnější skupinu cizinců v Česku, která však má svá specifika. Rusové migrují do Česka převážně

celými rodinami a většinou představují skupinu ekonomicky velmi dobře zajištěných mladých osob s vysokoškolským vzděláním, které mají pravděpodobně větší šance na rychlou a bezproblémovou integraci do české majoritní společnosti. Ovšem to, že ruští imigranti nejčastěji vykonávají svou ekonomickou činnost v Česku v realitních a komerčních oblastech a službách, kde se zaměřují převážně na ruský mluvící klientelu, představuje určitou bariéru pro úspěšnou integraci.

Zkoumala jsem také příčiny a motivy současné migrace Rusů do Česka, jejichž rozmanitost a zároveň to, že každý migrantský příběh je unikátní, je důvodem, proč se dá jen velmi obtížně seřadit je podle významnosti. Pokusila jsem se však o následující předpoklady. Podle mého názoru studenti migrují do Česka především za kvalitním bezplatným evropským vzděláním, které získají po úspěšném skončení statní vysoké školy, což jim dále umožní sehnat si dobré zaměstnání na českém trhu práce. Díky jazykové blízkosti ruštiny a češtiny lze za docela krátkou dobu vyřešit problém s jazykem. V důsledku hluboce zkorumpovaného systému vzdělání v Rusku posílají rodiče své děti studovat právě do Česka většinou díky relativně nízkým místním životním nákladům a vysoké kvalitě života. Podnikatelé a zaměstnanci utíkají z Ruska také kvůli korupci a špatným ekonomickým podmínkám. V Česku najdou lepší nabídky investování a zaměstnání, uplatnění v oboru a vyšší finanční hodnocení. Z humanitárních a jiných důvodů Rusové imigrují do Česka za lepším životním prostředím a také za možností dostat lepší zdravotní péči. Ovšem osobně si myslím, že hlavní příčinou opouštění Ruska je v současné době neustálé zhoršující politická situace a degradace demokracie.

Dále jsem analyzovala migrační a integrační politiku České republiky od jejich začátku až po současnou dobu včetně posledních aktuálních změn. Ve vývoji migračních politik se střídala období zpřísnění a uvolnění, pomocí kterých Česko regulovalo vstup a určitým způsobem filtrovalo skladbu cizinců, které pouští na své území. Ruští imigranti patří k cizincům ze třetích zemí, a proto jsou v nevýhodném postavení například vůči cizincům z EU, tedy mají relativně přísnější režim vstupu a pobytu na území Česka. Ovšem v současné době došlo k uvolnění migrační politiky České republiky vůči cizincům ze třetích zemí. Osobně si myslím, že se Česko snaží přilákat ty majetnější cizince, o čemž například svědčí projednávání změn v cizineckém zákonu o zavedení povolení k pobytu za účelem investování. Vzhledem k tomu, že jsou Rusové ekonomicky dobře zajištěni a mají prostředky pro investování, předpokládám, že jedněmi z prvních o toto povolení budou žádat právě ruští imigranti.

Bohužel česká migrační politika má i svá slabá místa. Jedná se o znevýhodněné postavení zahraničních studentů na českých vysokých školách v otázkách dalšího usazení v Česku (Kušniráková, Čižinský 2011). V budoucnu se to může obrátit proti Česku ztrátou cenného lidského kapitálu, protože vysoce vzdělaní imigranti s českými diplomami odpovídající evropským standardům budou pokračovat ve svých migračních aktivitách jenom proto, že potřebují nějakým způsobem manipulovat se svým povolením k pobytu, aby zde zůstali i nadále. Toto nastavení české migrační politiky nejenže nevytváří příznivé prostředí pro integraci, ale může dokonce vyvolávat nezájem o integraci za strany imigrantů. Dalším slabým místem z mého hlediska je paradoxní požadavky v oblasti znalosti češtiny.

Jazyková znalost je naprosto zásadní dimenzí v integračním procesu, a to jak pro imigranta, tak i pro cílovou zemi a její společnost. Proto si dovoluji tvrdit, že vyžadovat od imigrantů, již zde žijí pět a více let znalost češtiny na úrovni mnohem nižší než od uchazečů o studium, kteří tady většinou pobývají rok nebo méně, není seriózní. Snahou státu by mělo být toto vyrovnat a posunout na vyšší úroveň. Tím pádem by celková úroveň znalosti češtiny byla mnohem vyšší, což by bylo dalším krokem k úspěšné integraci imigrantů. Co se týká integračních politik, které se každoročně aktualizují a zlepšují se, lze hovořit o velkém pokroku a tvrdé práci v této oblasti, která ale bohužel zůstává ve svém vlastním stínu a většina cizinců o nich nic neví. Dospěla jsem k závěru, že hlavním důvodem nízké participace imigrantů v integračních aktivitách je především nedostatečná informovanost, na kterou poukazují také Schebelle a kol. (2014).

Rusové se však poměrně úspěšně integrují hned v několika dimenzích. Sebehodnocení Rusů v znalosti češtiny, což odpovídá kulturní dimenzi (Bosswick, Heckmann 2006), poukazuje na to, že Rusové většinou nemají žádný jazykový problém (Schebelle a kol. 2015). Z mého hlediska to ale není jednoznačné a bude se to lišit v různých sociálních skupinách podle věku, účelu a délky pobytu, oblasti výkonu ekonomické činnosti atd. Na jednu stranu Rusové představují majetnější a velmi dobře ekonomicky zajištěnou skupinu cizinců (Drbohlav a kol. 1999; Janičko 2010; Schebelle a kol. 2015; Vavrečková, Dobiášová 2015), což poukazuje na úspěšnost v integračním procesu z hlediska strukturální dimenze dle Bosswicka a Heckmanna (2006). Na stranu druhou v otázkách bydlení, a zejména prostorového rozmístění, mají Rusové tendenci k prostorové koncentraci (Sýkora a kol. 2010; Bittnerová, Moravcová 2012; Vavrečková, Dobiášová 2015), což je na cestě k úspěšné integraci jakýmsi krokem zpátky v téže strukturální dimenzi. Z hlediska identifikační dimenze (Bosswick, Heckmann 2006) je integrace Rusů na obstojné úrovni. Na jednu stranu se ruští imigranti cítí být v Česku jako doma a přizpůsobují se, ale na stranu druhou existují určité skupiny Rusů, které to zatím nezvládají nebo nechtějí zvládat, a to už představuje velkou bariéru v integračním procesu. Nakonec největší potíže v integračním procesu mají podle mého názoru Rusové v interakční dimenzi (Bosswick, Heckmann 2006). Domluvit se s majoritou občas dělá problém jak starším, tak i mladším Rusům. Osobně si myslím, že by nad odstraněním této slabiny v oblasti sociální interakce a každodenního soužití měli zapracovat především sami Rusové.

Výzkum dále ukázal na to, že obecné postoje vůči Rusům, které jsou vytvářené mediálním diskurzem, představují velkou bariéru v každodenním soužití a sociální interakci. Ztotožňování Rusů s jinými ruskými mluvícími imigranty většinou vede ke zkreslení reality. Reprezentace Rusů v českém diskurzu jako „okupantů a agresorů“ živí zastaralé stereotypy majority a posiluje negativní postoj. Respondenti ze tří zkoumaných lokalit česká média buď nesledují, nebo si myslí, že mají Rusové v českém diskurzu negativní reprezentaci. Z toho všeho vyplývá, že zkreslený český mediální diskurz a nezájem Rusů o to, jakou mají pověst, vede k prohlubování sociálních rozdílů a nezájmu participovat na životě multikulturní společnosti. Toto může mít následně negativní dopad na každodenní soužití a sociální interakci, což povede k omezení v integračních procesech.

Vlastní analýza segregace a integrace na lokální úrovni probíhala ve vybraných lokalitách koncentrace, a to pomocí tří dimenzí (velikost a dominance Rusů, geografická izolace lokality a sociální interakce). Z hlediska velikostní dimenze sice všechny tři ZSJ vykazovaly určitou stupeň koncentrace Rusů, ale v žádné z těchto lokalit nebylo prokázáno dominantní postavení imigrantů ruské státní příslušnosti. Z hlediska geografické izolace se pouze jedna lokalita, na rozdíl od dvou ostatních, nachází na okraji města, tedy se zhoršenou dopravní dostupností a disponuje zatím nízkou vybaveností (ZSJ Nové Pitkovice). Z hlediska sociální interakce ve všech třech lokalitách dochází k interakci, i když se ne vždy jedná o interakci s majoritní společností. Naštěstí ve zkoumaných lokalitách neexistují dle výroků respondentů žádné konflikty a sociální interakce je považována za bezproblémovou, byť částečně omezenou v důsledku uzavřenosti některých skupin ruských imigrantů.

Výsledkem je to, že žádnou ze zkoumaných lokalit nelze označit za segregovanou, a to jak z hlediska jednotlivých dimenzí, tak i při pohledu všech dimenzí souhrnem. Avšak ZSJ Nové Pitkovice lze považovat za lokalitu ohroženou segregací. To sice nikoliv v důsledku přítomnosti a koncentrace imigrantů ruské státní příslušnosti, ale jen z důvodu částečné geografické izolace této lokality. Dle mého názoru se jedná pouze o dočasný stav, který se zlepší, protože lokalita je relativně nová s pokračující výstavbou. Pravděpodobně se tam časem objeví veškerá vybavenost, infrastruktura a veřejný prostor, kde by se mohli obyvatelé scházet, a tím posouvat úroveň své každodenní interakce nahoru. Ostatní dvě zkoumané lokality (ZSJ Starý Bubeneč a ZSJ Velká Ohrada) lze považovat za lokality, kde k segregaci nedochází, i když je tam relativně vysoká koncentrace ruských imigrantů.

10.2. Diskuse

Výzkum každodenního soužití na místní úrovni, což je podstatou geografie setkávání (Valentine 2008) v kontextu kosmopolitního urbanismu (Sandercock 2006), přinesl zajímavá zjištění v probíhajících procesech sociální interakce ruských imigrantů s majoritou a jejich krajany. Výzkum poukázal na to, že dochází spíše k míjení se ve sdíleném prostoru, než ke komunikaci, navazování konkrétních kontaktů a vzájemné interakci. Na toto upozorňuje i Valentine (2008), totiž že fyzické potkávání ještě neznamená vznik sociálního kontaktu. I přesto ke vzájemné sociální interakci docházelo. Nejčastěji ruští imigranti komunikovali s českou majoritou v práci, ve škole, na nákupech a úřadech, tedy v „mikro-společenstvích“ (Amin 2002), kde společný cíl a zájem odstraňují rozdíly, bourají bariéry a dochází ke vzájemné sociální interakci.

Ovšem stojí za zmínku upozornění na sociální separaci nebo na vytváření paralelních světů (Valentine 2008) určitých skupin ruských imigrantů, na což by se nemělo zapomínat a rezignovat. I když se v současné době jedná jen o separující se ruské jedince a k žádným konfliktům nedochází, z dlouhodobého hlediska by se to mohlo stát nepřekonatelnou bariérou v interakci a rizikem vzniku celých uzavřených komunit, včetně prostorové separace. Problematickou skupinu představují Rusové pocházející ze starší generace. Vůči české majoritě se jedná o minimalizaci kontaktů a uzavírání starších Rusů. Mezi hlavní

příčiny patří především špatné znalosti českého jazyka a specifické kulturně-mentální nastavení Rusů. Warner a Srole (1945) upozorňují na to, že jazyková bariéra je jednou z mnoha překážek v procesu asimilace imigrantů.

Výzkum ukázal na to, že v souvislosti se starší generací Rusů se jedná o jakýsi *mentální lock-in* nebo *mentální uzamčení*. To je ten způsob života, jednání a chování, který je sdílen v Rusku a imigrant si na to po dlouhé době zvykne, čehož je pak velmi těžké se zbavit. Jinými slovy: čím je starší člověk, tím je těžší v něm něco změnit. Pokud toto vztáhneme k teorii, tak zjistíme, že dle typologie sociální integrace Bosswicka a Heckmanna (2006) tento případ odpovídá kulturní a také interakční dimenzí, resp. se jedná o individuální změny v chování, jednání a postojích imigranta, také o znalost kultury a tradice cílové země a přijetí imigrantem norem majoritní společnosti a v neposlední řadě se to týká otázek každodenního soužití a sociální interakce. Toto uzavření starších ruských imigrantů totiž znamená, že se nacházejí v nejnáročnějším stavu, kterému Park (1928) říkal „marginal man“, kdy je imigrant na rozmezí dvou mentalit, kdy se nevzdal původní a zároveň nepřijal novou, což může dle Gordona (1964) trvat donekonečna.

V souvislosti s takovým uzavíráním lze mluvit o separaci, ale pouze z hlediska interakce, nejde o rezidenční či prostorovou separaci. Osobně si myslím, že v případě ruských migrantů lze hovořit o separaci jako o stavu, tak i o procesu. Stavem rozumím onen mentální lock-in nebo mentální uzamčení. Naopak procesem separace rozumím proces samotného uzavírání, redukce sociální interakce.

Vzhledem k tomu, že se Rusové uzavírají vůči majoritě a krajanům, dovoluji si toto nazvat novým pojmem *matrjošková separace*, který dle mého názoru nejlépe odpovídá tomu rozmanitému mnohonásobnému uzavírání imigrantů ruské státní příslušnosti od „celého světa“ do co nejmenších skupin, a to především v rámci své rodiny nebo nejbližších přátel. Toto může být později závažnou překážkou v procesu integrace imigrantů do majoritní společnosti. Rozhodně to nelze aplikovat na všechny ruské imigranty a mnoho Rusů, včetně lidí staršího věku, chce a snaží se začlenit se do české společnosti, ale jak ukazují výsledky mého výzkumu, není tomu tak bohužel vždy.

Proces integrace imigranta obsahuje i další velmi důležitou část, jíž je identifikační dimenze (Bosswick, Heckmann 2006). Jak již bylo zmíněno v teoretickém zarámování této práce, do této složky patří subjektivní pocity imigranta jak vůči cílové a původní zemi, tak vůči majoritní společnosti. Proto jsem se ptala respondentů na to, jestli oni sami si všimají rozdílů mezi Rusy a Čechy. Výzkum poukázal na to, že ohledně hodnot, postojů a tradic téměř všichni z mého výzkumného vzorku viděli rozdíly mezi Čechy a Rusy, i když na druhou stranu často znělo, že existují i velmi podobné rysy obou dvou kultur. Respondenti s dětmi mimo jiné uváděli, že například slaví jak ruské, tak i české svátky. Důvodem je snaha o zachování původní kultury, tradic, hodnot a zároveň seznámení se s novou kulturou, tradicemi a hodnotami cílové země. Z mého hlediska je ten alespoň malý posun zájmu směrem ke kultuře cílové země velkým pokrokem v procesu integrace ruských imigrantů, ačkoli si zatím zachovávají taktéž svou původní kulturu.

Ohledně budoucnosti ruských imigrantů v Praze mám několik předpokladů. Domnívám se, že počet imigrantů přicházejících z Ruska bude pokračovat ve svém nárůstu, a to především z důvodu geografické blízkosti obou států, jazykové příbuznosti ruštiny a češtiny, relativně příznivé migrační politiky a zároveň neustále zlepšující se integrační politiky České republiky vůči migrantům ze třetích zemí. Dále předpokládám narůst počtu Rusů mladého a středního věku, kteří budou migrovat do Česka především za účelem studia, ale i za účelem investování a podnikání. Dle mého názoru je zisk kvalitního a bezplatného evropského vzdělání hlavním lákadlem pro mladé Rusy. Obávám se však, že může docházet k nahrazování již vystudovaných ruských imigrantů, ze kterých bude většina pravděpodobně pokračovat ve svých migračních aktivitách dále, nově příchozími. Tím pádem Česko nemusí, ale může být chápáno jako tranzitní země. Byť z relativně dlouhodobého hlediska, tedy ve smyslu delšího tranzitního období, které imigrant stráví v Česku. Aby nedocházelo ke ztrátě tohoto cenného lidského kapitálu, do kterého Česko také investovalo, mělo by se změnit současné nevýhodné postavení zahraničních studentů studujících na českých vysokých školách ohledně jejich následného usazení. Myslím si, že i nadále se budou objevovat nové lokality koncentrace ruských imigrantů v Praze, což bude záviset jednak na socioekonomickém statusu samotných imigrantů, jednak na existenci výhodných nabídek od developerů.

Tato diplomová práce obohatila již existující a přinesla nové poznatky o ruských imigrantech v Praze. Jedním z hlavních přínosů byla identifikace lokalit koncentrace ruských imigrantů v Praze na mikro-úrovni, tedy na úrovni základních sídelních jednotek. Avšak nejzásadnějším přínosem bylo následné hodnocení z hlediska segregace skrze zkoumání každodenního soužití a sociální interakce, a to z pohledu samotných imigrantů. Výzkum ukázal na vzájemnou provázanost a závislost všech tří procesů, tedy procesů segregace, integrace a interakce. Získaná zjištění by byla užitečná pro širší veřejnost. Imigrantům by toto ukázalo správnou a co nejkratší cestu k rychlé a bezproblémové integraci do české společnosti. Majoritě by to poskytlo lepší přehled o těch, kdo žije v bezprostřední blízkosti; o tom, jak spolu lépe vyházet; a nakonec to nejzásadnější, že proces integrace je obousměrný a členové majoritní společnosti by se měli také zapojit. Developery by to mělo upozornit na to, že při výstavbě nových lokalit by se neměli řídit jen myšlenkou potenciálního zisku, naopak by měli přemýšlet o tom, kde se co postaví, pro koho, co tam bude držet lidi pohromadě, a zabráni tak prohlubování sociálních rozdílů. Zjištění doplňující již existující poznatky v oblasti migrační a integrační politik by měly ukázat na slabá místa v české legislativě, kde by se mělo více zapracovat. Nakonec krátká, ale neméně cenná analýza diskurzu ruských imigrantů v českých médiích by měla ještě jednou upozornit především majoritu na to, že ne vždy informace poskytovaná médií odráží skutečnou realitu.

V souvislosti s výše zmíněným a také s předpokládaným pokračováním trendu nárůstu migračních aktivit Rusů do Česka bych chtěla nastínit dvě možnosti pro další výzkum. Podnětem pro možný další směr výzkumu ruských imigrantů v Česku a Praze by mohlo být zkoumání podstaty a podmíněnosti v této diplomové práci zjištěné rozmanité mnohonásobní separace Rusů a jaké dopady to má na jejich integraci do české majoritní společnosti. Dále vzhledem k tomu, že existují i jiné země, které mají delší historii ruské

migrace a kde je počet Rusů vyšší než u nás, by bylo také zajímavé prozkoumat povahu prostorového chování a integrační stav ruských imigrantů v jiném státě a pak to porovnat se situací v Česku. Snad by to bylo užitečným a navzájem obohacujícím pro oba státy. Zkušenosti v jedné zemi by pomohly výrazně zlepšit situaci v jiné zemi.

LITERATURA

- AMIN, A. (2002): Ethnicity and the Multicultural City: Living with Diversity. *Environment and Planning* 34, č. 6: s. 959–980. Dostupné z: <http://dx.doi.org/10.1068/a3537>
- BARŠOVÁ, A., BARŠA, P. (2005): Přistěhovalectví a liberální stát. Imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku. Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, Brno, s. 205–255.
- BARVÍKOVÁ, H. (2005): Ruští emigranti v Československu v letech 1918–1938. In: *Exil v Praze a Československu 1918–1938*. Pražská edice, Praha, s. 9–21.
- BERRY, J. W. (2001): A Psychology of Immigration. *Journal of Social Issues*, 57, č. 3, s. 615–631.
- BINNIE, J. et al. (2006): Cosmopolitan urbanism. Introduction: grounding cosmopolitan urbanism. Approaches, practices and policies. London. Taylor & Francis e-Library, s. 1–34.
- BITTNEROVÁ, D., MORAVCOVÁ, M. (2012): Diverzita etnických menšin: Prostorová dislokace a kultura bydlení. Univerzita Karlova v Praze. Fakulta humanitních studií, Praha, 442 s.
- BOSSWICK, W., HECKMANN, F. (2006): Integration of migrants: Contribution of local and regional authorities. European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, Dublin, 47 s.
- BRABEC, T. (2007): Gated communities V Praze. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha, 38 s.
- BRABEC, T. (2009): Gated communities: residenční separace a privatizace veřejného prostoru v Česku. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha, 100 s.
- BRABEC, T. (2014): Uzavřené rezidenční areály a residenční separace v Praze. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha, 150 s.
- BURJANEK, A. (1997): Segregace. *Sociologický časopis*, 33, č. 4, s. 423–434.
- CASTLES, S., MILLER, M. J. (2009): The Age of Migration. International Population Movements in the Modern World. Fourth edition. Palgrave Macmillan, Basingstoke, 369 s.
- ČEPELÁK, V. (2011): Mediální obraz Rusů v karlovarském tisku. Bakalářská práce, Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd. Katedra mediálních studií, Praha, 90 s.
- ČERVENKA, J. (2016): Vztah české veřejnosti k národnostním skupinám žijícím v ČR. Tisková zpráva. Centrum pro výzkum veřejného mínění. Sociologický ústav AV ČR, 3 s.

Dostupné

z: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7547/f3/ov160420.pdf

ČERMÁKOVÁ, D. (2002): Prostorové rozmístění cizinců v České republice a jeho podmíněnosti. Diplomová práce, Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha, 117 s.

ČIŽINSKÝ, P. (2013): Nový zákon o získávání českého státního občanství: hlavní změny. Dostupné z: <http://migraceonline.cz/cz/e-knihovna/novy-zakon-o-ziskavani-ceskeho-statniho-obcanstvi-bezplatne-poradenstvi-v-poradne-pro-obcanstvi>

DANĚK, P. (2008): Vývoj moderního geografického myšlení. In Toušek, V., Kunc, J., Vystoupil, J. (ed.) Ekonomická a sociální geografie. Aleš Čeněk, Plzeň, s. 9–40.

DANĚK, P. (2013): Geografické myšlení: úvod do teoretických přístupů. Masarykova univerzita, Brno, 171 s.

DOLEŽELOVÁ, L. (2014): Ruská diaspora v Česku. Magisterská diplomová práce, Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií. Katedra sociologie, Brno, 73 s.

DRBOHLAV, D. (1999): Geografické aspekty v rámci interdisciplinárního výzkumu migrace obyvatelstva. Sborník ČGS, 104, č. 2, s. 73–88.

DRBOHLAV, D., LUPTÁK, M., JANSKÁ, E., BOHUSLAVOVÁ, J. (1999): Ruská komunita v České republice. In: Šišková, T. (eds): Menšiny a migranti v České republice. Portál, Praha, s. 73–80.

DRBOHLAV, D., UHEREK, Z. (2007): Reflexe migračních teorií. Geografie, 112, č. 2, s. 125–141.

DRBOHLAV, D. a kol. (2010): Migrace a (i)migranti v Česku. Kdo jsme, odkud přicházíme, kam jdeme? Praha, SLON, 206 s.

FIEDLEROVÁ, K. (2011): Imigrantská ekonomika a podnikání Rusů v Praze. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha, 79 s.

GORDON, M. M. (1964): Assimilation in American Life: The Role of Race, Religion and National Origins. New York, Oxford University Press.

HENDL, J. (1997): Úvod do kvalitativního výzkumu. Praha: Karolinum, 243 s.

HENDL, J. (2012): Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace. Praha: Portál, 408 s.

JANÍČKO, M. (2010): Pražští Rusové. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta. Katedra sociologie, Praha, 59 s.

- KLVAČOVÁ, P., BITRICH, T. (2003): Jak se (ne)píše o cizincích. Výzkumná zpráva. Multikulturní centrum Praha, Praha, 72 s.
- KOPŘIVOVÁ, A. (2001): Střediska ruského emigrantského života v Praze (1921–1952). Praha: Národní knihovna ČR, Slovanská knihovna, 122 s.
- KOPŘIVOVÁ, A. (2003): Ruští emigranti ve Všenorech, Mokropsech a Černošicích (20. a 30. léta XX. Století). Praha: Národní knihovna ČR, Slovanská knihovna, 50 s.
- KUŠNIRÁKOVÁ, T., ČIŽINSKÝ, P. (2011): Dvacet let české migrační politiky: Liberální, restriktivní, anebo ještě jiná? *Geografie*, 116, č. 4, s. 497–517.
- LEE, E. S. (1966): A Theory of Migration. *Demography*, 3, č. 1, s. 47–57.
- LEONTIYEVA, Y. (2003): Cizinci v ČR: ‚my‘ a ‚oni‘? *Naše společnost*, s. 22–25.
- LEONTIYEVA, Y. (2011): Imigranti v ČR – žadání a nechtění. Současné migrační a integrační politiky v ČR. In: Trbola, R., Rákoczyová, M. (eds.): *Institucionální podmínky sociální integrace cizinců v ČR I. Integrační politika*. Barrister & Principal, Brno, s. 13–36.
- MACH, J. (2012): Ruští intelektuálové v emigraci a jejich institucionální základna v Praze (na modelu Ruské svobodné univerzity a přidružených institucí, 1923–1945). *Disertační práce*. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Historický ústav, Brno, 235 s.
- MARCUSE, P. (1997): The enclave, the citadel, and the ghetto. What has changed in the postfordist U. S. city. *Urban Affairs Review* 33, č. 2, s. 228–265.
- MASSEY, D. S. (1985): Ethnic Residential Segregation: A Theoretical Synthesis and Empirical Review. *Sociology and Social Research. An International Journal*, 69, č. 3, s. 315–349.
- MASSEY, D. S. (1988): Economic Development and International Migration in Comparative Perspective. *Population and Development Review*, 14, č. 3, s. 383–413.
- MASSEY, D. S., DENTON, N. A. (1988): The dimensions of residential segregation. *Social forces*, 67, č. 2, s. 281–315.
- MUSTERD, S., OSTENDORF, W. (2005): Social Exclusion, Segregation and Neighborhood Effects. In: Kazepov, Y.: *Cities of Europe: changing context, local arrangements, and the challenge to urban cohesion*. Blackwell Publishing, United Kingdom, s. 170–189.
- MUSTERD, S., VAN KEMPEN, R. (2009): Segregation and housing of minority ethnic groups in Western European cities. *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*, 100, č. 4, s. 559–566.
- MCGARRIGLE, J. L. (2010): *Understanding Processes of Ethnic Concentration and Dispersal*. Amsterdam University Press. 257 s.

- MICHLOVA, M., MICHLOVA, S. (2008): Praga – mirovou centr obrazovanija emigrantov. Russkij Oxford. In: Anikina a kol.: Dom v izgnanii: očerki o ruskoi emigracii v Českoslovakii 1918-1945. RT+RS servis, Praha, s. 35–42.
- PARK, R. E., BURGESS, E. W. (1925) *The City*. The University of Chicago Press. London, 239 s.
- PARK, R. E. (1928) Human migration and the marginal man. *The American Journal of Sociology*. Vol. 33, No. 6, p. 881–893.
- PARK, R. E. (1950) *Race and Culture*. The Free Press. New York.
- PEACH, C. (2005) *The Ghetto and The Ethnic Enclave*. In: *Desegregating the City: Ghettos, Enclaves, and Inequality*, ed. Varady, D. P., State University of New York Press, s. 31–48.
- PORTES, A., ZHOU, M. (1993) The new second generation: segmented assimilation and its variants. *Annals of the American Academy of Political and Social Sciences* 530, s. 74–96.
- POSTNIKOV, S. (1928): *Russkije v Prage 1918–1928*. In: Anikina a kol.: Dom v izgnanii: očerki o ruskoi emigracii v Českoslovakii 1918–1945. RT+RS servis, Praha, s. 27–34.
- PŘIDALOVÁ, I. (2013): *Rezidenční mobilita obyvatel Prahy se zaměřením na etnické menšiny*. Diplomová práce, Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha, 139 s.
- RÁKOCZYOVÁ, M., TRBOLA, R. (eds) (2009): *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*. Sociologické nakladatelství (SLON), Praha, 309 s.
- RIESMAN, D. (1950): *The Lonely Crowd*. Yale University Press. New Haven. London. 315 s.
- ROBINSON, D., WALSHAW, A. (2012): *New Migration, Neighbourhood Effects and Community Change*. Swindon. Arts and Humanities Research Council. 11s.
- SANDERCOCK, L. (2006): *Cosmopolitan Urbanism: A Love Song to Our Mongrel Cities*. In: Binnie, J. et al.: *Cosmopolitan Urbanism*. London. Taylor & Francis e-Library, s. 37–53.
- SAVAGE, M., WARDE, A. (1993): *Urban Sociology, Capitalism and Modernity*. Macmillan Press. London.
- SLÁDEK, Z. (1999): *České prostředí a ruská emigrace (1918–1938)*. In: Běloševská, L.: *Duchovní proudy ruské a ukrajinské emigrace v Československé republice (1919–1939)*. Slovanský ústav AV ČR, Praha, s. 7–46.
- SLÁDEK, K. (2010): *Ruská diaspora v České republice: Sociální, politická a religiózní variabilita ruské migrace*, Pavel Mervart, Červený Kostelec, 144 s.

- SÝKORA, L. (1993): Teoretické přístupy ke studiu města. In: Sýkora (ed.): Teoretické přístupy a vybrané problémy v současné geografii. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje Přírodovědecká fakulta University Karlovy, Praha, s. 64–99.
- SÝKORA, L. (2001): Proměny prostorové struktury Prahy v kontextu postkomunistické transformace. In: Hampel, M. a kol.: Regionální vývoj: specifika české transformace, evropská integrace a obecná teorie. Univerzita Karlova v Praze, DemoArt, Praha, s. 127–166.
- SÝKORA, L. (ed.) (2007): Segregace v České republice: stav a vývoj, příčiny a důsledky, prevence a náprava. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, Ministerstvo pro místní rozvoj, 192 s.
- SÝKORA, L. (2009): New socio-spatial formations – places of residential segregation and separation in Czechia. *Tijdschrift voor economische en sociale geografie*, 100, č. 4, s. 417–435.
- SÝKORA, L. (ed.) (2010): Rezidenční segregace. Praha, Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky, 144 s.
- SÝKORA, L., BRABEC, T., ČERMÁKOVÁ, D., FIEDLEROVÁ, K., MATOUŠEK, R., POSOVÁ, D. (2010): Případová studie segregace v Karlových Varech. Výzkumná zpráva pro Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, Ministerstvo vnitra ČR, 53 s.
- SÝKORA, L. a kol. (2015a): Metodika identifikace lokalit rezidenční segregace. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, Multikulturní centrum Praha, 52 s.
- SÝKORA, L. a kol. (2015b): Metodika prevence rezidenční segregace a podpory integrace cizinců v lokalitách koncentrace zahraničních pracovníků. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, Multikulturní centrum Praha, 57 s.
- SÝKORA, L. a kol. (2016): Soužití v městské čtvrti: majorita a Vietnamci v Praze-Libuši. *Sociologický časopis*, 52, č. 4, s. 475–503.
- SCHEBELLE, D., KUBÁT, J., KOTÍKOVÁ, J., VYCHOVÁ, H. (2014): Jak slouží centra pro integraci cizinců z třetích zemí? Výzkumná sonda. Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v.v.i., Praha, 78 s.
- SCHEBELLE, D., KUBÁT, J., KOTÍKOVÁ, J., VYCHOVÁ, H. (2015): Průzkum veřejného mínění cizinců z třetích zemí o otázkách integrace a jejich názorech na majoritní společnost a život v ní. Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v.v.i., Praha, 121 s.
- SCHWAB, W. A. (1992): *The Sociology of Cities*. Prentice Hall, N. Jersey.
- ŠÍŠKOVÁ, T. (ed.) (2001): Menšiny a migranti v České republice. My a oni v multikulturní společnosti 21. století, Praha, Portál, s. 9–37, 73–80.
- TEMELOVÁ, J., SÝKORA, L. (2005): Prevence prostorové segregace. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, Ministerstvo pro místní rozvoj, 119 s.

- TOLLAROVÁ, B. (2006): Integrace cizinců v Česku: pluralita, nebo asimilace? *Biograf* (39): 107 odst. Dostupné z: <http://www.biograf.org/clanek.php?clanek=v3902>
- ÚHEREK, Z., HOŠKOVÁ, S., VINDIŠ, R. (2002): Úspěšné a neúspěšné strategie integrace cizinců. Závěry z terénních výzkumů. Výzkumná zpráva pro komisi integrace cizinců a vztahy mezi komunitami Ministerstva vnitra České republiky. Praha: Etnologický ústav AV ČR, s. 327–348.
- ÚHEREK, Z. (2003): Cizinecké komunity a městský prostor v České republice. *Sociologický časopis*, 39, č. 2, s. 193–216.
- VALENTA, O. (2006): Prostorové rozmístění imigrantů v České republice se zvláštním zřetelem na Prahu. Diplomová práce, Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha, 119 s.
- VALENTA, O. (2012): Faktory prostorové koncentrace etnických menšin v hostitelské populaci. In: Eds. Bittnerová, D., Moravcová, M.: *Diverzita etnických menšin. Prostorová dislokace a kultura bydlení*. ERMAT, Praha, s. 15–28.
- VALENTINE, G. (2008): *Living with Difference: Reflections on Geographies of Encounter*. *Progress in Human Geography*, 32, č. 3, s. 323–337. Dostupné z: <http://dx.doi.org/10.1177/0309133308089372>
- VAN KEMPEN, R. (2005): Segregation and Housing Conditions of Immigrants in Western European Cities. In: Kazepov, Y.: *Cities of Europe: changing context, local arrangements, and the challenge to urban cohesion*. Blackwell Publishing, United Kingdom, s. 190–209.
- VAVREČKOVÁ, J., DOBIÁŠOVÁ, K. (2015): Začlenění ruské komunity do většinové společnosti. Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v.v.i., Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd, 80 s.
- VOLKOVA, N. (2006): Spolkové aktivity ruské menšiny a ruské komunity v České republice. In: Bittnerová, D., Moravcová, M.: *Etnické komunity v české společnosti*. ERMAT, Praha, s. 123–140.
- VOLKOVA, N. (2012): Motivace rozmístění ruské cizinecké komunity v Praze: dvě oblíbené lokality. In: Bittnerová, D., Moravcová, M. (2012): *Diverzita etnických menšin: Prostorová dislokace a kultura bydlení*. Univerzita Karlova v Praze. Fakulta humanitních studií, Praha, s. 167–186.
- WARNER, W. L., SROLE, L. (1945): *The Social Systems of American Ethnic Groups*. New Haven, Yale University Press.
- ZHOU, M. (1997) *Segmented Assimilation: Issues, Controversies, and Recent Research on the New Second Generation*. *The International Migration Review*, 31, č. 4, s. 975–1008.

ZDROJE DAT A INFORMACE

Cizinci v České republice. Stránky MPSV a MV o integraci cizinců v České republice. Dostupné z: <http://cizinci.cz/cs/>

Český statistický úřad. Dostupné z: <https://www.czso.cz/>

Informace pro cizince. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/sluzby-pro-verejnost-informace-pro-cizince-informace-pro-cizince.aspx>

Portál pro kritickou diskuzi o migraci v České republice a v zemích střední a východní Evropy. Dostupné z: <http://migraceonline.cz/cz/>

Sčítání lidu, domů a bytů 2011. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/scitani-lidu-domu-a-bytu>

Spolu a lépe (2013). Propagační materiál. Integrované Centrum Praha, s.r.o. Ministerstvo vnitra České republiky. 31s. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/spolu-a-lepe-centra-na-podporu-integrace-cizincu-v-cr.aspx>

Úřad vlády České republiky (2016). Tisková zpráva. Legislativní rada vlády schválila návrh zákona o pobytech cizinců na území ČR ze dne 3. listopadu 2016. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/ppov/lrv/tiskove-zpravy/legislativni-rada-vlady-schvalila-navrh-zakona-o-pobytech-cizincu-na-uzemi-cr-150395/>

Usnesení vlády České republiky ze dne 11. prosince 2000 č. 1266. Dostupné z: https://kormoran.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/92EB0C1957A6DAECC12571B600709317

Usnesení vlády České republiky ze dne 8. února 2006 č. 126. Dostupné z: [http://kormoran.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/3887E3315B30AFE0C12571B6006BE5DA/\\$FILE/uv060208.0126.doc](http://kormoran.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/3887E3315B30AFE0C12571B6006BE5DA/$FILE/uv060208.0126.doc)

Usnesení vlády České republiky ze dne 22. března 2010 č. 224. Dostupné z: [https://albatros.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/468a25824715779dc1257107003089de/038953ed6a289929c12576f0006f888c/\\$FILE/uv100322.0224.PDF](https://albatros.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/468a25824715779dc1257107003089de/038953ed6a289929c12576f0006f888c/$FILE/uv100322.0224.PDF)

Usnesení vlády České republiky ze dne 9. února 2011 č. 99 k aktualizované Koncepci integrace cizinců na území České republiky a k návrhu dalšího postupu v roce 2011. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/uv-09022011-pdf.aspx>

Usnesení vlády České republiky ze dne 4. ledna 2012 č. 6 k Postupu při realizaci aktualizované Koncepce integrace cizinců – Společné soužití v roce 2012.

Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/usneseni-vlady-cr-ze-dne-4-1-2012-c-6-k-postupu-pri-realizac-pdf.aspx>

Usnesení vlády České republiky ze dne 16. ledna 2013 č. 43 k Postupu při realizaci aktualizované Koncepce integrace cizinců - Společné soužití v roce 2013. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/postup-realizace-koncepce-integrace-cizincu-na-2013-usn-vlady-pdf.aspx>

Usnesení vlády České republiky z 22. ledna 2014 č. 60 k Postupu při realizaci Koncepce na rok 2014. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/postup-realizace-kic-na-2014-usneseni-ze-dne-22-1-2014-c-60-pdf.aspx>

Usnesení vlády České republiky z 14. 1. 2015 č. 20 k Postupu při realizaci Aktualizované Koncepce integrace cizinců na rok 2015. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/usneseni-vlady-cr-ze-dne-14-1-2015-c-20-pdf.aspx>

Usnesení vlády České republiky ze dne 18. ledna 2016 č. 26 k aktualizované Koncepti integrace cizinců – Ve vzájemném respektu a Postup při realizaci Koncepce integrace cizinců v roce 2016. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/aktualizovana-kic-a-postup-pri-realizaci-usneseni-vlady-cr-c-26.aspx>

Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/aktualizovane-uplne-zneni-zakona-c-326-1999-sb-o-pobytu-cizincu-k-19-9-2016.aspx>

Zákon č. 186/2013 Sb., o státním občanství České republiky. Dostupné z: <https://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=80137&nr=186~2F2013&rpp=15#local-content>

Zpráva o realizaci Koncepce integrace cizinců v roce 2009. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/zprava-o-realizaci-kic-v-roce-2009.aspx>

Příloha 1: Územní dělení Prahy od 1922 do 1949

Praha I – Staré Město

Praha II – Nové Město

Praha III – Malá Strana

Praha IV – Hradčany

Praha V – Josefov

Praha VI – Vyšehrad

Praha VII – Holešovice-Bubny

Praha VIII – Bohnice, Kobylisy, Libeň, Střížkov, Troja

Praha IX – Hloubětín, Prosek, Vysočany

Praha X – Karlín

Praha XI – Hrdlořezy, Malešice, Žižkov

Praha XII – Královské Vinohrady

Praha XIII – Vršovice, Záběhlice, Hostivař, Strašnice

Praha XIV – Krč, Michle, Nusle, Pankrác

Praha XV – Braník, Hodkovičky, Lhotka, Podolí

Praha XVI – Hlubočepy, Radlice, Smíchov

Praha XVII – Jinonice, Košíře, Motol

Praha XVIII – Břevnov, Liboc, Střešovice

Praha XIX – Bubeneč, Dejvice, Veleslavín, Vokovice

Zdroj: Kopřivová 2001

Příloha 2: Tematické oblasti a otázky pro provedení rozhovorů

Výběr lokality bydlení

Jak se Vám v této lokalitě bydlí? (pozitiva/negativa, s čím jsou spokojeni/co vnímají jako problém a rádi by to změnili)

Jak trávíte volný čas v této lokalitě?

Jak dlouho bydlíte v této lokalitě?

Proč jste si vybral/a pro bydlení právě tuto lokalitu?

Bydlíte ve vlastním bytě/domě, nebo bydlíte v podnájmu?

V případě, že si pronajímají byt/dům: Máte v plánu do budoucna si koupit vlastní byt/dům? V jaké lokalitě? Proč zrovna tam?

Plány do budoucna

Kdybyste měl/a zájem/možnost se přestěhovat, jakou lokalitu byste si vybral/a? Proč?

Kde si cítíte jako doma? Proč?

Chcete se zůstat v Česku, nebo plánujete návrat do Ruska, popřípadě někam jinam? Proč?

Vztah k jiným Rusům

Kolik odhadujete, že tady ve čtvrti žije Rusů? Myslíte si, že je to akorát, málo nebo příliš?

Co je pozitivního/negativního na blízkosti krajanů?

Znáte zde více Rusů, nebo Čechů, nebo je to tak přibližně stejně?

Znáte někoho z této lokality osobně? Jsou to Češi i/nebo Rusové? Jak jste se poznali?

Interakce s majoritou

Podílíte se nějak na občanském životě?

Jak často jste v osobním kontaktu s Čechy a kde nejčastěji?

Máte za sousedy Čechy? Jak spolu vycházíte?

Komunikaci s Čechy hodnotíte jako příjemnou/nepříjemnou/neutrální? Proč?

Vnímáte v komunikaci s Čechy nějaké bariéry?

Máte nějaké pozitivní zkušenosti v komunikaci s Čechy v této lokalitě?

Setkal/a jste se někdy s diskriminací/xenofobií?

Komunikujete více s Čechy, nebo s krajany? Proč?

Myslíte si, že Češi a Rusové jsou podobné/spíše odlišného založení (kultury) co se týká hodnot, postojů a zvyků?

Myslíte si, že zde žijící Češi mají podobný socioekonomický status/vzdělání jako zde žijící Rusové?

Jaký postoj máte vůči Čechům? Co na Česích a jejich kultuře oceňujete? Je naopak něco, co vám na jejich chování vadí?

Jaký postoj mají podle Vás Češi vůči Rusům? Myslíte si, že se v posledních letech nějak proměnil?

Sledujete česká média? Jak vnímáte reprezentaci Rusů v českých médiích?

Myslíte si, že je soužití Čechů a Rusů v této lokalitě obecně (spíše) dobré nebo (spíše) špatné? A proměnilo se nějak za poslední léta? K lepšímu/horšímu?

Jaké jsou podle vás hlavní důvody konfliktů, existují-li?

Základní charakteristiky

Věk

Rodinný stav

Úroveň vzdělání

Délka pobytu

Typ pobytu (dlouhodobý, trvalý)

Účel pobytu

Ekonomická aktivita v současné době

Cítíte se být příslušníci vyšší střední třídy, střední třídy nebo nižší střední?

Příloha 3: Lokality s extrémní, vysokou a střední koncentrací ruských imigrantů

Název ZSJ	Počet	Podíl	LQ	Koncentrace
Starý Bubeneč	123	20%	12,56	extrémní
U Nových Malešic	284	17%	10,65	extrémní
Rohanský ostrov	59	22%	14,02	vysoká
Řepora	58	15%	9,81	střední
Nové Pitkovice	97	15%	9,64	střední
Velká Ohrada	317	14%	8,90	střední
Stodůlky-sever	85	14%	8,82	střední
Jinonice-Pod Vidoulí	200	13%	8,05	střední
Vozovna Podbaba	113	12%	7,59	střední
U Harfy	52	12%	7,39	střední
Vysoké školy	55	11%	7,00	střední
Holešovický přístav	63	10%	6,54	střední

Zdroj: vlastní výpočty